T.C

RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

RTÜK KARARLARI ÇERÇEVESİNDE TELEVİZYON YAYINLARINDA ŞİDDET

UZMANLIK TEZİ

FATİH YALÇIN

ANKARA

OCAK / 2012

T.C

RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

RTÜK KARARLARI ÇERÇEVESİNDE TELEVİZYON YAYINLARINDA ŞİDDET

UZMANLIK TEZİ

FATİH YALÇIN

DANIŞMAN
TÜLİN GÜRSOY
Üst Kurul Uzmanı

ANKARA
OCAK / 2012

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığına

Bu çalışma Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Başkan	: Prof. Dr. Davut DURSUN	
Üye	: Arslan NARİN	
Üye	: Tülin GÜRSOY	

ONAY

…/…/2012

Üst Kurul Başkanı

TEZ TESLİM TUTANAĞI VE DOĞRULUK BEYANI

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunda görev yapan Uzman Yardımcısı olarak, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzman Yardımcılığı Giriş ve Yeterlik Sınavları ile Uzmanlığa Atanma, Yetiştirilme, Görev, Yetki ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 19'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasına istinaden çıkartılan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Tez Hazırlama Yönergesi'ne uygun olarak hazırlamış olduğum uzmanlık tezi ilişikte sunulmuştur.

Bu uzmanlık tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplayıp sunduğumu; ayrıca, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

..../..../2012

Fatih YALÇIN
Üst Kurul Uzman Yardımcısı

Uzmanlık Tezinin Adı:

RTÜK Kararları Çerçevesinde Televizyon Yayınlarında Şiddet

EK: Tez (3 adet)

Tezi Teslim Alan

Daire Başkanı:

Tarih:

Adı-Soyadı-İmzası:

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I
KISALTMALAR IV
TABLO VE ŞEKİLLER V
GİRİŞ 6

BİRİNCİ BÖLÜM
ŞİDDET KAVRAMI, TANIMI VE TÜRLERİ

1.1. ŞİDDET ve ŞİDDETİN TANIMI 10
1.2. SALDIRGANLIK KAVRAMI 13
1.3. ŞİDDETİ DOĞURAN FAKTÖRLER 13
1.3.1. Biyolojik Faktörler 14
1.3.2. Sosyo-Kültürel Faktörler 15
1.3.3. Psikolojik Faktörler 17
1.3.4. Çevresel Faktörler 18
1.4. ŞİDDET TÜRLERİ 18
1.4.1. Fiziksel Şiddet 21
1.4.2. Duygusal (Psikolojik) Şiddet 22
1.4.3. Sözel Şiddet 22
1.4.4. Ekonomik Şiddet 23
1.4.5. Cinsel Şiddet 23

İKİNCİ BÖLÜM
ŞİDDET İÇERİKLİ TELEVİZYON YAYINLARININ ETKİLERİ

2.1. ŞİDDET İÇERİKLİ TELEVİZYON YAYINLARININ ETKİLERİNE İLİŞKİN KURAMLAR 26
2.1.1. Yetiştirme Kuramı 26
2.1.2. Uyarma Kuramı 29
2.1.3. Duyarsızlaştırma Kuramı 30
2.1.4. Sosyal Öğrenme Kuramı 31
2.1.5. Katarsis (Arınma) Kuramı 33

2.2. ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLARIN İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 35
2.2.1. Laboratuar (Deneysel) Araştırmaları 37
2.2.2. Saha (Alan) Araştırmaları 38
2.2.3. Korelasyonel (İlişkisel) Araştırmalar 40
2.2.4. Boylamsal Araştırmalar 41
2.3. TELEVİZYONDA YAYINLANAN ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLAR 42
2.3.1. Film Ve Dizilerde Şiddet 42
2.3.2. Reality Showlarda Şiddet 44
2.3.3. Haberler ve Haber Programlarında Şiddet 46
2.3.4. Çizgi Filmlerde Şiddet 49
2.3.5. Reklamlarda Şiddet 51
2.4. TELEVİZYONDA YAYINLANAN ŞİDDET İÇERİĞİNİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ 52
2.5. ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLARIN ETKİLERİNE KARŞI GELİŞTİRİLEN TEDBİRLER 56
2.5.1. Sınırlandırma 57
2.5.2. Sınıflandırma Sistemi – Akıllı İşaretler 58
2.5.3. Medya Okur Yazarlığı 60
2.5.4. Teknolojik Aygıtla İzleyici Blokesi (V -Chip) 61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ŞİDDET İÇERİKLİ YAYIN İHLALLERİNE İLİŞKİN
RTÜK KARARLARININ ANALİZİ

3.1. RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU 62
3.1.1. RTÜK'ün Kuruluşu ve Yapısı 62
3.1.2. RTÜK'ün Denetleme Yetkisi 65
3.1.3. RTÜK'ün Yaptırım Yetkisi 66
3.1.3.1. 3984 Sayılı Yasa'da RTÜK'ün Yaptırım Yetkisi 66
3.1.3.2. 6112 Sayılı Yasa'da RTÜK'ün Yaptırım Yetkisi 68
3.2. TELEVİZYON YAYINLARINDAKİ ŞİDDET İÇERİĞİYLE İLGİLİ DÜZENLEMELER 70

3.2.1. Uluslararsı Düzenlemeler 70
3.2.2. Ulusal Düzenlemeler..... 72
3.3. ŞİDDET İÇERİKLİ YAYIN İHLALLERİNE İLİŞKİN RTÜK KARARLARININ İNCELENMESİ 74
3.3.1. 3984 sayılı Yasanın 4. maddesinin (b) bendinin ihlaline ilişkin kararların incelenmesi: 75
3.3.1.1. Örnek İnceleme 1: Ana Haber- Müzik Programı - Can TV ... 78
3.3.1.2. Örnek İnceleme 2: Ana Haber Bülteni - Güneş TV..... 82
3.3.1.3. Örnek İnceleme 3: Ana Haber Bülteni - Gün TV..... 86
3.3.2. 3984 sayılı Yasanın 4. maddesinin (v) bendinin ihlaline ilişkin kararların incelenmesi: 88
3.3.2.1. Örnek İnceleme 1: Kurtlar Vadisi – Show TV 98
3.3.2.2. Örnek İnceleme 2: Kurtlar Vadisi – Show TV 105
3.3.2.3. Örnek İnceleme 3: Kuzey Rüzgârı– Show TV 109
3.3.2.4. Örnek İnceleme 4: Ana Haber Bülteni - Flash TV..... 112
3.3.2.5. Örnek İnceleme 5: Ana Haber- Gece Hattı – Flash TV 118
3.3.2.6. Örnek İnceleme 6: Spartacus:Blood and Sand– E2 121
3.3.2.7. Örnek İnceleme 7: Dexter – E2 125
3.3.2.8. Örnek İnceleme 8: Kanlı Sevgililer Günü– Loca 1 129
3.3.2.9. Örnek İnceleme 9: Arka Sıradakiler– Fox TV 132
3.3.2.10. Örnek İnceleme 10: Kalp Gözü – Kanal 7 134
3.3.2.11. Örnek İnceleme 11: Tek Türkiye – STV 136
3.3.2.12. Örnek İnceleme 12: Ana Haber Bülteni – ATV 137
3.3.2.13. Örnek İnceleme 13: Gülbence - ATV..... 141
3.3.2.14. Örnek İnceleme 14: Sağır Oda – Kanal D 144
3.3.2.15. Örnek İnceleme 15: Günah Şehri, Desperado, Bir Zamanlar Meksika'da - STAR TV..... 146
SONUÇ ve ÖNERİLER..... 150
KAYNAKÇA 154
ÖZET 161
ABSTRACT..... 162
ÖZGEÇMİŞ..... 163

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

Ed. : Editör

İ.M. : İdare Mahkemesi

m. : Madde

R.G. : Resmi Gazete

RTÜK : Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

RTYK : Radyo Televizyon Yüksek Kurulu

s. : Sayfa

S. : Sayı

SKAAS: Sayısal Kayıt Arşiv Analiz Sistemi

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK : Türk Dil Kurumu

TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TV : Televizyon

TABLO VE ŞEKİLLER

Tablo 1.1. Şiddet Tipolojisi.....20

Şekil 2.1. Akıllı İşaretler……59

Tablo 3.1 3984 Sayılı Yasa'nın 4/b Maddesi'nin İhlali Nedeniyle Alınan RTÜK Kararlarının Dökümü …….....77

Tablo 3.2 3984 Sayılı Yasa'nın 4/v Maddesi'nin İhlali Nedeniyle Alınan RTÜK Kararlarının Dökümü …….....90

Tablo 3.3 3984 Sayılı Yasa'nın 4/v Maddesi'nin İhlali Nedeniyle Kurtlar Vadisi Dizisi Hakkında Verilen Kararların Dökümü…….....100

GİRİŞ

İnsanoğlu yaşamının her anında iletişime ihtiyaç duymuş; insanlar arasında kurulan iletişim, tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak farklı biçimler almıştır. Bu bağlamda, 19. yüzyılın sonlarından itibaren, teknolojik araçlar vasıtasıyla gerçekleştirilen kitle iletişimi ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılda ise birçok yeni kitle iletişim aracı icat edilmiş ve kitle iletişimi giderek önemini artırmıştır. Özellikle televizyonun icadıyla birlikte kitle iletişimi farklı bir boyut kazanmış; sahip olduğu görsellik ve işitsellik özellikleriyle hem göze hem de kulağa hitap eden televizyon, çok kısa sürede toplumsal yaşamda önemli bir yer edinmiştir.

Bugün bütün dünyada televizyon izlemek, en önemli boş vakit değerlendirme etkinliklerinden biri haline gelmiştir. Ülkemizde ortalama televizyon izleme süresi dört saati aşmıştır.[1] Bireyin hayatına bu denli girmiş olan televizyonun, izleyiciler üzerinde olumlu ve olumsuz bazı etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür. Televizyonun haber ve bilgi verme, kamuoyu oluşturma, yeni öğrenme olanakları sunma, başka millet ve toplumları tanıma gibi bazı olumlu etki ve işlevleri olduğu gibi; olumsuz rol modelleri oluşturma, şiddeti meşrulaştırma, cinsellik yaşını aşağıya çekme gibi birçok olumsuz etkiye sahip olduğunu da söylemek mümkündür. Televizyonun sayılan bu olumsuz etkileri arasında, araştırmaların özellikle şiddet içerikli yayınların etkileri üzerinde yoğunlaşmış olduğu görülmektedir.

Televizyon aracılığı ile meşrulaşan ve yaygılaşan şiddet, toplumsal yapıyı tehdit eden bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmalar, liseyi bitirme yaşına gelen bir gencin, gerçek hayatta karşılaştıklarıyla kıyaslanamayacak ölçüde çok cinayet, yaralama ve ölüm görüntüsüne televizyon aracılığıyla şahit olduğunu ortaya koymaktadır. Televizyonlarda bu

[1] RTÜK, *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması–2*, 2009, s.41,54

kadar yoğun şekilde karşımıza çıkan şiddet içeriğinin, izleyiciler üzerindeki bazı olumsuz etkileri, yapılan araştırmalar sonucu bugün genel kabul görür hale gelmiştir. Bu tür yayınların, izleyiciler üzerindeki olumsuz etkilerinden başlıcalarının; saldırgan tutum ve davranış kalıplarının taklit ve gözlem yoluyla öğrenilmesi, şiddete karşı duyarsızlaşma, dış dünyanın korkulacak bir yer olarak algılanması ve şiddetin problem çözme yöntemi olarak benimsenmesi olduğu söylenebilir.

İzleyiciler üzerinde bu denli olumsuz etkileri olan televizyon yayınlarındaki şiddet içeriğinin yayını, birçok ülkede bazı yasal düzenlemelerle sınırlandırılmıştır. Ülkemizde de hem 03 Mart 2011 tarihine kadar yürürlükte kalan 3984 sayılı Yasa'da, hem de bu tarihten itibaren yürürlüğe giren 6112 sayılı Yasa'da şiddet içeriğinin yayınına ilişkin bazı sınırlandırıcı düzenlemelere gidildiği görülmektedir. Bu itibarla, hem anılan kanunların uygulayıcısı, hem de görsel işitsel iletişim alanın düzenleyici ve denetleyicisi olan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun aldığı kararlar ve yaptığı çalışmaların, izleyicilerin özellikle de çocuk ve gençlerin şiddet içerikli televizyon yayınlarının olumsuz etkilerine karşı korunmasında büyük önem arz ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Ülkemizde, televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin izleyiciler üzerindeki etkisi, çeşitli boyutlarıyla pek çok araştırmaya konu olmuşken; görevlerinden biri de izleyicileri televizyonun olumsuz etkilerine karşı korumak olan RTÜK'ün, bu konuda aldığı kararlar ve yaptığı çalışmalara ilişkin bütüncül bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle, "RTÜK Kararları Çerçevesinde Televizyon Yayınlarında Şiddet" isimli bu çalışmada, RTÜK'ün şiddet içerikli televizyon yayınlarının etkilerinin azaltılmasına yönelik yaptığı çalışmalar ve aldığı kararlar bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Böylelikle RTÜK'ün şiddet içerikli yayınlara ilişkin yaklaşım tarzının ortaya koyulması amaçlanmıştır. Şiddet içerikli yayın ihlallerine ilişkin RTÜK kararları incelenirken konu 3984 sayılı Yasa'yı değiştiren 4756 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği 2002 yılından, 3984 sayılı Yasayı

yürürlükten kaldıran 6112 sayılı Yasa'nın Yürürlüğe girdiği 2011 yılı arasında kalan dönemi kapsayacak şekilde sınırlandırılmıştır. Yürütülen bu çalışmada, öncelikle literatür ve arşiv taraması yapılmıştır. Bu bağlamda, 4756 sayılı Yasa ile değişik 3984 sayılı Yasanın 4. maddesinin (b) bendinde belirtilen *" Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi"* ilkesi ile aynı maddenin (v) bendinde belirtilen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması."* ilkesinin ihlali nedeniyle RTÜK'ün aldığı kararlar arşivden taranmış ve bu nitelikteki kararların dökümü çıkarılmıştır. Daha sonra bu kararlar arasından farklı müeyyide türlerini, farklı mahkeme sonuçlarını, farklı yayıncı kuruluş ve program türünü kapsayan örnekler seçilmiş; seçilen örnekler, uzman raporundan başlamak üzere Üst Kurul'un aldığı karar ve uyguladığı müeyyide, yayıncı kuruluşların savunmaları, Üst Kurul Hukuk Müşavirliği'nin görüşü, idare mahkemelerinin kararları, bilirkişi raporları ve Danıştay'ın kararları yönünden çok boyutlu olarak incelenmiştir.

Tezin birinci bölümünde şiddet, saldırganlık gibi çalışmanın temelini oluşturan bazı kavramlar tanımlanmış, şiddeti doğuran başlıca nedenler ve şiddet türleri hakkında bilgi verilmiştir. Tezin ikinci bölümünde, televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin izleyiciler üzerindeki etkileri, çeşitli açılardan ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu bölümde önce, televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin etkilerine ilişkin geliştirilen kuramsal yaklaşımlar ele alınmış, daha sonra bu konuda yapılan etki araştırmaları, türlerine göre ayrılarak açıklanmaya çalışılmış; yapılan araştırmalar ve sonuçları hakkında örnekler verilmiştir. Bu bölümde ayrıca televizyonda yayınlanan şiddet içerikli yayınlar hakkında bilgi verilmiş; televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde son olarak, şiddet içerikli yayınların olumsuz etkilerini azaltmak için geliştirilen tedbirler hakkında bilgi verilmiştir. Tezin son bölümünün kapsamını, "Şiddet İçerikli Yayın İhlallerine İlişkin RTÜK Kararlarının Analizi" oluşturmaktadır. Bu

incelemeye geçmeden önce, RTÜK hakkında kısaca bilgi verilmiş, ulusal ve uluslararası düzenlemelerde şiddet içerikli yayınlara getirilen sınırlandırmalar değerlendirilmeye çalışılmış, ardından yukarıda belirtildiği şekliyle karar incelemelerine yer verilmiştir. Tezin sonunda ise, “Sonuç ve Öneriler” başlığı altında genel bir değerlendirme yer almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET KAVRAMI, TANIMI VE TÜRLERİ

1.1. ŞİDDET ve ŞİDDETİN TANIMI

Birçok bilim dalı tarafından (psikoloji, sosyoloji, antropoloji, iletişim vs.) çeşitli yönleriyle araştırma konusu yapılan şiddetin; araştırmanın amacına, türüne ya da özelliklerine göre farklı boyutları ön plana çıkarılarak çok sayıda tanımı ortaya konmuştur. Birbirinden farklı olarak ortaya çıkan bu tanımlar şunu göstermiştir ki; "şiddeti saptamak ne kadar kolaysa, onu tanımlamak ve sınırlarını belirlemek de o kadar zordur."[2]

Şiddetin nasıl tanımlandığı, televizyonun etkilerine ilişkin yapılan çalışmalar açısından da büyük önem taşımaktadır. Çünkü şiddetin tanımlanma şekli, televizyonda yayınlanan şiddetin nasıl algılanacağını da büyük oranda belirleyecektir. Bu sebeple şiddetin daha başlangıçta açık bir şekilde tanımlanması, bu alanda yapılacak bütün çalışmalar için hayati önem taşımaktadır. Bilim adamı ve araştırmacılar tarafından yapılan tanımlara bakmadan önce kavramın kökeni ve sözlük anlamı hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır.

[2] Seçil Büker, Ayşe E. Kıran, *Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Şiddet*, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.22.

Arapçadan dilimize geçen şiddet sözcüğü "sertlik, katılık, fazlalık, sıklık ve inandırma, sözle yola getirme yerine kaba kuvvet kullanma" gibi anlamlar içermektedir. [3]

Türk Dil Kurumu şiddeti "bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğinlik, sertlik, duygu ve davranışta aşırılık, karşıt görüşte olanları uzlaştırma veya inandırma yerine kaba kuvvet kullanma" olarak tanımlamıştır.[4] Köknel'e göre ise şiddet; "kızgınlık, öfke kin, nefret, düşmanlık gibi duygu durumlarının etkinlik kazandığı saldırganlık biçimidir."[5]

Ünsal şiddeti, "insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edim" olarak tanımlarken[6]; Riches, "aktör tarafından meşru, tanık tarafından gayri meşru sayılan bir fiziksel zarar verme edimi" olarak tanımlamıştır.[7]

Michaud şiddeti; "bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel ahlaki/moral/manevi bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel, sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa, orada şiddet vardır." şeklinde tanımlamıştır. [8]

Şiddetin, çıkarları çatışan tarafların sosyal ilişkisinden kaynaklandığını vurgulayan Ergil, tanımında; fiziksel unsurların yanı sıra psikolojik unsurlara da yer vermiştir. Ergil'e göre; "Bir kişi ya da topluluğun, fiziksel ve ahlaki bütünlüğüne, mülkiyetine, kültürel veya sembolik değerlerine karşı, herhangi

[3] Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitapevi, Ankara, 1993, s.997.
[4] Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, s. 2093.
[5] Özcan Köknel, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, Altın Kitaplar, İstanbul, 2000, s.20.
[6] Artun Ünsal, "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi", Yapı Kredi Yayınları, *Cogito Dergisi,* Sayı: 6–7, 1996, s. 31.
[7] David Riches, *Antropolojik Açıdan Şiddet*, (Çev. Dilek Hattatoğlu), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul, 1989, s.19.
[8] Yves Michaud, *Şiddet*, (Çev. Cem Muhtaroğlu), İletişim Yayınları, İstanbul,1994, s.8–9.

bir birey, grup ya da örgütlü bütünlük tarafından verilen fiziksel ve/veya psikolojik zarar" şiddet olarak tanımlanabilir.[9]

Dünya Sağlık Örgütü'nün şiddet tanımı daha genişletilmiş olup şu şekildedir: "Kişinin kendisine, bir başkasına veya bir gruba karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, az gelişmişlik veya yoksunlukla sonuçlanan (veya sonuçlanma ihtimali yüksek olan) kasıtlı kuvvet kullanımı veya kuvvet kullanma tehdididir. Şiddet bireysel, bireyler arası, aile ve toplum düzeylerinde pek çok faktöre bağlı olarak ortaya çıkabilir."[10]

Yukarıda yapılan tanımlardan da görüleceği üzere, şiddetin genel olarak kabul görmüş tek bir tanımı yoktur. Farklı araştırmacılar tanımlarında farklı unsurları ön plana çıkarmışlardır. Bazı bilim adamları şiddeti, yalnız fiziksel saldırı olarak ele almış, bazıları ise bu tanımın içine sözel ve psikolojik faktörleri de dâhil etmişlerdir. Yine bazı tanımlarda yalnız diğer insana yönelik yapılan davranış şiddet olarak tanımlanırken, bazılarında diğer canlı varlık, hatta nesnelere verilen zarar da şiddet olarak tanımlanmıştır.

Medya araştırmacıları tarafından da şiddetin çeşitli tanımları yapılmış olmakla birlikte Erol Mutlu'nun kapsamlı tanımı çalışmamız açısından daha kullanışlı gözükmektedir. Mutlu'ya göre şiddet, "en geniş haliyle saldırganlıkla bağlantılı bir davranış biçimidir. Bu anlamda şiddet, bir nesne ya da kişiye doğru yönlendirilmiş, yönlendirilişi kişinin istemediği ve o kişiyi tahrik edici, yıpratıcı bir eylemi, kimi zaman da eylemden kaçınmayı veya eylemsizliği içerir. Bu anlamda fiziksel anlamdaki her türlü saldırı şiddet tanımı unsurları arasında yer alırken, fiziksel olmayan kimi sözlü davranışlar da bu tanım kapsamına girer."[11]

---

[9] Doğu Ergil, "Şiddetin Kültürel Kökenleri", *Bilim ve Teknik Dergisi*, Sayı: 399, 2001, s.40.
[10] Dünya Sağlık Örgütü, *"*World report on violence and health*"* http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/a77019.pdf, Erişim: 28.07.2010.
[11] Erol Mutlu, "Televizyon, Çocuklar ve Şiddet*", İletişim Fakültesi Dergisi*, 1997, s. 41–75.

1.2. SALDIRGANLIK KAVRAMI

Şiddet kavramı ile benzer anlamlar içeren ve çoğu zaman ya birbirinin yerine ya da birlikte kullanılan "saldırganlık" kavramını da tanımlamak kavramsal çerçevemiz açısından yararlı olacaktır.

Türk Dil Kurumu'nun Ruhbilim Terimleri sözlüğünde Dr. Mithat Enç'in tanımına göre saldırganlık; "Bireyin kendi düşünce ya da davranışlarını, dıştaki direnmelere karşın zorla karşısındakilere benimsetme çabasıdır."[12]

Erten ve Ardalı ise saldırganlığı "hâkim olmak, yenmek, yönetmek amacı ile güçlü, şiddetli, etkili bir hareket, fiil, işlem; bir işi bozma engelleme, boşa çıkarmaya karşı düşmanca, yaralayıcı, hırpalayıcı veya tahrip edici (yıkıcı, yok edici) amaç taşıyan bir davranış" olarak tanımlamışlardır. [13]

Yukarıdaki tanımların ortak noktalarına bakıldığında, saldırganlığın bir davranış biçimi olduğu söylenebilir. Hâlbuki şiddet, saldırganlığı da kapsayan bir üst kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani "saldırganlığın olduğu her yerde şiddet de vardır; ancak her şiddet eylemi saldırganlık değildir." şeklinde bir genelleme yapılabilir.

1.3. ŞİDDETİ DOĞURAN FAKTÖRLER

Şiddetin kökeni konusunda farklı yaklaşımlar sergilenmiş ve araştırmanın yapıldığı zaman ya da bilim dalına göre farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Ancak yapılan araştırmaların merkezinde hep, saldırganlığın dışarı çıkmayı bekleyen içgüdüsel bir dürtü mü; yoksa dış etkenler sonucunda ortaya çıkan bir davranış biçimi mi olduğu sorusu yer almıştır. Başka bir

[12] Türk Dil Kurumu, "Ruh Bilim Terimleri Sözlüğü", http://www.tdkterim.gov.tr/?kelime=sald%FDrganl%FDk&kategori=terim&hng=md, Erişim:29/07/2010.
[13] Yavuz Erten, Cahit Ardalı, "Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları", *Cogito Dergisi*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı:6–7, 1996, s.143.

deyişle şiddet, doğuştan gelen ya da sonradan kazanılan bir davranış biçimi olarak iki farklı şekilde yorumlanmıştır.[14]

Şiddetin kökeni konusunda yapılan tartışmaların ötesinde, bugün şiddetin tek bir nedene indirgenerek algılanması büyük ölçüde geçerliliğini yitirmiştir.[15] Biyolojik, sosyo-kültürel, psikolojik ve çevresel bazı faktörler şiddetin doğması ve şekillenmesinde birlikte etkili olduğu söylenebilir.

1.3.1. Biyolojik Faktörler

Çalışmalar şiddete sebep olan bir takım biyolojik faktörlerin olabileceğini göstermektedir. Bahsi geçen bu biyolojik faktörler Göka ve Türkçapar'a göre şunlardır:[16]

1- Artmış fizyolojik uyarılma
2- Cinsiyet ve hormonlar
3- Cinsel uyarılma
4- Ağrı
5- İlaçlar, uyuşturucu ve alkol

Göka ve Türkçapar, aşırı alıştırma yapma, yarışma etkinlikleri, provakatif filmler seyretme gibi fizyolojik uyarılmaya sebep olabilecek eylemlerin; erkeklik hormonu olan androjenin yüksek olmasının; cinsel uyarılmışlık halinin; fiziksel ağrıların ve yüksek dozda uyuşturucu, alkol ve kimyasal madde kullanımının biyolojik olarak saldırganlığı arttırdığını öne sürmektedir.

---

[14] Ö. Köknel, 2000, s.20.
[15] Mahmut Tezcan, "Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul", *Cogito Dergisi*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 6-7, 1996, s. 107.
[16] Erol Göka, M. Hakan Türkçapar, "Şiddet ve Gençlik", http://www.erolgoka.com/makale/007.htm, Erişim: 04/08/2010

1.3.2. Sosyo-Kültürel Faktörler

Toplumsal bir olgu olan şiddeti, toplumların sosyo-kültürel yapılarından bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir. Her toplum şiddeti, kendi gerçekleriyle, kendi kültür yapısıyla, kendi kural ve kaideleriyle, kendi toplumsal anlayışıyla, kendine özgü bir tarzda biçimlendirmektedir.[17] Yani şiddet ve saldırganlığın bir içgüdü olmaktan ziyade, insanın çevresinden öğrendiği davranış biçimleri olarak ortaya çıktığı ifade edilebilir.

Tezcan, bugün şiddetin tamamen toplumsal bir sorun olduğunu ve çevreden kaynaklandığını ifade etmektedir. Yani çevredeki aile, okul, medya, ekonomik örgütler gibi toplumsal kurumlar şiddete sebep olmaktadır.[18]

Sosyo kültürel yapı içinde gelenek ve görenekler, din, kitle iletişim araçları, aile, sosyal rejim, göçler, sanayileşme, savaş, doğal afetler vb. şiddeti biçimlendirmede etkili olmaktadır.[19] Bu değişkenlerin özellikle şiddetin şekli ve sıklığında farklılık yarattığı görülmektedir. Ülkemizde de örneklerini gördüğümüz kan davası ve töre cinayetleri, gelenek ve göreneklerce şekillendirilmiş şiddet türleri olarak ortaya çıkmıştır.

Bugün televizyon, bireyin yaşadığı çevrenin önemli bir parçası haline gelmiştir. Balcıoğluna göre; televizyon izleme şiddete dayalı davranışları tahrik etmektedir. Uzun süre televizyon izleyen çocuk ve gençlerde güvensizlik ve saldırgan davranışlar ortaya çıkmaktadır.[20]

Bireyin ilk sosyal ortamını oluşturan aile şiddetin de öğrenildiği ilk yerdir. Aile, çocuğun dünyayla tanıştığı, diğer bireylerle ilişkiye girdiği ve öğrenme sürecinin başlangıcını oluşturan bir kurumdur. Bilgin'e göre şiddetin ilk kaynağı ailedir. Aile fertleri arasındaki ilişkiler, ailenin otorite anlayışı,

[17] S. Büker, A. Eziler Kıran, 1999, s.22.
[18] M. Tezcan, 1996, s. 107.
[19] İbrahim Balcıoğlu, *Şiddet ve Toplum*, Bilge Yayınları, İstanbul, 2001, s.148-149.
[20] a.g.e., s.148-149.

terbiye yöntemleri aile içi şiddeti şekillendirir.[21] Ailenin eğitim durumu ile aile içi şiddet arasında ters yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir. Anne ve babanın eğitim durumu çocuğun doğumundan itibaren ilk rol modeli olmalarından dolayı önemli bir etkendir.

Şiddeti doğuran birçok toplumsal neden sıralanabilir. "Problemli aile, aile içi disiplinin aşırı veya az olması, okul eğitiminin aşırı veya az disiplin içermesi, gereğinden fazla kalabalık ortamlar, şehirlerdeki aşırı nüfus yığılmaları, ev içinde mekâna kıyasla çok fazla nüfusun olması, yoksulluk ve sefalet, işsizlik, etnik farklılıkların körüklenmesi, partiler ve ideolojiler arası çekişmelerin artması, toplumsal değer ve normların sarsılmış olması" bunlardan yalnızca birkaçıdır.[22] Sayılan bu faktörlerden hiçbiri şiddetin ortaya çıkmasında tek başına neden olmasa da farklı faktörlerin birbirini etkiledikleri veya birbirlerine bağlı oldukları söylenebilir.

Ergil'e göre Türkiye örneğinde, şiddeti bir davranış biçimi olarak hazırlayan ve pekiştiren sosyo-kültürel özellikler şunlardır:[23]

- Erkek özelliklerinin abartılması ve yüceltilmesi
- Çocuk ve kadın dövmenin kültürel olarak olağanlığı
- Adak ve kurbanın teşhiri
- Kan davası
- Namus cinayetleri
- Zorla bekâret kontrolleri
- Trafik kazaları

Toplumların sahip oldukları kültürden kaynaklanan farklı şiddet algıları olabilmektedir. Aynı ülke içinde bir yörede olağan karşılanan bir davranış diğer tarafta normal kabul edilmeyebilir. Toplumun şiddete gösterdiği tepki de

[21] Vejdi Bilgin, *Sosyal Çözülme ve Din*, Etüt Yayıncılık, Samsun, 1997, s.121.
[22] Ayda Yörükân, "Saldırganlık ve Yıkıcılık", *Cogito Dergisi*, Barış ve Savaş Özel Sayısı, Yapı Kredi Yayınları, Sayı:3, Kış,1995, s.175–183.
[23] D. Ergil, 2001, s.41.

zaman içinde değişebilmektedir. Ülkemizde kadına şiddet, töre cinayetleri gibi bazı yörelerde kanıksanan durumlara artık her kesimce tepki gösterilmektedir.

1.3.3. Psikolojik Faktörler

Psikolojik açıdan şiddete yönelik davranışa yol açan en önemli etken bireyin kişilik yapısı olarak ön plana çıkmaktadır. Çünkü bireyin, kişilik yapısının oluştuğu toplumsal ve kültürel ortam, eğer olumsuz bir ortamsa, bireyi şiddete eğilimli hale getirebilir. Kişiyi şiddet davranışına iten psikolojik faktörler; engellenme, doğrudan provoke edilme ve saldırganlık gösteren örneklere maruz kalma olarak sıralanabilir. Göka ve Türkçapar bu nedenleri şu şekilde açıklamaktadır:[24]

> "**Engellenme:** İnsanları şiddete teşvik eden en güçlü şey engellenmedir… Bununla birlikte engellenmiş insan, her zaman saldırganlığa başvurmaz; küskünlükten, ruhsal çökkünlüğe engellenmeye yol açan durumu ortadan kaldırmaya yönelik davranışlara dek, bir dizi tepki gösterebilir. Her engellenme saldırganlığa yol açmadığı gibi saldırganlığın tamamı da engellenmeden doğmaz...
>
> **Doğrudan provoke edilme:** Araştırmalarda elde edilen bulgulara göre, fiziksel kötü muamele ve alay, insanlarda saldırgan davranışları arttırmaktadır. Bir kez saldırganlık ortaya çıktığı zaman, bu öngörülemez bir şekilde artarak sürebilmektedir. Bunun sonucundan hafif sözlü dalga geçmeler veya bakışlar bile süreci başlatarak daha şiddetli provoke edici davranışlara ve artan şiddet tepkilerine yol açabilmektedirler.
>
> **Saldırganlık gösteren örneklere maruz kalma:** Filmlerde ve televizyon programlarında, radyo, gazete, fotoğraf gibi kitle iletişim araçlarında yer alan şiddet öğelerinin etkileri, toplumun saldırganlık konusunda en fazla duyarlı olduğu alanlardan birisidir. Bu konuda çok çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Televizyondaki şiddetle saldırganlık arasında bağlantı, artık bilinen ve kabul edilen bir saptamadır. Çocukların televizyonda izledikleri şiddet içeren filmler arttıkça akranlarına karşı daha saldırgan oldukları bulunmuştur. Yani şiddete başvurma miktarı, izleme zamanı ile orantılı olarak artmaktadır. Görsel olarak şiddete maruz kalmanın en önemli etkisi, çocuklar üzerinedir. Küçük çocuklar şiddet uyguladıklarında kurbanın acı çekmesine aldırmadan yaptıkları şeyi sürdürebilirler; diğer yandan büyük çocuklar ve yetişkinler kurbanın çektiği acıdan etkilenerek durabilirler."

[24] Erol Göka, M. Hakan Türkçapar, "Şiddet ve Gençlik", http://www.erolgoka.com/makale/007.htm, Erişim: 04/08/2010.

Yukarıda sayılan faktörler arasında televizyonun hem biyolojik, hem sosyo-kültürel, hem de psikolojik bir faktör olarak şiddetin doğmasında rol oynadığı görülmektedir.

1.3.4. Çevresel Faktörler

Şiddete sebep olan en önemli çevresel faktörler hava kirliliği, gürültü ve kalabalık olarak karşımıza çıkmaktadır. Göka ve Türkçapar sayılan bu çevresel faktörlerin saldırganlığa nasıl yol açtığını şu şekilde açıklamaktadır:[25]

> "**Hava kirliliği:** Kimyasal ve endüstriyel ürünler tarafından üretilen kötü kokulara maruz kalma, bireylerin uyarılabilirliliklerini arttırarak saldırganlığın ortaya çıkmasına yol açabilir.
>
> **Gürültü:** Birkaç çalışmada yüksek ve rahatsız edici derecede gürültüye ve sese maruz kalmış insanların böyle bir durum yaşamayan insanlara göre daha fazla saldırganlık gösterdikleri bulunmuştur.
>
> **Kalabalık:** Bazı çalışmalar, aşırı kalabalığın saldırganlık düzeyini yükseltebileceğini göstermiştir. Kalabalık diğer ortam belirleyenlerinin olumsuz olduğu durumlarda (örneğin engellenme, uyarılma ve sıkıntı hallerinde) saldırganlık patlamaları çıkmasını kolaylaştırmaktadır."

Hava kirliliği, gürültü ve kalabalık dışında trafik yoğunluğu, çarpık kentleşme gibi başka bazı çevresel faktörlerin de şiddetin doğmasında etken olarak yer alabileceği söylenebilir.

1.4. ŞİDDET TÜRLERİ

Şiddet, çok yönlü ve çok boyutlu zarar verme eylemidir. Bu nedenle çok sayıda şiddet türünden söz etmek mümkündür. Bazen olayın faili ya da mağduruna göre sınıflandırma yapılırken, bazen de şiddetin bireysel veya kolektif olmasına göre sınıflandırma yapılabilmektedir. Şiddetin meşru veya

[25] Erol Göka, M. Hakan Türkçapar, "Şiddet ve Gençlik", http://www.erolgoka.com/makale/007.htm, Erişim: 04/08/2010.

gayrı meşru oluşu, fiziksel veya psikolojik olması, şiddetin ne amaçla yapıldığı, kullanılan araç ve gereçlerin türü de şiddet biçimlerinin sınıflandırılmasında kullanılan bazı faktörlerdir. Büker ve Kıran'a göre şiddet, "görünür ya da örtük, dolaylı ya da dolaysız, fiziksel ya da duygusal yasal ya da olmayan, bireysel ya da toplu kötü davranma eylemidir. Bu yüzden her zaman iz bırakır. Kötü davranma eylemi ve bıraktığı iz kadar şiddet biçimi olduğu söylenebilir." [26]

Şiddet denildiğinde ilk akla gelen fiziksel şiddettir. Ancak diğer şiddet türleri de toplumsal hayatta son derece yaygın olarak görülmektedir. Ünsal'a göre şiddet temel olarak iki şekilde ele alınabilir. Birincisi dar anlamıyla şiddet ki yalnız fiziksel şiddeti içerir. İkincisi ise dolaylı şiddettir. Bu şiddet biçimi somut bir biçimde hissedilmesine rağmen yeterli açıklık ve ölçülebilirliğe sahip olmayan şiddet türlerini kapsar. Kronik enflasyon, işsizlik, trafik kazaları, doğanın tahribi bu şiddet türüne örnek olarak sayılabilir. Ünsal'ın günümüz koşulları ve toplumsal beklentilere uygun olarak hazırladığı ve çok sayıda şiddet türünü bir arada içeren geniş şiddet tipolojisi şu şekildedir:[27]

[26] S. Büker, A Eziler Kıran, 1999, s.23.
[27] A. Ünsal, 1996, s.35.

Tablo 1.1. Şiddet Tipolojisi

Günümüz devletinde şiddet suçu kabul edilen	**Birey ve toplum için tehdit oluşturan ancak henüz şiddet sayılmayan**
I-ÖZEL ŞİDDET	
Cürümsel Şiddet: Ölümcül: Cinayet, suikast, zehirleme, idam vb. Bedensel: İsteyerek darp ve yaralama Cinsel: Irza geçme	-Trafik korsanlığı(sarhoş, kasıtlı kural ihlali) -Mala zarar (sindirmek korkutmak amacıyla)
Cürümsel Olmayan Şiddet -İntihar: (intihar ve intihar teşebbüsü) -Kaza: (Trafik kazası dahil, ama kişiden kaynaklanan bir kasıt yok)	
II- KOLLEKTİF ŞİDDET	
Grup Şiddeti -Grubun bireylere karsı şiddeti: (Terör, medya terörü) -Grubun kendi içine şiddeti: (Aşiret kavgası, toplu intihar, örgüt kavgası) -Grubun karşı gruba şiddeti: (Kan davası, aşiretler arası savaş, stadyum ya da taraftar kavgası, mafyalar arası hesaplaşma, grev, ırk ayrımı)	
-**Grubun iktidara karşı şiddeti:** (Terör- siyasal ya da mafya terörü-, başkaldırı, sokak çatışması, iç savaş, genel grev, gerilla savaşı, ihtilal)	
Devlet şiddeti: İktidarın birey ve gruplara karsı şiddeti -Devlet terörü: insan hakları ihlalleri, baskı, tek yanlı propaganda, soykırım, ırk ayrımı -Endüstriyel şiddet: is kazalarının sıklığı, çalışma koşullarının sağlıksızlığı, yetersiz sağlık ve güvenlik koşulları, aşırı gürültü, tehlikeli işyeri atom santrali, vb.	-Kronik enflasyon, pahalılık, issizlik -Doğanın, tarihsel çevrenin tahribi, sağlıksız kentleşme
Uluslar arası şiddet: En son kertede şiddet (Savaş)	Ulusların gücünün diğerleri üzerinde şiddete dönüşmesi, ham madde kaynaklarının denetimi, dış ticaret hadlerinde aşırı dengesizlik, askeri müdahale ve geçici işgal.

Kaynak: A. Ünsal, 1996, s.35.

Yukarıda geniş bir şiddet tipolojisi verilmiş olmakla beraber, günlük toplumsal hayatta bazı şiddet türlerine daha çok rastlanmaktadır. Günlük hayatta sıklıkla görülen şiddet türleri şunlardır:

1- Fiziksel Şiddet
2-Duygusal Şiddet
3- Sözel Şiddet
4- Ekonomik şiddet
5- Cinsel Şiddet

1.4.1. Fiziksel Şiddet

"Dar anlamda, ölçülebilir ve tartışma götürmez tek şiddet, fiziksel şiddettir." Fiziksel şiddet, "acımasız, dışsal ve acı vericidir." [28] Bu şiddet türünde kaba kuvvet; korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kullanılır. [29] Çünkü fiziksel şiddet kişilere ya da nesnelere doğrudan zarar vermeye yöneliktir. İtmek, tokat atmak, ısırmak, boğmaya çalışmak, yumruklamak, silahla vurmak, yakmak, işkence yapmak gibi davranışlar fiziksel şiddete örnek olarak gösterilebilir.

Fiziksel şiddet, eyleme dönüşmüş güç olarak da değerlendirilebilir. Gücün gösterilmesinde en kolay yol olarak görülen fiziksel şiddete başvurmak iktidar sağlama, sindirme, üstünlük kurma amacıyla da kullanılmaktadır.

[28] Suat Sezgin, "Göstergesel Şiddet," *Yeni Türkiye Dergisi*, Kasım-Aralık 1996, sayı 11, s. 558.
[29] Pınar Meral, "Televizyon Reklam ve Gerçeklik: Kozmetik Reklamlarında Kadına Yönelik Şiddet", (Ed.) Can Bilgili, Nesrin Tan Akbulut, *Medya Eleştirileri*, Beta Yayınları İstanbul,2007, s. 278.

1.4.2. Duygusal (Psikolojik) Şiddet

Duygusal şiddet, duyguların ve duygusal ihtiyaçların istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır. Şiddete başvuran kişinin amacı, mağdurun benliğine ve kendisine olan saygısına zarar vermek, korkutmak ve kendini aciz hissetmesini sağlamaktır. Bu şiddet türü kişinin değerlerinin aşağılanması, küçümsenmesi, küçük düşürücü söz ve davranışlarda bulunulması şeklinde görülmektedir.[30] Duyguların baskı aracı olarak kullanılması, kurbanın duygu ve ihtiyaçlarının küçümsenmesi, sevgi ve ilgi eksikliği de duygusal şiddet örnekleridir.[31]

Duygusal şiddet günümüz dünyasında gücünü ve etki alanını genişletmiştir. İnsanların sık karşılaştığı bu şiddet türü aynı zamanda fiziksel şiddeti teşvik ederek manevi zararının yanında maddi zarara da yol açabilmektedir.

1.4.3. Sözel Şiddet

Sözel şiddet, kişileri korkutmak, sindirmek ve cezalandırmak amacıyla söz ve hareketlerin düzenli bir biçimde kullanılmasıdır. Sözel şiddet, kişinin değer verdiği konulara yönelik güven sarsmak ve kişiyi yaralamak amacıyla belirli aralıklarla çok ağır hakaret ve sözler söylemek şeklinde belirginleşmektedir.[32]

Sözel şiddet, duygusal şiddetle yakından ilişkilidir. Sözel şiddet çoğu zaman duygusal şiddete dönüşebilmektedir.

---

[30] P. Meral, 2007, s. 277.
[31] Hanife Güz, "Şiddet ve Gençliğin Şiddet Algılaması", *Çocuk ve Ergene Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sempozyumu*, 15-16 Mayıs 2006, AEM Kitap, Ankara, 2007, s. 89.
[32] P. Meral, 2007,s. 277.

1.4.4. Ekonomik Şiddet

"Ekonomik şiddet, ekonomik kaynakların ve paranın kişi üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak düzenli şekilde kullanılmasıdır." Kadının çalışmasına engel olmak, kadının maaşına, mal varlıklarına el koymak; çalışmayı reddedip, kadının gelirlerini harcamak gibi davranışlar ekonomik şiddetin varlığına işaret etmektedir.[33]

Ünsal'a göre, ülkelerin ekonomik yapıları, gelir dağılımı, işsizlik oranı, enflasyon, sosyal güvenlik olanakları da ekonomik şiddet unsuru olabilmektedir.[34] İnsanların gelecek korkusuyla yaşaması, temel ihtiyaçlarını gidermede zorlanmaları gibi ekonomik kaynaklı sorunlar kişinin şiddete başvurmasında itici faktör olabilmektedir.

1.4.5. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet, "cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır."[35] Laf atma, el kol hareketi yapma, taciz, tecavüz, kişiye cinsel bir eşyaymış gibi davranma, aşırı kıskançlık, cinsel ilişkiye zorlama gibi davranışlar cinsel şiddete örnek olarak gösterilebilir. Cinsel şiddet, genellikle fiziksel ve duygusal şiddetle birlikte uygulanmaktadır.

Bu şiddet türlerinin yanı sıra devletin uyguladığı meşru-yasal şiddet, terör gibi gayrimeşru-yasadışı şiddet, savaş gibi ülkeler arası şiddet, mafya-çete gibi örgütsel şiddet, kendine yönelik şiddet, dolaylı şiddet şeklinde sınıflandırmalar da yapılmaktadır.

[33] P. Meral, 2007, s. 277.
[34] A. Ünsal, 1996, s.33.
[35] P. Meral, 2007, s. 277–278.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET İÇERİKLİ TELEVİZYON YAYINLARININ ETKİLERİ

İnsanoğlunun en belirgin özelliklerinden biri de çevresinde olup biteni öğrenme, haberdar olma ve bilgi edinme ihtiyacıdır. Bugün toplumun bilgilenmesinde en önemli kaynaklardan biri olan kitle iletişim araçları, bir yandan bilgilendirirken bir yandan da karşımıza bir dünya ve bu dünyaya ait imgeler ve görüntüler sunmaktadır. Bir anlamda dünyayı nasıl algılayacağımızı söyleyerek bizi yönlendirmekte, belli tutum ve davranış kalıplarının yerleşiminde önemli rol oynamaktadır. Palabıyıkoğlu'na göre medyanın toplum üzerindeki etkisini gelişen dünya koşulları içinde yadsımak olanaklı olmadığı gibi, medyanın insan davranışlarının şekillenmesinde önemli bir rolü olduğu artık genel kabul görür hale gelmiştir. [36]

Kitle iletişim araçları arasında görece en etkili ve üstün konumda olan araç televizyondur. Yazılı medyadan daha fazla etkiye sahip televizyon Sungur'un ifadesiyle "basitçe görme ya da haber verme aracı değil, başlı başına bir kültürel biçim ve davranış kalıbıdır". [37]

Günümüz toplumsal yaşamında önemli bir rol üstlenen televizyon, işitme ve görme duyularına aynı anda hitap ettiği için, algılanabilirliği ve tüketimi kolay bir kitle iletişim aracıdır. Dinçer ve Yılmazkol televizyonun, kitle iletişim araçlarının mutlak etkileri olduğunu savunan iletişim teorilerini

[36] Refia Palabıyıkoğlu, "Medya ve Şiddet", *Kriz Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 1997, s. 123.
[37] Suat Sungur, "Televizyon Yayınlarının Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri", (Ed.) Yasemin Giritlioğlu, Nurdan Akıner, *Medya ve Çocuk Rehberi*, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, 2008, s.172.

destekler biçimde, insanı bütün yönleriyle kuşatmaya ve can alıcı noktalarından ona nüfuz etmeye çalıştığını; özellikle şiddet ve cinsellik alanlarına vurgu yaparak, kişilerin ruhsal ve psikolojik hayatlarına farklı şekillerde girdiğini belirtmektedir.[38]

Uysal'a göre, günümüz toplumsal yaşamında şiddet olaylarının ortaya çıkması ve artmasında, televizyonun bir payının olup olmadığı; varsa derecesinin ne olduğu önemli tartışma konularından biri haline gelmiştir. Kuşkusuz bunun arkasında, televizyonun günlük yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmesi ve televizyonun şiddete yönlendirme ve etkileme gücüne ilişkin genel bir kabulün bulunması yatmaktadır.[39]

Televizyondaki şiddet içeriğinin etkileri üzerine yapılan araştırmalar, televizyonda yer alan şiddetin izleyicileri, özellikle de çocukları, olumsuz yönde etkileyebileceğini ortaya koymuştur. Aşağıda detaylı olarak incelenecek olan bu araştırma ve bazı kuramsal yaklaşımlar, televizyondaki şiddetin dört temel olumsuz etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu olumsuz etkilerden birincisi, saldırgan tutum ve davranış kalıplarının taklit ve gözlem yoluyla öğrenilmesidir. İkincisi, daha kronik ve uzun süre televizyon şiddetine maruz kalan bireylerin, gerçek hayattaki şiddete karşı duyarsızlaşmaya başlamasıdır. Üçüncü olumsuz etki televizyonda çok sayıda şiddet görüntüsü izleyen bireylerin dünyayı aslında olduğundan daha tehlikeli ve kötü bir yer olarak algılamaya başlamalarıdır. Dördüncü olumsuz etki ise şiddetin problem çözme yöntemi olarak benimsenmesidir.

Televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin yukarıda sayılan olumsuz etkileri dışında, bazı bilim adamları izleyicilerin televizyondaki şiddeti seyrederek, psikolojik bir boşalma yaşayacaklarını öne sürmüşlerdir. Katarsis adı verilen bu boşalmanın, saldırgan duygulardan arınma süreci olarak,

[38] Müjde Ker Dinçer, Özgür Yılmazkol, "Televizyon: Çocuklara Gerçek Hayatı Şiddetle Öğreten Çağdaş Masal Anlatıcı", (Ed.) Selda İçin Akçalı, *Çocuk ve Medya*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2009, s.193.
[39] Meral Uysal, "Medyada Şiddet", *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu*, 20-21 Mayıs 2006, Eğitim Sen Yayınları, Ankara.2006, s.121.

aslında faydalı olabileceği iddia edilmiş; ancak medyada şiddet konusunda yapılan araştırmaların hiçbirisinde bu tezi destekleyecek bulgulara ulaşılamamıştır.[40]

2.1. ŞİDDET İÇERİKLİ TELEVİZYON YAYINLARININ ETKİLERİNE İLİŞKİN KURAMLAR

Televizyondaki şiddet içeriğinin hedef kitle üzerinde, özellikle çocuklar ve gençler üzerinde, ne gibi etkileri olduğunu ve bu etkinin nasıl gerçekleştiğini açıklamak üzere çeşitli teori ve yaklaşımlar öne sürülmüştür. Bu teoriler televizyonda yayınlanan şiddetin olası etkilerinin nasıl işlediği ile ilgili bir çerçeve sunmaktadır. Bu alanda yapılan araştırmalarda adı geçen başlıca teori ve yaklaşımlar şunlardır:

- Yetiştirme Kuramı
- Uyarma Kuramı
- Duyarsızlaştırma Kuramı
- Sosyal Öğrenme Kuramı
- Katarsis (Arınma) Kuramı

2.1.1. Yetiştirme Kuramı

George Gerbner tarafından ABD'de geliştirilen yetiştirme kuramına göre, televizyonun yansıttığı dünya, gerçek dünyadan farklıdır ve televizyon, onu çok seyredenlerin dış dünyayı algılamalarını büyük oranda etkilemektedir.[41]

[40] Erol Mutlu, *Televizyon ve Toplum*, TRT Yayınları, Ankara, 1999, s.125.
[41] Ömer Özer, *Medya Şiddet ve Toplum*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007, s.92–93

Yetiştirme kuramına göre insanlar, bildikleri ve düşündüklerini kişisel ya da doğrudan deneyimle değil, anlattıkları ve duydukları hikâyelerden edinmektedirler. Eskiden hikâyeler; yüz yüze anlatılırken, bugün bu hikâyeler televizyon aracılığıyla anlatılır hale gelmiştir. Televizyon, merkezileşmiş hikâye anlatıcı konumuna gelmiştir.[42] Televizyon anlattığı hikâyelerle, izleyicinin toplum algısını biçimlendirmekte, televizyondaki kurgusal dünyanın az veya çok gerçek dünyanın aynısı olduğu düşüncesini yerleştirmekte ve bize, dünyada işlerin nasıl gittiğine ilişkin inançlar ve varsayımlar sunmaktadır. [43]

Televizyonun diğer kitle iletişim araçlarından farklılığına dikkat çeken Gerbner, televizyonun eğlenme ve bilgilenme aracı olmasından daha çok sosyalleşme aracı olmasına vurgu yapmaktadır. Televizyonun toplumdaki, farklı grup ve insanlar için ortak değerler üretiyor olması, onu diğer kitle iletişim araçları içinde farklı bir konuma yerleştirmektedir.[44]

Yetiştirme kuramı, günde üç saatten fazla televizyon izleyen insanları "ağır izleyici" olarak tanımlamaktadır. Televizyon karşısında daha uzun süre kalan ağır izleyiciler gerçek dünya ile televizyon dünyası arasında ayırım yapamayabilirler; hatta zamanla televizyondan o kadar etkilenirler ki dünyayı televizyonun penceresinden bakarak anlamlandırırlar.[45]

Rigel, Gerbner'in 1967 ile 1989 yılları arasında yaptığı araştırmalara atıfla, televizyonda gösterilen cinayet sayısının, gerçek hayattakinden 100 kat daha fazla olduğunu, en fazla izlenen zaman dilimlerindeki programların %70'inde şiddet eylemi bulunduğunu, çocukların ekran karşısında oldukları zaman dilimlerinde, saatte ortalama 25 şiddet eylemi gösterildiğini

[42] George Gerbner, Larry Gross, "Living With Television: The Violence Profile", *Journal of Communication,* Cilt:26, Sayı:2, 1972, s.173
[43] Defne Ö. Çöloğlu, *Televizyon Mesih Mi Şeytan Mı?,* Ütopya Yayınevi, Ankara, 2010, s.67–68
[44] G. Gerbner, L. Gross, 1972, s.177
[45] Erol Mutlu, *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*, Ütopya Yayınları, Ankara, 2005, s.123

belirtmektedir.[46] Prime time'da yayınlanan program ve haberlerde, gerçek hayatla kıyaslanamayacak ölçüde çok şiddet görüntüsü yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda, televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin, izleyicinin gerçek hayattaki şiddete karşı bakış açısını etkileyebileceği söylenebilir.

Yetiştirme kuramı, televizyonu çok izlemenin insanlarda korku duygusu yarattığını vurgulamaktadır.[47] Günde üç saatten fazla televizyon izleyen ağır izleyiciler, çoğunlukla daha yüksek oranda bir suça karışacaklarını, komşularının güvenilmez olduğunu, suç oranlarının arttığını düşünmektedir. "Kötü Dünya Sendromu" olarak adlandırılan bu durum, dünyanın eskiye kıyasla daha tehdit edici bir yer olarak algılandığını göstermektedir. Çok televizyon izleyenler, gece geç saatte yürürken büyük bir korkuya kapılmakta, şiddetin hüküm sürdüğünü düşünmekte ve sonuçta şiddet korkusuna sahip olmaktadır. Küçük yaşlardaki çocuklar açısından bu algılamanın sonuçları daha vahimdir. Küçük çocuklar, kendilerinin de şiddet kurbanı olabileceklerini düşünmekte ve korku geliştirmektedirler. Bir grup akademisyenin RTÜK için yaptığı televizyondaki şiddet içeriğinin izleyiciler üzerindeki etkisini araştıran bir çalışmada, ağır izleyici konumundaki çocuklarda ağlama sıklığı, kucak isteme, saldırganlık eğilimi, uyku bozuklukları, kekeleme, tuvalet alışkanlıklarında bozulma, güven sorunları, sosyal etkileşimden kopma, yeme düzensizlikleri, psikomatik bozukluklar, benlik değerinde düşme, dikkatini odaklaştırma sorunları ve depresyon eğiliminin arttığı belirtilmektedir.[48]

Gerbner; gençlerin, çocukların, kadınların, eğitim seviyesi düşük bireylerin ve ağır izleyicilerin televizyonu az izleyenlere göre daha büyük tehlike altında olduğunu ifade etmiştir. Gerbner'e göre, korku evrensel bir

---

[46] Nurdoğan Rigel, "TV, Çocuk ve Şiddet Araştırmalarında 50 Yıl", *Medya ve ÇocukRehberi,* (Ed.) Yasemin Giritli İnceoğlu; Nurdan Akıner, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, 2008, s.20.
[47] Ö. Özer, 2007, s.104.
[48] İhsan Dağ, Ferhunde Öktem, ve Yazıcı, Güvenç, Rezaki, Demir, Özer, Akil Ö., Tunçel, (RTÜK Özel Çalışma Grubu), *Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri*, RTÜK Yayını, Ankara, 2006, s. 31.

duygudur ve istismar edilmesi kolaydır. Televizyon yoluyla sembolik şiddet korkuyu en kolay ve etkili şekilde yetiştirebilmektedir. Yüksek risk ve güvensizlik algısı yerleşik otoriteye bağımlılığı ve bu otoritenin kabullenilmesini artırmakta, güç kullanımını meşrulaştırmakta yani sosyal düzeni tehdit etmektedir.[49]

Gerek ülkemizde gerekse dünyada yapılan televizyon izleme eğilimleri araştırmaları, Gerbner'in ağır izleyici olarak adlandırdığı grubun azımsanamayacak ölçüde olduğunu göstermektedir. RTÜK tarafından 2009 yılında yapılan Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması'na göre, ülkemizde izleyicilerin % 76,9 'u ağır izleyici konumundadır. Ülkemizde hafta içi günlük ortalama televizyon izleme süresi 4,3 saat iken, hafta sonları bu oran 4,6 saate çıkmaktadır.[50] Yani "Yetiştirme Kuramı"na göre ülkemizdeki insanların büyük bölümü vasat ve iç karartıcı bir dünyada yaşadığını düşünüyor olabilir.

2.1.2. Uyarma Kuramı

P.H. Tannebaum'un öncülerinden olduğu uyarma kuramı, televizyondaki şiddete maruz kalmanın saldırganlığı artırdığını varsaymaktadır.[51]

Bu kurama göre televizyondaki şiddet içeriği izleyiciyi heyecanlandırıp uyarabilir. Ancak bu etki, sadece şiddet programlarıyla sınırlı değildir. Erotik programlar ve komedi programları da uyarılmaya sebep olabilir. Eğer izleyici şiddet içeriği izliyorsa, muhtemelen bu uyarılma durumu birisi tarafından kızdırıldığında agresif tepki olarak ortaya çıkacaktır.[52]

[49] G. Gerbner, L. Gross, 1972, s. 195.
[50] RTÜK, *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması–2*, 2009, s.41,54.
[51] E. Mutlu, 1999, s.125.
[52] D. Özonur Çöloğlu, 2010, s.85

Mutlu'nun değindiği üzere bu yaklaşıma göre, çocukların televizyon aracılığıyla aşırı yüklenmesi onları hiperaktif hale getirebilir. Bu yaklaşım doğrultusunda yapılan araştırmalar; erotik, şiddet ve komedi izleyen lise öğrencilerinin, üniversite öğrencilerine göre daha çok uyarıldığını ve onlarda daha fazla saldırganlığa yol açtığını ortaya koymuştur.[53] Yani aynı televizyon içeriği farklı yaş gruplarında farklı etkilere sebep olmaktadır. Etkilenme oranı yaş küçüldükçe artmaktadır. Aynı yaş grubunda yapılan araştırma bulguları ise çok televizyon izleyen çocukların, izlemeyenlere oranla daha fazla saldırgan davranışlarda bulunduklarını göstermektedir. Sonuçlar, şiddet ve adam öldürme filmlerini seyreden çocukların, okulda daha fazla saldırgan olma eğilimi gösterdiklerini de ortaya koymaktadır.[54]

2.1.3. Duyarsızlaştırma Kuramı

Çöloğlu'na göre duyarsızlaşma, bir şeye karşı daha az tepki vermeyi öğrenmektir. Bir durumla ilk defa karşılaşıldığında vücut otomatik olarak tepki verirken; aynı durumla karşılaşma sıklığı arttıkça vücudun vereceği tepki de azalacaktır.[55] Mutlu, duyarsızlaştırma kuramı doğrultusunda yapılan araştırmaların, aşırı şiddet içeriğine maruz kalmanın insanları ve çocukları hiperaktif yapma yerine, onlar üzerinde "anestezi" etkisi yarattığını ortaya çıkardığını belirtmektedir.[56]

Duyarsızlaştırma kuramı, televizyonda sürekli şiddet içeriğiyle karşılaşmanın, zamanla gerçek hayattaki şiddete karşı alışkanlık ve duyarsızlaşmaya sebep olacağını varsaymaktadır. Böylelikle, "şiddete karşı duyarsızlaşarak olumsuz duygusal tepki göstermeyen bir kişi, şiddet hakkında düşünürken rahatsızlık duymayacak, hatta şiddet içeren planlar kurmaya yatkın olacaktır."[57] Bir başka deyişle, izleyici ne kadar çok kurgusal

[53] E. Mutlu, 1999, s.125.
[54] Haluk Yavuzer, *Anne-Baba ve Çocuk*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s.167.
[55] D. Özonur Çöloğlu, 2010, s.87.
[56] E. Mutlu, 1999, s.125.
[57] İ. Dağ… (RTÜK Özel Çalışma Grubu), 2006, s.26.

şiddet izlerse, gerçek şiddete gösterdiği tolerans o kadar çok artacaktır. Dolayısıyla, bu hipoteze göre sürekli olarak televizyonda şiddet içeriği seyretmek ekrandaki şiddete karşı verilen tepkiyi azaltırken, gerçek hayattaki şiddeti kabullenmeyi artıracaktır.

Duyarsızlaştırma kuramı, medyada sürekli olarak şiddetle karşılaşan insanların, gerçek şiddetin kurbanı olmaya ilişkin empati, sempati, ya da ilgi duygularını yitireceklerini söylemektedir. Kurama göre, medya şiddetine sürekli maruz kalmak duyarsızlığa neden olmaktadır. Başka bir ifadeyle bazı insanlar çok fazla şiddet izlediklerinde, şiddetin yaygın ve kabul edilebilir bir davranış olduğu kanısına kapılmaktadırlar. Hatta insanlar şiddete kendileri maruz kalsa bile, bundan daha az incinebilmektedir. Çünkü bu insanlar, şiddetin yaşam koşulları içerisinde yer aldığını düşünmektedir.[58]

2.1.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Temelleri A. Bandura, Berkowitz ve Eron'un 1960'lı yıllarda yaptığı çalışmalarla atılan Sosyal Öğrenme Kuramı, şiddeti öğrenme ve taklit etmenin, televizyon aracılığıyla nasıl meydana geldiğini kuramsal olarak en yaygın biçimde açıklayan, önemli teorilerden biridir.[59] Teori, davranış şekillerine doğrudan tecrübe aracılığıyla ya da dolaylı olarak televizyonda sunulan modelleri gözleme aracılığıyla sahip olunabileceğini iddia etmektedir.

Bandura, taklit ve gözlem yoluyla öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini test etmek için 1961 yılında arkadaşlarıyla birlikte "Bobo Bebek" adlı bir araştırma yapmıştır. Bu çalışma, 36 kız ve 36 erkekten oluşan, yaşları 37-69 aylık arasında değişen çocuklar üzerinde, Stanford Nursery Scholl'da yapılmıştır. Yapılan araştırmada, iki gruba ayrılan çocuklara basit oyuncak ve şişme bebekle oynayan bir yetişkin izlettirilmiştir. Birinci grupta, yetişkin önce basit oyuncakları toplamış, sonra dikkatini şişme bebeğe çevirerek onu

[58] Ö. Özer, 2007, s.133.
[59] a.g.e., s.124.

yumruklamış, tokmakla kafasına vurmuş, tekmelemiş, havaya fırlatmış ve saldırgan sözel ifadelerde bulunmuştur. İkinci grupta ise yetişkin, sessizce diğer oyuncaklar üzerinde çalışmış, şişme bebekle ilgilenmemiştir. Bir süre sonra her iki grup çocuk, şişme bebeği de içeren bir dizi oyuncakla yalnız bırakılmıştır. Yetişkini saldırgan davranışlarda bulunurken seyreden çocukların, onu diğer oyuncaklarla sessizce çalışırken gözleyen gruptaki çocuklardan çok daha saldırgan davrandıkları görülmüştür. İlk gruptaki çocuklar, bebeği yumruklamış, hırpalamış ve yetişkinin söylediğine benzer hakaretlerde bulunmuşlardır. Bu durumdaki çocuklar, belli türden bir oyuncak bebeğe saldırmayı öğrenmişlerdir. Saldırmaya deneyden önce olduğundan daha eğilimli hale gelmişler; taklit süreci içerisinde daha fazla saldırgan davranış göstermişlerdir.[60]

Sosyal öğrenme kuramına göre insanlar, üç farklı şekilde öğrenirler. Bunlar dolaysız öğrenme, gözlemsel öğrenme ve simgesel öğrenmedir. Dolaysız öğrenme insanla doğanın doğrudan ilişkisi ile kazandığı tecrübeler sonucu ortaya çıkar. Gözlemsel öğrenme, gözlem ve taklit yoluyla gerçekleşir. Simgesel öğrenme ise dil ve simgelerin kullanımıyla olur. Bu kurama göre, çocuklar televizyonda şiddete başvuran karakterleri izleyerek, tıpkı anne, baba, yakın ve akranlarını izleyerek bilişsel, toplumsal becerileri öğrendikleri gibi saldırgan davranmayı da öğrenirler.[61]

Özer, Bandura'nın çalışmalarında, saldırganın cezalandırıldığı sahneleri izleyen çocukların taklit yoluna gitmediklerini, buna karşılık saldırganın cezalandırılmadığı ya da ödüllendirildiği sahneleri izleyenlerin, model davranışları taklit ettiklerini, ödüllendirme gibi, şiddet temsillerinin gerçeklik derecesinin de taklit edilmede önemli bir etken olduğunu saptadığını belirtmektedir. [62] Bununla birlikte tüm çocukların televizyonda izledikleri bütün davranışları taklit etme yoluna gitmedikleri de bilinmektedir.

---

[60] Albert Bandura, Dorothea Ross and Sheila A. Ross, "Transmission Of Aggression Through Imitation Of Aggressive Models"*, Journal of Abnormal and Social Psychology*, S.: 63, 1961, s.575-582.
[61] Nurdoğan Rigel, *Haber, Çocuk ve Şiddet*, Der Yayınevi, İstanbul.1995, s.126.
[62] Ö. Özer, 2007, s.125.

Köknel, eğitim durumu, ekonomik durum, kültürel ve toplumsal yapı gibi bazı faktörlerin şiddet uygulayan modelin benimsenmesi ve öğrenilmesinde etkili olacağını söylemektedir.[63]

2.1.5. Katarsis (Arınma) Kuramı

Mutlu, katarsis kelimesinin ilk olarak Aristoteles tarafından kullanıldığını, Aristoteles'in bu terimi, dramatik tiyatro temsili seyreden izleyicinin, izlediklerinin tamamen kurgusal olduğunu bildikleri halde, sahnedeki saldırganlık sahnelerini izlerken psikolojik olarak rahatlama ve boşalmalarını anlatmak için kullandığını belirtmektedir.[64] Karatay ve Kesgin'e göre, terim daha sonra Freud tarafından saldırganlık duygularının boşalımı olarak psikolojide kullanılmıştır. Leonard Berkowitz ise bu terimi çocukların televizyondaki şiddeti seyrederek, saldırgan duygulardan arınma süreci olarak iletişim alanında kullanmıştır. "Yunanca kökenli bir kelime olan katarsis temizlenme, arınma anlamlarına gelmektedir. Saldırganlık dürtülerinin, saldırganlığın açığa vurulması ya da boşaltılması ile azaltılabileceği görüşüdür." [65]

Katarsis kuramı, televizyonda şiddet izlemenin izleyicinin saldırganlığını azaltacağını iddia etmektedir. Bu bakış açısına göre televizyon, izleyicinin stresten kurtulması ve rahatlaması için gerekli içeriği sağlamaktadır. Bu kurama göre, günlük yaşantımızda bazı kişi ve konulara çeşitli nedenlerle kızgınlık ve öfke duyarız. Ancak benzer olayları televizyondan izlediğimiz zaman bu duygulardan arınabiliriz. Bu doğrultuda yapılan araştırmalara göre, televizyonda yer alan şiddet çocukları saldırganlığa teşvik etmez; çünkü televizyonda karşılaşılan şiddet

[63] Ö. Köknel, 2000, s. 48.
[64] E. Mutlu, 1999, s.127.
[65] Gülnaz Karatay, Makbule Tokur Kesgin, *Çocuk Televizyon ve Şiddet*, HASAK Yayını, 2005, s.22.

kurgusaldır. Aksine bu tür televizyon içeriği izleyicileri şiddet duygusundan arındırmaktadır. [66]

Erol Mutlu'ya göre televizyondaki şiddet ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların hiç birinde bu teoriyi destekleyecek bulgulara ulaşılamamıştır.[67]

Yukarıda detaylı bilgi verilen kuramsal yaklaşımlara göre televizyonda yer alan şiddetin dört temel olumsuz etkisinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu etkilerden ilki televizyondaki şiddetin taklit ve gözlem yoluyla kısa veya uzun vadede doğrudan saldırganlığa yol açmasıdır. İkinci etki, izleyicilerin şiddete karşı duyarsızlaşmasıdır. Kötü dünya sendromu olarak adlandırılan üçüncü olumsuz etki, izleyicilerin yaşamdan ve yaşadıkları dünyadan korkmaya başlamasıdır. Son etki ise şiddetin tek problem çözme yöntemi olarak görülmesidir.

Şiddet içerikli yayınların izleyiciler üzerinde dört temel etkisi olmakla birlikte, şiddet içeriğinin sunumundaki bazı faktörlerin, şiddet içerikli yayınların etkisini artırabileceği ya da azaltabileceği iddia edilmektedir. Televizyondaki şiddetin, izleyiciler üzerindeki etkisini artırabilecek dört nedeni Altekin şu şekilde saymıştır:[68]

1. Şiddetin sıklığı ve süresi
2. Şiddetin ayrıntıları ve canlılığı
3. Şiddetin sunuluş biçimi ve hikâye örüntüsü
4. Şiddetin sonuç ve etkilerinin gösterilip gösterilmediği

Televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin ekranda kalma süresi ne kadar artıyorsa ve bu tür görüntüler ekrana ne kadar sık geliyorsa bu

[66] D. Özonur Çöloğlu, 2010, s.22,84.
[67] E. Mutlu, 1999, s.127.
[68] Serap Altekin, "Televizyon Şiddet ve Toplum", http://www.genbilim.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=6034, Erişim: 13.10.2010.

içeriğinin izleyiciler üzerindeki olumsuz etkileri de o kadar artacaktır. Benzer şekilde; yakın plan çekim, abartılı ses, aşırı kan ve vahşet görüntüleri gibi şiddet sahnelerinin ayrıntılarıyla ekrana getirilmesi de olumsuz etkiyi artıracaktır. Ayrıca film veya dizilerde ana karakterler tarafından uygulanan şiddetin ya da ana örüntüsü şiddet üzerine kurulu yapımların özendirici ve tetikleyici etkisinin o derece arttığı bilinmektedir. Yine televizyon dizilerinde, haber programlarında ve filmlerde sıklıkla karşımıza çıkan bir diğer unsur, şiddetin neden olduğu etki ve sonuçların, duygu ve sorumlulukların gösterilmemesidir. Bu da şiddetin, bir problem çözme yöntemi olarak benimsenmesine zemin hazırlamakta ve insanları gerçek dünyadan, duygulardan ve insani değerlerden uzaklaştırabilmektedir.[69]

2.2. ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLARIN İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Kitle iletişim araçlarının toplumlar üzerindeki yadsınamaz etkileme gücü, bu alanda yapılan akademik çalışmaların "etki" sorunsalı üzerinde yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Televizyonun etkin olarak Batı dünyasında kendini belli etmeye başladığı 1950'li yıllardan bu yana televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin izleyiciler üzerindeki etkisine yönelik çok sayıda araştırma yapılmıştır.[70]

ABD, İngiltere ve Kanada'da 1950'lerin ortalarından itibaren televizyondaki şiddet içeriğinin etkilerine ilişkin ilk akademik çalışmalar başlamıştır. İngiltere'de 15 milyon evin 3 milyonunda televizyonun olduğu ilk dönemlerde Hilde Himmelweit başkanlığında London School of Economics and Political Science'da çocukların televizyon izlemesiyle ilgili bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma sonucuna göre izleyicilerde daha fazla saldırgan tutuma rastlanmamış; ancak duygusal açıdan sorunlu çocuklarda saldırgan

[69] a.g.m.
[70] N. Rigel, 1995, s.210.

davranışlar görülmüştür. Schramn ve arkadaşlarının Amerika ve Kanada'da yaptıkları araştırmalar ise uzun süre televizyon etkisine maruz kalan çocukların saldırgan davranış gösterdiklerini ortaya çıkarmıştır.[71]

Televizyondaki şiddet içeriğinin izleyiciler üzerindeki etkilerini tespit etmek oldukça zor ve karmaşık bir araştırma sürecini gerektirmektedir. Trend'e göre, televizyondaki şiddet içeriğinin izleyiciler üzerindeki etkilerinin bilimsel olarak araştırılmasında en büyük sorun, karmaşık insan davranışları üzerinde araştırma yapmanın zorluğudur. Bir araştırmacının ilk önce davranışları nasıl ayıracağını ve o davranışı etkileyen nedenlerin neler olduğunu saptaması gerekmektedir. Örneğin insan şiddetini etkileyen pek çok unsur vardır. Bunların her biri üzerinde çalışma yapmak ayrı zorluktur. Bir de buna insanların medyayı tüketme, yorumlama ve medyadan etkilenme yollarının karmaşıklığı eklendiğinde iş içinden çıkılmaz bir hal almaktadır.[72]

Trend'in de belirttiği gibi televizyondaki şiddet içeriğinin izleyiciler üzerindeki etkilerini tespit emek oldukça zor görünmekle birlikte, kullanılan bazı yöntemlerle bu zorlukların üstesinden gelinmeye çalışılmıştır. Televizyondaki şiddet içeriğinin izleyiciler üzerindeki etkisini araştıran çalışmalar, yapılış yöntemlerine göre dört başlık altında toplanmıştır:[73]

1- Laboratuar (Deneysel) Araştırmaları
2- Saha (Alan) Araştırmaları
3- Korelasyonel (İlişkisel) Araştırmalar
4- Boylamsal Araştırmalar

---

[71] John P. Murray, "Media Violence: The Effects Are Both Real and Strong", *American Behavioral Scientist,* Volume:51, Number: 8, 2008, s.1213-1214.
[72] David Trend, *Medyada Şiddet Efsanesi*, (Çev. Gül Bostancı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.2008, s.56.
[73] İ. Dağ… (RÜK Özel Çalışma Grubu), 2006,s.21.

2.2.1. Laboratuar (Deneysel) Araştırmaları

Televizyondaki şiddet içeriği ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan ilk araştırmalar, laboratuar çalışmaları olmuştur.[74] Bu çalışmalar, laboratuar gibi kontrollü bir ortamda yapıldığı için laboratuar deneyleri ya da deneysel çalışmalar olarak adlandırılmışlardır.

Deneysel çalışmalar, televizyonda şiddet izleme ile artan saldırganlık arasındaki ilişkiyi göstermek üzere yapılmaktadır. Fakat laboratuar ortamında yapıldığından ancak küçük bir grup üzerinde çalışılmaktadır. Çöloğlu'na göre laboratuar çalışmalarının dış dünya ile bire bir örtüşüp örtüşmediği, bir anlam taşıyıp taşımadığı tartışma konusudur. Bu tür çalışmalarda sonuçlar çok yakından gözlenebilir. Ancak bu sonuçlar daha çok şiddet izlemenin kısa dönem etkilerini gösterir. Bu çalışmaların kontrollü bir şekilde uzun döneme yayılması zordur. Bu nedenle araştırmacılar bu tür çalışmalarda suça dönük şiddeti ölçememektedir. Bunun yerine sadece ilişkili bir şekilde geliştirilen saldırgan hareketleri gözleyebilmektedirler.[75]

Genel olarak, medyada şiddetin etkileri konusunda yapılan laboratuar çalışmaları, şiddet içerikli malzemeyi izleyen denekler arasındaki saldırgan davranışlarda küçük, kısa süreli artışlar olduğunu göstermiştir.[76]

Bandura'nın 1960'lı yıllarda yaptığı "Bobo Bebek Çalışmaları" televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin çocuklar üzerindeki etkisi üzerine yapılan en önemli laboratuar çalışmalarındandır. "Sosyal Öğrenme Kuramı" başlığı altında daha detaylı incelenen bu çalışmalarda Bandura, yaptığı deneyler sonucunda şiddet içeriği izleyen çocukların ödüllendirildiklerinde bu tür davranışa başvurma oranının arttığını tespit etmiştir.

[74] N. Rigel, 2008, s.18.
[75] D. Özonur Çöloğlu, 2010, s.52.
[76] D. Trend, 2008, s.57.

1972 yılında Liebert ve Baron da yaptıkları deneysel çalışma ile televizyondaki şiddet ile saldırgan davranış arasındaki bağlantıyı test etmişlerdir. Bu çalışmada 5-9 yaşları arasındaki bir grup çocuğa, yoğun şiddet içeren "The Untouchables" filmi gösterilmiş; diğer gruba da bir kamyon yarışı programı seyrettirilmiştir. Sonra çocuklar oyun odasına alındığında, şiddet filmi izleyenlerin izlemeyenlere göre daha saldırgan oldukları, diğer çocukları itip yaralamaya çalıştıkları görülmüştür. [77]

Laboratuar çalışmaları televizyondaki şiddetin izleyiciyi mutlaka şiddete sürüklediğini göstermezler. Ancak şiddet sahnelerini izlemenin, kişiyi farklı durumlarla karşılaştığında, şiddete başvurmayı düşünmeye sevk edeceği sonucuna ulaşırlar. [78] Bu çalışmalar iki açıdan büyük eleştirilere maruz kalmışlardır. Bunlardan birincisi, küçük bir grup üzerinde yapılan bu çalışma sonuçlarının toplumun tümüne genellenemeyeceği noktasıdır. İkinci eleştiri noktası ise insanların laboratuar ortamında gerçek hayatta davrandığından daha farklı davranabilme ihtimalidir.[79]

Laboratuar çalışmalarına yöneltilen bu ve benzer eleştiriler araştırmacıları sahada çalışma yapmaya yönlendirmiştir.

2.2.2. Saha (Alan) Araştırmaları

Laboratuar deneylerinin bahsi geçen olumsuz özelliklerini azaltmak için bilim adamları saha araştırmaları yapmışlardır. Saha araştırmaları, laboratuardan daha doğal bir ortam sağladıkları ve daha uzun süreli oldukları için genellikle daha geniş bir kabul görmüşlerdir. Bu çalışmalarda belli bir süre televizyonda şiddet programı izlemiş olan çocuklar, tesadüfî olarak

[77] Robert A. Baron,Deborah R. Richardson, *Human Agression*, Plenum Pres, Newyork, 1994, s.110
[78] D. Özonur Çöloğlu, 2010, s.53.
[79] D. Trend, 2008, s.59.

seçilir ve şiddet içeriği izlemeden önce, izleme esnasında ve sonrasında televizyonun etkisini belirlemek için çeşitli ölçümler yapılır.[80]

Alan çalışmalarında araştırmacı, TV programlarını normal yayın formatında sunar ve doğal olarak meydana gelen davranışları inceler. 1971 yılında yapılan bir alan araştırmasında, tesadüfî olarak seçilen üç ve beş yaş arasındaki çocukların bir bölümüne şiddet içeren, diğer bölümüne ise içermeyen programlar izlettirilmiş; şiddet içeren programları izleyen çocukların, seyretmeyen çocuklara göre birbirlerine karşı daha saldırgan davrandıkları gözlenmiştir. Bu çocuklar birbirine vurmuş, itmiş veya bazı objeleri fırlatmışlardır. Daha yakın tarihte (1995) yapılan bir alan araştırmasında ise araştırmacılar, bir ilkokul sınıfındaki öğrencilerin bir bölümüne şiddet içerikli "Power Rangers" adlı çizgi filmi izlettirmişler ve daha sonra çocukların tutumlarını gözlemlemişlerdir. İzlemeyen grupla karşılaştırıldığında, özellikle erkek çocukların sınıf içinde daha agresif davrandıklarını görmüşlerdir.[81]

Parke ve meslektaşları tarafından 1977 yılında yapılan araştırma da bu türe örnek olarak gösterilebilir. İki hafta süren bu araştırmada Belçika'da ve ABD'de yaşayan aynı yaş grubu çocukların film izleyebileceği dört farklı kulübe oluşturulmuş; iki kulübeye saldırganlık düzeyi zaten yüksek olan çocuklar yerleştirilirken, diğer iki kulübeye saldırganlık düzeyi düşük çocuklar yerleştirilmiştir. Daha sonra bu çocukların şiddet içeriği yoğun ve tarafsız filmleri izlemesi temin edilmiş; her haftanın sonunda, o haftanın gözlemi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda yüksek saldırganlık sergileyenlerin bulunduğu kulübede, şiddet içeriği yoğun film izleyen çocukların saldırganlık düzeyinin arttığı görülürken, bu çocukların tarafsız film izlediklerinde saldırganlık seviyelerinde değişim olmadığı gözlemlenmiştir. Sakin çocukların olduğu kulübedeki çocukların da diğerlerinde olduğu gibi şiddet içerikli filmler izlettirildiğinde saldırganlık düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.[82]

[80] D. Özonur Çöloğlu, 2009, s.54.
[81] a.g.e., s.55.
[82] N. Rigel, 2008, s. 22.

2.2.3. Korelasyonel (İlişkisel) Araştırmalar

Televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin etkileri konusunda yapılan korelasyonel araştırmalardaki amaç, televizyonda yayınlanan şiddet içeriğini izlemenin oranı ile şiddete başvurma oranı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Korelasyonel araştırmalar, saldırgan çocukların, daha az saldırgan olanlara göre televizyonda daha çok şiddet içeriği izlediğini göstermektedir. Ancak televizyonda şiddet izlemenin mi bu çocukları daha saldırgan yaptığı; yoksa zaten saldırgan oldukları için mi daha çok şiddet içeren yayınlar izledikleri tartışma konusudur. ABD Kamu Sağlığı Hizmetleri Birimi'nin 1972 yılında yaptığı korelasyonel çalışmada araştırmacılar, yüksek oranda televizyon şiddeti izleme ile saldırgan tavır arasında güçlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre televizyonda çok fazla şiddet izleyenlerin %45'i fiziksel ve sözel şiddete başvururken, daha az izleyenlerin %21'i bu yola başvurmaktadır. Dominick ve Greenberg'in yaptığı bir araştırmada da şiddet gösteriminin her bir genci şiddeti onaylamaya ve gerçek hayatta şiddet uygulamaya doğru yönlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Eğlence üzerinden şiddet gösterimi ise bu etkiyi artırmaktadır. Ev halkının, çocuğun şiddet davranışı karşısındaki tutumu da etkinin derecesinde belirleyici olmaktadır.[83]

Korelasyonel çalışmalarda örneklemin gerçek dünyaya genellenebilmesi konusunda sorun gözükmez. Ancak korelasyonel araştırmaların sebep-sonuç ilişkisi açısından iki temel sorunu vardır. Bunlardan birincisi üçüncü değişken sorunu, ikincisi ise yön sorunudur. Üçüncü değişken sorunu, iki değişken arasında kurulacak ilişkide, üçüncü bir değişkenin etkili olabilme ihtimalidir. Örneğin televizyonda yayınlanan şiddet içeriğini izleme ile saldırgan davranış gösterme arasındaki ilişkide, aile üçüncü değişken olarak ortaya çıkabilir. Agresif olmayı sürekli vurgulayan bir ailenin çocukları, göreceli olarak daha agresif davranıp daha çok şiddet

[83] D. Özonur Çöloğlu, 2010, s.57.

içeriği seyredebileceği gibi bunun tam aksi de mümkündür. Yön sorunu ise iki değişken arasındaki ilişkinin kesin olmasına karşın, hangisinin diğerini etkilediğinin tam olarak ispatlanamamasıdır. [84] Yani televizyonda şiddet izlemenin mi çocukları daha saldırgan yaptığı; yoksa zaten saldırgan olan çocukların mı daha çok şiddet içeren yayınlar izledikleri hususu ispata muhtaçtır. Korelasyonel çalışmalardaki bu sorunları aşmak için boylamsal çalışmaların yapılmasına gerek duyulmuştur.

2.2.4. Boylamsal Araştırmalar

Boylamsal çalışmalar, son yıllarda sosyal bilimler alanında çalışma yapan araştırmacıların çoklukla tercih ettiği bir araştırma yöntemi olmuştur. Bu tür çalışmalar, bireylerin yaşam tarzı tercihlerinin uzun dönemde ne gibi etkileri olduğunu test ederler. Bu çalışma araştırmacıya, televizyon şiddetine maruz kalmanın uzun süreli etkisini test etme olanağı sunduğu gibi; televizyondaki şiddet mi agresifliğe neden olur, yoksa agresif insan mı bu programları seyreder sorunsalını da test etme imkanı sunar. Yani yön problemini büyük ölçüde ortadan kaldırır. Bu nedenle televizyon için yapılan araştırmaların en iyi türü boylamsal araştırmalardır.[85]

L. Eron, R. Huesmann ve arkadaşları tarafından 1972 yılında Newyork'ta yapılmaya başlanan ve 22 yıl boyunca süren boylamsal araştırma bu türün en önemli örneğidir. Bu çalışmada, 1972 yılından başlamak üzere 22 yıl boyunca, 557 çocuktan oluşan bir grup gözlemlenmiş ve çocuklar sekiz, on dokuz ve otuz yaşlarındayken teste tabi tutulmuşlardır. Erkek çocukların sekiz yaşlarında edindikleri televizyon izleme tercihleri ergenlik dönemlerinin sonuna kadar saldırgan davranışlarını etkilemiştir. Şiddet içeren televizyon programlarını daha fazla tercih eden kişilerin hem 8–9 yaşlarında hem 10 yıl sonra davranışlarında akranlarına göre daha saldırgan olduğu

[84] D. Özonur Çöloğlu, s.59.
[85] a.g.e., 2010, s.60-61

görülmüştür. Kadınların ise saldırgan modelleri daha az taklit ettiği görülmüştür.[86]

Sonuç olarak farklı teknik ve yöntemlerle, farklı yer ve zamanda, farklı örneklem gruplarıyla yapılan çok sayıda araştırmanın, kendilerine yöneltilen bir takım eleştirilere rağmen; medyada yer alan şiddetin, özellikle çocuklar ve gençler üzerindeki olumsuz etkilerini büyük oranda ortaya koyduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2.3. TELEVİZYONDA YAYINLANAN ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLAR

Televizyonda şiddet öğesinin varlığı, çocuk, yetişkin programı ayrımı gözetmemektedir. Televizyonda yayınlanan birçok program türünde, şiddet unsuru yer almakla birlikte, bazı program türlerinde şiddet unsurunun yoğunlaştığı görülmektedir. Filmler, diziler, reality showlar, çizgi filmler, haber programları ve reklamlar içerdikleri yoğun şiddet sahneleriyle dikkat çekmektedir.

2.3.1. Film Ve Dizilerde Şiddet

Film ve dizilerde yer alan şiddet sahneleri, izleyicinin dikkatini çekmektedir. Televizyoncu ve film yapımcılarının şiddeti, izleyici çeken bir unsur olarak keşfetmelerinden beri film ve dizilerdeki şiddet öğeleri de artmıştır. Pahalı Hollywood filmlerinin büyük bir bölümünü aksiyon içerikli şiddet filmleri oluşturmaktadır. Gelişen teknoloji ve dijital efektler, şiddet filmlerinin çekilmesine yeni boyutlar kazandırmıştır.[87] Genellikle önce sinemada gösterilen bu filmler, kısa bir süre sonra televizyon ekranlarında yer almakta ve bütün izleyicilere hitap etmektedir.

[86] Leonard D. Eron, L. Rowell Huesmann, Monroe M. Lefkowitz, Leopold O. Walder, "Does Television Violence Cause Aggression?", *American Psychologist*, April 1972, s. 253-263.
[87] D. Trend, 2008, s.116.

Akarcalı'ya göre, Türk televizyonlarındaki şiddet, doğrudan Türk yapımı filmlerden değil, daha çok dış kaynaklı yapımlardan izleyiciye ulaşmaktadır. Böylece, başka bir ülkenin şiddet anlayışı ve kodlama biçimi, Türk insanına sunulmakta ve şiddet bir bakıma devşirilmektedir.[88]

Sinemadan aktarılan filmlere ve dizi filmlerine, izleyicilerin ilgisi çeşitli yöntemlerle çekilmektedir. Yayınlayacak film ya da dizi film, çeşitli iletişim araçları vasıtasıyla önceden izleyiciye tanıtılmakta, sürekli tekrar edilerek suni bir ortam yaratılmaktadır. Bu mesaj bombardımanından izleyiciler ister istemez etkilenmekte ve böylelikle, izleyici filmi ya da diziyi izlemeye veya takip etmeye hazır duruma getirilmektedir.[89]

Filmler ve dizilerdeki şiddet bombardımanının izleyiciler üzerinde bıraktığı olumsuz etkiye ilişkin çok sayıda olay yaşanmıştır. Örneğin, "Katil Doğanlar" (Natural Born Killers) filminin yayınlandığı kimi ülkelerde meydana gelen bazı şiddet olaylarının, bu filmden esinlenerek gerçekleştirildiği basında yer almıştır. 1996 yılında Fransa'da, 17 ve 18 yaşındaki iki sevgilinin, 26 yaşındaki Tunuslu bir genci kırk bıçak darbesi ile öldürmelerinin ardından, poliste verdikleri ifadelerinde, cinayeti Oliver Stone'nun Katil Doğanlar filminden etkilenerek işlediklerini belirtmişlerdir. Daha önce yine Fransa'da, 1994 yılında iki Fransız genç, üç polisle bir taksi şoförünü aynı filmin etkisinde kalarak öldürdüklerini itiraf etmişlerdir. Tunuslu gencin öldürülmesinden birkaç gün sonra, bu kez İskoçya'da yine Katil Doğanlar filmini izleyen bir başka kişi bir ilkokulu basarak 16 öğrenci, 2 öğretmeni katletmiştir. Bu olaydan sonra İngilizler, Katil Doğanlar filminin dağıtımını durdurmuşlardır.[90] Ülkemizde de çeşitli şiddet olaylarına karışan kimi gençlerin polisteki ifadelerinde Kurtlar Vadisi dizisinden etkilendiklerini belirttikleri medyada yer almıştır.

---

[88] Sezer Akarcalı, "Televizyon ve Şiddet", *Yeni Türkiye Dergisi*, Medya Özel Sayısı, Sayı:11, 1996, s.557.
[89] Erol Mutlu, *Televizyonu Anlamak*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1991, s.33.
[90] Can Dündar, "Televizyon ve Şiddet", *Cogito Dergisi*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı:6–7, 1996, s. 385.

Yukarıda anlatılanlara benzer çok sayıda örnek olaya yer vermek mümkündür. Rezervuar Köpekleri, Licence to Kill, Katil Doğanlar gibi filmleri izleyen çok sayıda genç, şiddet ve suç olaylarına karışmışlardır. Hiç şüphesiz ki bu filmlerin, izleyen herkeste aynı etkiyi yaratacağını söylemek zordur. Ancak bu filmlerden etkilenenlerin gerçekleştirdiği ya da karıştığı şiddet olayları da azımsanmayacak ölçüdedir. Bu filmler doğrudan şiddete sebep olmasa bile, şiddet gerçekleştirme şekilleri hakkında ilham verdikleri kesindir. Bugün bu film ve dizilerdeki şiddet görüntüleri kanıksanmış görünmektedir. Televizyonlarda her geçen gün daha çok şiddet görüntüsü yer almakta; bunu kanıksayan izleyici de daha çok şiddet talep etmektedir. Ülkemizde çok izlenen televizyon kanallarının prime time kuşağını Kurtlar Vadisi, Tek Türkiye, Güz Gülleri, Behzat Ç., Arka Sokaklar, Adanalı, Ezel, Kollama gibi şiddet içeriği yoğun dizilerin işgal ettiği görülmektedir.

2.3.2. Reality Showlarda Şiddet

Adaklı reality showları, "haber ve eğlence programlarının gerek tematik, gerekse biçimsel özelliklerini bünyesinde taşıyan; polis ve adliye vakalarının yer aldığı "üçüncü sayfa haberciliği"ni model almış ve ağırlıklı olarak özel alanda gerçekleşen kişisel öykülerin sansasyonel bir üslupla sunulduğu ve ticari açıdan izlenme kaygısının egemen olduğu, bir televizyon program türü" olarak tanımlamaktadır.[91]

Yaşanmış olayların öyküsünü aktardığını iddia eden reality show programlarının çoğunda, sözlü saldırıdan cinayete kadar geniş yelpaze içerisinde yer alan cinsel saldırı, saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri bulunmaktadır.[92]

[91] Gülseren Adaklı Aksop, "Reality Showlarda Kadına Yönelik Şiddet", (Ed.) Nur Betül Çelik, *Televizyon Kadın ve Şiddet*, KİV Yayınları, Ankara, 2000, s.112.
[92] Ö. Köknel, 2000, s.127.

Dünyada ilk örnekleri 1980'lerin ortalarında Amerika'da yayınlanmaya başlayan reality showlar, dünya televizyonlarında çeşitli versiyonları ile kanalların görece düşük bütçeli ve izlenme oranları yüksek formatlarından biri olmuştur. Türkiye'de reality showların tarihi ise özel televizyon yayıncılığının ülkemizde başladığı döneme denk gelmektedir. Türkiye'de yayınlanan ilk reality show 1993 yılında Star 1 adlı televizyon kanalında yayınlanan "Sıcağı Sıcağına" adlı program olmuştur.[93] Bu programdan bugüne değişik kanallarda pek çok reality show programı yayınlanmış; bazı format değişiklikleriyle halen çok sayıda reality show programı yayınlanmaya devam etmektedir.

Özellikle özel kanallarda, her hafta çok sayıda ayrı program başlığı altında değişik kişiler tarafından hazırlanan "Reality Show"larda izleyicinin ilgisini çekmek, reklam almak, programı sürdürmek amacıyla sıklıkla şiddet öğesi içeren görüntüler kullanılmaktadır. Ayrıca gerçek olup olmadığı bilinmeyen cinsel saldırı, taciz, tecavüz, ırza geçme öyküleri görüntülenmekte, insanlar suçlanmaktadır.[94]

Son yıllarda moda olan reality show programlarının, bazen şiddet içeriğine ek olarak, bu tür içeriği yoğunlaştırılmış biçimde sunması, bunlar üzerinde önemle durulması gereğini ortaya çıkarmıştır. Ülkemizdeki hemen tüm psikologları bünyesinde barındıran Türk Psikologlar Derneği de, televizyonlarda yayınlanan bazı programlardan kaydedilmiş örnek sahneleri inceledikten sonra, yazdığı değerlendirmede reality showlarla ilgili şu görüşlere yer vermiştir:[95]

> "Özellikle kadınlara yönelik 'Reality' programlarından bazılarında, hem programa katılan konuklar, hem programa katılmayan, ancak konuya dâhil edilen diğer kişiler ve televizyon izleyicileri açısından sakıncalar doğmakta; konuklar ve üçüncü şahıslar istismar edilmekte, patolojik aile ilişkileri, tecavüz, aile içi cinsel sevi gibi durumların izleyicilerde sıradan, olağan, normal gibi algılanmasına yol açabileceği düşünülmektedir. Yine bu tip yaşam hikâyeleriyle televizyon ekranına çıkmak özendirici hale de gelebilir."

[93] G. Adaklı Aksop, 2000, s. 113.
[94] Ö. Köknel, 2000, s.127-128.
[95] İ. Dağ…(RTÜK Özel Çalışma Grubu), 2006, s.11.

Keskin ve Karatay'a göre, izleyiciyi ekrana daha fazla bağlı tutmanın yolunu, şiddetin dozajının arttırılmasında gören pek çok özel televizyon kanalı, reality showlara kurtarıcı gözüyle bakmaktadır. Bu programlarda ölüm gerçeği, şiddetle harmanlanıp; acılardan, ölümden ve şiddetten hoşlanan, eğlenen bir toplum oluşturulmaktadır. Reality showlardan etkilenen çocukları, gençleri bekleyen en büyük tehlike, çevreye ve yaşadıkları topluma karşı güvenlerinin gitgide azalması olacaktır.[96] Rigel 'e göre ise, reality showlar insan davranışlarında duyarsızlaşma, başkalarının acı ve üzüntülerinden eğlenme payı çıkarma gibi, insanlığa yabancılaşmanın ipuçlarını veren düşünce ve davranış kalıplarını ortaya çıkarmaktadır.[97]

2.3.3. Haberler ve Haber Programlarında Şiddet

Televizyonda görüntüler ve sesler aracılığıyla ekrana yansıtılan bir haber, gerek üretim sürecinde, gerekse kurgulanması sürecinde devreye giren çeşitli öğeler (çerçeve, çekim ölçeği, kamera açısı, netlik, ses, çekim sonrası işlemler ve kurgu vb.) aracılığıyla çıplak gözle görüldüğünden farklı bir hale getirilmektedir. Bu durum da izleyici üzerinde değişik anlamlara, değişik etkilere yol açmaktadır. Ancak haber her ne kadar gerçeği tam olarak yansıtmasa da televizyon programları içinde gerçeğe en yakın duran programlar, haberler ve haber programlarıdır.[98] Dolayısıyla haberler, gerçek dünyayı vermese bile, izleyicisi tarafından gerçek ya da gerçeğe en yakın olan program olarak kabul edilmektedir.

Televizyonda haberlerin daha etkileyici, daha uyarıcı olabilmesi ve daha çok seyirci çekmesi için çeşitli yapım yöntemlerine ve tekniklerine başvurulmaktadır. Haberin konusu şiddet olduğunda, kullanılan bu teknikler

[96] G. Karatay, M. Tokur Kesgin, 2005, s. 24.
[97] Nurdoğan Rigel, "Reality Show ve Haber Programlarının 1994–1995 Karşılaştırmalı Etki Analizi", *Yeni Türkiye Dergisi*, Medya Özel Sayısı, Sayı:11, 1996, s.632.
[98] A. Şükrü Künüçen, "Televizyonda Haber Programları, Şiddet ve Çocuk", *Selçuk İletişim Dergisi*, C. 3, Sayı 2, 2004, s.59.

daha dikkat çekici olmaktadır. Bir şiddet haberi, yakın çekimler, yavaşlatılmış tekrarlar, canlı renkler ve arka fondaki dramatik müzikle, yayıncı için reyting garantisi haline gelmektedir. Akarcalı'ya göre "şiddete gösterilen ilgi öylesine önemli ve ürkütücü boyutlardadır ki, hiçbir TV istasyonu ona hürmette kusur etmez. Şiddet giderek televizyonların veli nimeti haline gelmiştir. Çünkü şiddet raiting, raiting para, para da güç demektir."[99]

Haber programlarında olayların çeşitli tekniklerle dramatize edilmesi, gözyaşları içeren görüntülerin sıkça kullanılması, acıma duygusu verme izleyiciyi etkilemek amacıyla özellikle tercih edilmektedir. Gözyaşları içinde çırpınan insanların feryatları, çığlıkları televizyon haberleri için oldukça çekici hale gelmiştir.[100] Bugüne kadar toplumu bilgilendirme iddiasıyla yayınlanan haberler, bugün bu iddiasından vazgeçmeye başlamış görünmektedir. Çünkü artık haberler izleyiciyi eğlendirmekte, hiddetlendirmekte, nefretle doldurmakta veya korkutmaktadır. Haberler ölümden ve acıdan zevk alan yeni bir izleyici kitlesi yaratmaya başlamıştır.[101] "Olay yerinden şok görüntüler", "son dakika" yazıları, tekrar tekrar ekrana getirilen görüntüler kanalların adeta izleyici kapma yarışı içinde izlenme oranlarını artırmaya yönelik ticari çabalarının ürünleri olarak haber programlarına yerleşmiş durumdadır.

Esslin'e göre başarılı bir haber yayını; azami heyecan, yoğun duygu ve eğlence içeren bir yayın olmalıdır. Ne var ki heyecan konusunda azalan verim kanunu işlemektedir. İzleyiciler şiddete alıştıkça, şiddetin etki uyandırabilmesi için daha şiddetli olması gerekmektedir. Bu durum ana yayın kuşağındaki dramatik diziler için olduğu kadar, haberler için de geçerlidir. Şiddet hangi haber programında olursa olsun merkezi bir yere koyulmaktadır.[102]

---

[99] S. Akarcalı, s.553–554.
[100] Tahir Karaboğa, "Bir Kitle İletişimsizlik Aracı Olarak Televizyon", http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=3192, Erişim: 06.12.2011
[101] Nurdoğan Rigel, 1996, s.590.
[102] Martin Esslin, *TV Beyaz Camın Arkası*, (Çev. Murat Çiftkaya), Pınar Yayınları, İstanbul, 2001,s.75.

Haberde amaç, izleyicilerde heyecan yaratmak haline gelmiştir. Çünkü heyecan haberlerin izlenme oranını yükseltmektedir. Duygusal ve dramatik haberler, bireylerin hislerine seslenmektedir. 1990 yılında meydana gelen Körfez Savaşı da bütün dünya tarafından, CNN sayesinde, bir savaş filmi izler gibi ilgiyle seyredilmiştir. Burada Körfez Savaşı'nın, bir savaş filminden farkı ise "canlı yayınlanması" olmuştur.[103] Dündar'a göre;[104]

> "şiddet haberlerinin gördüğü ilgi ve iyi haberi haberden saymayan anlayış, haber spikerlerini giderek birer felaket tellalına dönüştürmüştür. Üstelik haber bültenleri, bunca felaketi, birbirinden bağımsız ve çözümü imkânsız karabasanlar olarak verdiğinden, korunmasız seyirci dünyayı, şiddetin kucağında hızla felakete giden bir gezegen olarak algılamaya başlamıştır."

Yetişkinler için hazırlanan haberlerde, yoğun bir şekilde şiddet unsurunun varlığı aşikârdır. Televizyonda şiddet denince, ilk akla gelen izleyici grubu olan çocuklar, haberlerdeki şiddet açısından da mutlaka ele alınması gereken izleyici grubudur. Çünkü çocuklar, yetişkinler için hazırlanan haberlerin gizli tüketicileri konumundadırlar. Çocuklar, televizyonda yalnız çizgi filmleri ve çocuk programlarını değil, her türlü yayını izlemekte ve ciddi bir biçimde yetişkinlere yönelik iletilerin de etkisi altında kalmaktadır.

Rigel'in, 5–7 yaş grubu çocuklar üzerinde, çocuğun dünyasında haberin nasıl bir etki yarattığını sorgulayan, "Haber, Çocuk ve Şiddet" başlıklı araştırması, haberlerdeki şiddeti, çocukların nasıl okudukları ve bu şiddetten nasıl etkilendikleri konusunda bir takım bulgular sunmaktadır. Toplam 188 çocuk üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, deneklerin %58.51'ine göre en inanılır haber kaynağı televizyondur. Araştırma, televizyonun çocukların gözünde ebeveynlerinden çok daha inandırıcı olduğunu ortaya koymuştur. Televizyonun çocuklar için haber kaynağı olarak ebeveynlerinden daha inandırıcı olmasını, çocukları etkileme gücünün bir göstergesi olarak değerlendirmek de mümkündür. Araştırmada, "Haber denilince aklınıza ne geliyor?" sorusu karşısında çocukların %40.95'i haberi "olumsuz" bir kavram olarak tanımlamıştır. Çocuklardan yalnız %2.65'i haberi "olumlu" bir veri

[103] Serap Yazar Öztürk, "Televizyon Haberciliği Ve Türkiye'deki Uygulamalar" ,*Yeni Türkiye Dergisi*, Medya Özel Sayısı, Sayı:12, 1996, s.1086-1101.
[104] C. Dündar, 1996, s. 387.

olarak düşündüğünü söylemiştir. Rigel, çocukların yaklaşık yarısının haberi "olumsuz" bir kavram olarak algılamasını, çocukların zihinlerinde yaratılan korku ve şiddete dayalı imaj yüklemesini gösterdiği ve haberi tüketen çocuğun dünyasının, bu olumsuz verilerle nasıl dolmaya başladığını ortaya çıkardığı şeklinde yorumlamaktadır. [105]

2.3.4. Çizgi Filmlerde Şiddet

Televizyonda çocuklar tarafından en çok izlenen program türünün çizgi filmler olduğu söylenebilir. Çocukların televizyonun etkilerine yetişkinlere göre daha açık olduğu da bilinmektedir. Dolayısıyla sürekli olarak vurma, çarpma, kırma gibi şiddet sahnelerinin yer aldığı çizgi filmler, şiddet açısından ele alınması gereken program türlerinden biridir.

Diğer yapımlarda olduğu gibi çizgi filmler de üretildikleri toplumun değerlerini taşımaktadırlar. Kullanılan isimler, olayların geçtiği mekânlar, önemli günler hep o kültürün izlerini taşır. Günümüzde bir ülkede üretilen çizgi film, popülerleşmesi halinde birçok ülkede birden gösterilmektedir. Bugün bu anlamda çizgi film sektörüne Japonya hâkimdir. Ancak bu çizgi filmler, kendi ülkelerinde bile aşırı şiddet öğesi içerdiği için tartışılmaktadır. Power Rangers, Ninja Kaplumbağalar, Batman, He-Man, Pokemon gibi dünyanın pek çok ülkesinde gösterilen Japon çizgi filmlerinde ana unsur hep şiddettir. 1995 yılında Kanada'da Japon yapımı çizgi filmlerin gösterimi, içerdikleri yoğun şiddet sahneleri nedeniyle yasaklamıştır. [106]

Çizgi filmlerdeki sempatik, iyi kalpli, güçlü, sihirli güçleri olan ana karakterler, genellikle kurbanı oynamakta ve her haksızlığa uğradıklarında şiddeti problem çözme yöntemi olarak kullanmaktadır. Böylelikle şiddet, çocuklara tek problem çözme yöntemi olarak sunulmaktadır.[107] Şiddeti

[105] N. Rigel, 1995, s. 169–207.
[106] G. Karatay, M. Tokur Kesgin, 2005, s.25.
[107] a.g.e., s.25

uygulayan kahramanın, iyi kalpli ve sevimli olduğu da dikkate alındığında çocuğun bu karakterleri kendine model almaması için hiçbir sebep kalmamaktadır. Televizyonda izlenen şiddet, kimi zaman anında çocuğun davranışlarına yansırken, bazen de yıllar sonra çocuklar bu davranışlarla yüzleşebilmektedir.[108] Boylamsal araştırmalar, çocuklukta izlenen şiddet içeriğinin yıllar sonra bile bireyi etkilemeye devam ettiğini göstermiştir.

Gerçek hayatta uygulandığında karşıdaki kişiye ciddi zararlar verebilecek şiddet davranışları çizgi filmlerde ya komedi unsuru olarak kullanılmakta ya da olağan bir durum gibi gösterilmektedir.[109] Çizgi filmlerdeki şiddetin sonucu, genellikle az bir kan, acı ve ağrı olurken, şiddeti uygulayan herhangi bir ceza ile karşılaşmamaktadır. Oysa gerçek hayatta benzer şiddet davranışları ciddi yaralanmalar, hatta ölümle sonuçlanabilmektedir.[110] Çizgi filmlerdeki şiddetin kurgusallığı yetişkinler için kolaylıkla ayırt edilebilir olduğu halde, çocukların kurguyla gerçeği yetişkinler kadar kolay ayırt edemedikleri bilinmektedir. Dolayısıyla çizgi filmler çocuklara daha gerçekçi gelebilmekte ve çocuklar bu yapımlardan kolaylıkla etkilenebilmektedir.

Ülkemizde meydana gelen bir olay, çocukların çizgi filmlerden ne denli etkilenebileceklerini göstermesi açısından manidardır. 20 Ekim 2000 tarihli Radikal Gazetesi'nde yer alan haberde, Pokemon çizgi filmine özenen çocuğun durumu şu şekilde aktarılmaktadır: [111]

> "Pokemon Gibi Atladı. Tüm dünya çocuklarının bir numaralı çizgi filmi Pokemon, Mersin'de faciaya neden oluyordu. Mezitli Beldesinde yaşayan, Ağırbaş Ailesi'nin 4 yaşındaki oğlu Ferhat, Pokemon çizgi filmindeki kahramanlara özenerek uçmayı denedi. Oturduğu apartmanın 7. Katından atlayan Ferhat'ın yalnızca sol ayağı kırıldı. Ferhat, "Neden düştün?" diye soran doktora, "Pokemon'u izledim, Pokemon gibi uçtum." dedi.

[108] Ahu Kaskun, Selen Öztunç, "Çocuk, Televizyon ve Şiddet", http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=799 Erişim: 15.10.2010, Erişim: 15.10.2010.
[109] Müjdat Avcı, "Televizyon ve Öğrenilen Bir Davranış: Şiddet", *Sosyal Bilimler Dergisi*, C.:6, S.:37, Aralık 2006, s.139
[110] G. Karatay, M. Tokur Kesgin, 2005, s.25.
[111] Radikal Gazetesi, 20 Ekim 2000 tarihli sayı.

Bugün çizgi film sektörü, başlı başına bir endüstri haline gelmiştir. Hem dünyada, hem de ülkemizde yalnızca çizgi film yayını yapan, çok sayıda tematik kanal mevcuttur. Pazarlamacılar, çocuklara oyuncak satmanın en iyi yolunun, oyuncağı bir çizgi film serisi ile birleştirmek olduğunu belirlemiş durumdadırlar. Popüler hale gelen hemen her çizgi filmin, oyuncakları ve kıyafetleri vitrinleri süslemektedir. Çizgi film kahramanları; cipslerin, çikolataların ve sakızların ambalajlarında boy göstermekte, bu ürünlerin içinden çizgi film oyuncakları çıkmaktadır. Çocuklar, oyunlarında adeta televizyonun kendilerine pazarladığı oyuncaklara bağımlı hale gelmiştir. Çocuklar, kendilerine rol modeli olarak belirledikleri çizgi kahraman gibi giyinmekte, onun oyuncaklarıyla oynamakta, onun gibi yiyip içmekte ve en nihayetinde onun gibi davranmaya çalışmaktadır. Çocukları şiddete yönelttiği düşünülen bu çizgi filmler, aynı zamanda onları tüketim toplumunun birer üyesi haline getirmektedir.

2.3.5. Reklamlarda Şiddet

Televizyonda şiddet sahnelerinin sıkça yer aldığı program türlerinden biri de reklamlardır. Ancak reklamlarda yer alan şiddet, sunuluş biçimi bakımından diğer program türlerinden farklılık göstermektedir. Büker ve Kıran; reklamlarda şiddetin sanatsal yollarla, estetik bir yapıya kavuşturularak sunulduğunu; estetik kaygılarla yumuşatılmış, güzelleştirilmiş reklam görüntüleri içerisinde, şiddeti ayırt etmeninse oldukça zor olduğunu ifade etmektedir. Ancak izleyiciler, reklamlardaki şiddetin hemen farkına varmasa bile, bu şiddetin ortadan kalktığı anlamına gelmez. Reklamlarda zararsız ve etkisiz olarak gösterilen şiddet, izleyicilerin gerçek hayattaki şiddeti kanıksamasına ve şiddete karşı duyarsızlaşmalarına hizmet etmektedir.[112]

Reklamlarda izleyiciye, gerçekte olmayan bir zaman ve mekânda, hep başkalarının başına gelen şiddet gösterilmektedir. Dolayısıyla izleyici

[112] S. Büker, A. Kıran, 1999, s.49–50.

reklamlarda izlediği şiddet görüntüsünü, gerçek bir olgu değilmiş, kendisinden çok uzaktaymış gibi algılamaktadır. Reklamlar bu dünyanın olumlu taraflarını abartarak sunarken, olumsuz taraflarını ise gizlemektedir. Reklam olumlu bir dünyanın parçası olduğu için, gerçek dünyanın tümünü bize olumluymuş gibi gösterir. Böylelikle şiddet de bu pozitif dünyada meşruiyet kazanır. Reklamlardaki şiddet, adeta gerçek dünyanın doğal bir parçasıdır. Bunun sonucu olarak, reklam izleyicisi de her gün defalarca gözünün önünden akan şiddeti ayıramaz olur ve şiddete karşı kayıtsızlaşır.[113]

2.4. TELEVİZYONDA YAYINLANAN ŞİDDET İÇERİĞİNİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Günümüzde televizyon, gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası halini almış, yaşamımıza ailenin bir üyesi ve hatta başlıca üyesi olarak girmiştir. Televizyon, bugün çocuğun içinde yetiştiği çevrenin temel parçası durumundadır. Televizyonun esas olarak görsel bir iletişim aracı olması, onu daha başlangıçta, çocuklar açısından cazip bir araç konumuna getirmiştir. Küçük yaşlardan itibaren televizyona açık olan çocuk, çeşitli yayınlara ve bu yayınların iletilerine de açık kalmaktadır. Bu nedenle, televizyonla birlikte yetişen çocukların, bu aracın etkilerine en az yetişkinler kadar, hatta onlardan çok daha fazla açık kaldıklarını söylemek mümkündür.[114]

Mutlu'ya göre; televizyonla çocuk ilişkisi, yetişkinin televizyonla ilişkisine oranla üç nedenle sorunludur: Bunlardan ilki, çocukların toplumsal değerlerin içselleştirilmesi sürecini henüz tamamlamamış olması nedeniyle, toplumsal öğrenme süreçlerinde etkiye daha açık olmalarıdır. Çocuklar şiddet, saldırganlık gibi anti-sosyal davranışları ve bu davranışları temellendiren değerleri kolaylıkla öğrenip içselleştirebilirler. Televizyon toplumsallaşma sürecinde aile, din, eğitim gibi kurumların yanında yeni bir etken olarak ortaya çıkmıştır ve zaman zaman bunlardan çok daha etkindir.

[113] S. Büker, A. Kıran, 1999, s.54-55.
[114] A. Ş. Künüçen, 2004, s.58.

Bununla bağlantılı ikinci neden, çocukların dış uyaranlara karşı korunmasız ve savunmasız olduklarına dair inançtır. Çocuklar henüz toplumsal kişilikleri oluşmadığı için, iyiyi kötüden ayırt edemeyebilirler. Üçüncü neden ise, televizyonun "üçüncü kişi etkisi"ne en açık olan yaş grubunun çocuklar olduğu düşünce ve inancının yaygın olmasıdır.[115]

Yetişkinler televizyonu genellikle bir haber alma ve eğlenme aracı olarak kullanırken; çocuklar, hem eğlenme hem de içinde yaşanılan toplumu ve dünyayı anlama ve tanıma aracı olarak kullanmaktadırlar. İçinde yaşanılan dünyayı anlama ve sosyalleşme çabası içinde televizyondan faydalanan çocuklar, televizyon yoluyla aldıkları iletilerin hangilerinin gerçek hangilerinin kurmaca olduğunu yetişkinler gibi kolaylıkla ayırt edemeyebilirler.[116]

Aile, çevre ve televizyonun şiddeti besleyen en önemli etkenler olduğu bilinmektedir. Televizyon, çocukları ve gençleri her gün binlerce şiddet görüntüsünün alıcısı haline getirmektedir. Çocuk bu görüntüleri ekran karşısında bir ışık ve ses gösterisi halinde izliyor olsa bile, izlediği görüntüler beynine işlemektedir. Televizyon, çocuğun sağlıklı bir insan olabilmesi için gerek duyduğu, doğal duygusal gelişimi engellemekte ve kendi gelişim sürecindeki düş gücünün önüne set çekmektedir.[117] Çocuklar boş zamanlarının büyük bir bölümünü televizyon karşısında geçirdiklerinden, aslında gerçek olmayan bu dünya, onların gerçek dünyası haline gelmektedir.

Çaplı, televizyonun etkisinin üç unsura bağlı olduğunu ileri sürmektedir. Bu unsurlar; içerik, izleme süresi ve izleme sıklığıdır.[118] Televizyondaki şiddetin çocuklar üzerindeki etkisinin boyutlarını görmek açısından, ülkemizde ve dünyada televizyon izleme süreleri ve televizyonda şiddet unsurunun ne kadar yer aldığına bakmak faydalı olacaktır.

---

[115] E. Mutlu, 1999, s. 120.
[116] Nurşen Adak, "Bir Sosyalizasyon Aracı Olarak Televizyon ve Şiddet" *Bilig Dergisi*, Sayı 30, Yaz, 2004, s. 33.
[117] a.g.m., s. 135.
[118] Bülent Çaplı, *Medya ve Etik*, İmge Kitabevi, Ankara, 2002, s.197.

RTÜK tarafından Türkiye'de 2570 kişi üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, ülkemizde günlük televizyon izleme süresi ortalama 4 saatin üzerindedir. Çocuklarda da televizyon izleme süresi yetişkinlerden farklı değildir. Yani ülkemizde bir çocuk, haftada 30 saatini televizyon karşısında geçirmektedir.[119]

Türkiye'de, çocukların en çok televizyon izledikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyini araştıran bir çalışmada; beş özel televizyon kanalında hafta içi 16.00–21.30 ve hafta sonu 09.00–21.30 saatleri arasında yayınlanan 80 filmden, toplam 5600 saniyesinin izlenmesi sonucu, bu filmlerdeki şiddet oranının %33,1 olduğu; toplam sürenin %13,8'ini fiziksel şiddet (vurma, yaralama, öldürme), %10,9'unu sözel şiddet, %8,4'ünü ise psikolojik şiddetin oluşturduğu belirlenmiştir.[120]

1997 yılında, ülkemizde en çok izlenen dört kanal baz alınarak yapılan başka bir araştırmada ise bu dört kanalda yer alan şiddet görüntülerinin oranı, Amerika ile karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Buna göre Amerika'da, Cumartesi sabahı çizgi filmlerinde ortalama 20 şiddet görüntüsü yayınlanırken, Türkiye'de Cumartesi sabahları bu dört kanalda ortalama, 35 şiddet görüntüsü yayınlandığı tespit edilmiştir. Amerika'da prime time'da saatte 5 şiddet görüntüsüne rastlanırken, Türkiye'de prime time'da saatte 44 şiddet görüntüsü karşımıza çıkmaktadır. Yine bu araştırma sonuçlarına göre 3–6 yaşları arasında okul öncesi dönemdeki bir çocuğun, günün 6 saatini televizyon karşısında geçirdiği varsayılırsa, bir haftada 107, bir yılda toplam 5590 dolaylarında cinayet, ölüm, intihar ve pek çoğu öldürmek üzere planlanmış bıçakla, silahla ya da döverek yaralama görüntüsü izlediği belirlenmiştir. 6–11 yaşları arasındaki ilkokul çağı çocuklarının hafta içi 4, hafta sonu 6 saatini televizyon karşısında geçirdiği düşünülürse, bu sayının

[119] RTÜK, Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması–2, 2009, s.41,54.
[120] Ünal Ayrancı, Nedime Köşgeroğlu, Y. Günay, "Televizyonda Çocukların En Çok Seyrettikleri Saatlerde Gösterilen Filmlerdeki Şiddet Düzeyi", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, Cilt 5, Sayı, 3, 2004, s. 135.

bir haftada 89, bir yılda toplam 4623 şiddet görüntüsü olduğu görülmektedir. 11–17 yaş arasındaki çocukların ise hafta içi 2, hafta sonu 4 saat televizyon izlediği düşünülmüş ve 1 haftada 53, bir yılda 2787 şiddet görüntüsü izledikleri belirlenmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, 3 yaşından 17 yaşına kadar bir çocuğun toplam 59.594 cinayet, yaralama ve ölüm görüntüsü izlediği belirlenmiştir.[121]

Araştırmaların ortaya koyduğu bir başka gerçek ise, çocukların TV'de yalnız çocuk izleyici kitlesi dikkate alınarak hazırlanmış çocuk programlarını değil, yetişkinlere yönelik programları da izledikleridir. Çocuklar, yetişkinlere yönelik programların da tüketicileri arasında bulunmaktadırlar. Liseyi bitirme yaşına gelen bir çocuk okulda geçirdiği zamandan çok daha fazlasını televizyon karşısında geçirmektedir. Üstelik televizyon karşısında geçirilen zamanın büyük bir bölümü yetişkinler için hazırlanan programları izlemekle geçmektedir. Çok fazla şiddet içeren televizyon programlarını izleyen çocuklarda ileri yaşlarda dikkat eksikliği ortaya çıkmakta; bu çocukların bilişsel, duygulanım ve davranışsal süreçlerinde olumsuz değişiklikler olmakta ve sonuçta bu çocuklarda şiddete karşı duyarsızlaşma başlamaktadır. [122] Yapılan araştırmalar, televizyonda yer alan şiddetin, çocuklar üzerinde daha birçok olumsuz etkiye sahip olabileceğini ortaya koymuştur. Karatay ve Kesgin bu olumsuz etkilerden bazılarını şu şekilde derlemiştir:[123]

- "Çocuklar, ağrıya ve şiddete daha az duyarlı hale gelmektedirler.
- Çocukların empati yapma becerileri azalmaktadır.
- Çocuklar, kendilerini sarmalayan dünyanın korku dolu olduğuna inanmaktadır.
- Çocuklar, birbirlerine şiddet uygulayabilmekte daha agresif davranabilmektedir.
- Şiddet programları izleyen çocuklar, yardım istendiğinde daha yavaş davranmaktadır.
- Kendisinden küçük çocuklara ve arkadaşlarına şiddet uygulayabilmektedirler.
- Oyun oynarken daha tahrip edici ve yıkıcı davranışlarda bulunabilmekte, oyunun kurallarına uymamakta, oyunda daha sabırsız davranabilmekte ve erken ayrılabilmektedir.

[121] Zuhal Baltaş, Acar Baltaş, "Türk Televizyonlarında En Çok İzlenen Dört Kanaldaki Görüntülerin Nitelik ve Nicelik Açısından Değerlendirilmesi Araştırması", *Televizyon'da Şiddet ve Çözüm Önerileri*, Reklamverenler Derneği Yayını, İstanbul, 1997, s. 5-20.
[122] Ü. Ayrancı, N. Köşgeroğlu, Y. Günay, 2004, s. 135
[123] G. Karatay, M. Tokur Kesgin, 2005, s.29–30.

- Şiddet programları izleyen çocukların, yetişkinlikte suç işleme potansiyelleri artmaktadır.
- Bu çocuklar, büyüdükleri zaman, sorunlara daha yüzeysel yaklaşmakta ve duyarsız kalmakta, yetişkin gibi davranmaya istekli olmamakta ve başkalarına dürüst davranmamaktadırlar.
- Şiddet, çocuklar tarafından problem çözmenin bir yolu olarak görülmeye başlamaktadır.
- Çocuklar, televizyonda gördükleri şiddeti taklit edebilmektedirler.
- Şiddet izleyen çocuklar daha fazla anti-sosyal davranışlar sergilemektedirler.
- Sekiz yaşına kadar çocukların yaşadıkları saldırganlık, aynı zamanda yetişkinlik döneminde yaşanacak sürekli saldırganlığın belirleyicisidir.
- Daha agresif yapıya sahip olan çocuklar, daha agresif programlar tercih etmekte ve gördüklerini davranışa geçirmeleri daha kolay olmaktadır."

Sonuç olarak televizyonda yayınlanan şiddetin çocuklar üzerinde birçok olumsuz etkisi olduğu görülmektedir. Şiddet birçok boyutu ile televizyonda yer alırken; toplumsal yaşama yansımakta ve geleceğin büyükleri olan çocuklar aracılığıyla, toplumun geleceğini de etkilemektedir.

2.5. ŞİDDET İÇERİKLİ YAYINLARIN ETKİLERİNE KARŞI GELİŞTİRİLEN TEDBİRLER

Televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin izleyiciler, özellikle de çocuk izleyiciler üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerini azaltmak için dünyanın birçok ülkesinde çeşitli tedbirlere başvurulmuştur. Başvurulan bu tedbirlerin, temel olarak farklı ülkelerde benzer şekilde uygulandığı görülmektedir. Başvurulan ilk tedbir, şiddet içeren yayınların belli bir yayın saatiyle sınırlandırmasını içermektedir. İkinci tedbir, yayından önce, yayının içeriği hakkında izleyiciye bilgiler veren semboller kullanılmasıdır. Üçüncü tedbir, çocukların medya ve medya içeriği hakkında daha bilinçlenmesini sağlamak için medya okuryazarlığı dersinin okullarda okutulmasıdır. Bir başka tedbir ise Amerika ve Kanada gibi ülkelerde çeşitli teknolojik aygıtların kullanılması sonucu programın izleyici tarafından engellenmesidir. [124] Yani başvurulan tedbirler şu başlıklar altında toplanabilir:

[124] D. Özonur Çöloğlu, 2010, s.134.

1- Sınırlandırma
2- Sınıflandırma Sistemi (Akıllı İşaretler)
4- Medya Okuryazarlığı
3- Teknolojik Aygıtla İzleyici Blokesi (V -Chip)

2.5.1. Sınırlandırma

Televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin çocuklar üzerindeki zararlarının çeşitli araştırmalarla kanıtlanması; pek çok ülkeyi bu tür yayınlara karşı tedbirler almaya itmiştir. Bu tedbirlerin başında çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini olumsuz etkileyecek içeriğe sahip programların, onların bu içeriğe maruz kalabileceği saatlerde yayınının sınırlandırılması gelmektedir. Bu tür içeriğe sahip programların yayınına, birçok ülkede ancak çocukların uykuda olduğu gece geç saatlerden itibaren izin verilmektedir.

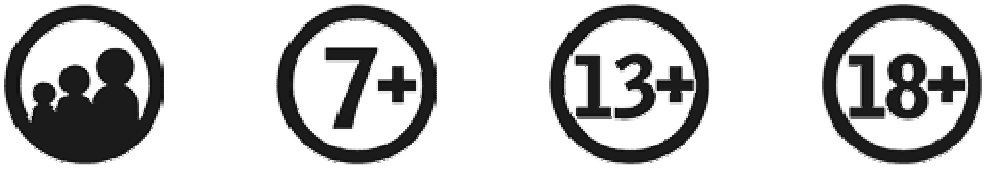
Ülkemizde de bu yönde bir düzenlemenin olduğu görülmektedir. 6112 sayılı Yasa'nın 8. maddesinin 2. fıkrasında, ***"****Çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz."* hükmü yer almaktadır. 6112 sayılı Kanun'u tamamlayıcı nitelikte olan yönetmeliklerden Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 8. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen sınırlama şu şekildedir: "Ç*ocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği korumalı saatlerde, koruyucu sembol kullanılsa dahi yayınlanamaz. Korumalı saatlerdeki program tanıtımlarında çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek türde şiddet, cinsellik ve benzeri unsurlar taşıyan içeriklere yer verilemez."* Aynı yönetmelikte 24:00-05:00 saat aralığı dışındaki zaman dilimi korumalı saat olarak belirtilmektedir.

2.5.2. Sınıflandırma Sistemi – Akıllı İşaretler

Sınıflandırma sistemi, televizyon izleyicilerine yayınların içeriği ile ilgili bilgi veren bir sistemdir. Bu sistem, ebeveynlerin, çocukları ve gençleri televizyon yayınlarının olası zararlı etkilerinden koruma sorumluluğunu yerine getirmelerinde onlara yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır. Amerika, Kanada, Meksika, Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere, İrlanda, Polonya, Hollanda ve Güney Afrika gibi pek çok ülkede uygulanmaktadır.

Ülkemizde ise sınıflandırma sistemi, 2006 yılının ilk yarısından itibaren RTÜK'ün öncülüğünde ulusal televizyonlarda uygulanmaya başlanmıştır. "Akıllı İşaretler" ismi verilen bu sistem televizyon programlarının olası zararlı etkilerinden çocuklar ve gençleri korumak amacıyla tasarlanmıştır. Sistem, bir akademik kurulun çalışmaları sonucunda oluşmuştur. Başta Hollanda olmak üzere, diğer bazı Avrupa ülkelerindeki sistemleri örnek alan Kurul, Türkiye için özgün bir sistem oluşturmuştur. Akıllı İşaretler Sistemi, karma bir sistemdir. Yani bu sistem, hem bir programın hangi yaş grubuna uygun olduğu, hem de olası zararlı içeriği hakkında bilgi vermektedir. Programlardan etkilenme düzeylerine göre yaş grupları, Genel izleyici, 7 yaş, 13 yaş ve 18 yaş olmak üzere dört grupta ele alınmıştır. Zararlı etkileri olabilecek içerik alanları ise; şiddet-korku, cinsellik ve örnek oluşturabilecek olumsuz davranışlar (ayrımcılık, alkol ve sigaranın aşırı kullanımı, madde kullanımı, yasa dışı davranışlar ile kaba konuşma / küfür) olarak belirlenmiştir. Sistemde bir programın olası zararlı içeriği ve önerilen yaş grubu bazı semboller kullanılarak belirtilmektedir. Yaş gruplarını temsil eden dört, program içeriği hakkında bilgi veren üç sembol bulunmaktadır.[125]

[125] http://www.rtukisaretler.gov.tr/RTUK/index.jsp Erişim: 03.12.2010.

Genel İzleyici Kitlesi | **7 Yaş ve Üzeri için** | **13 Yaş ve Üzeri için** | **18 Yaş ve Üzeri için**

Şiddet / Korku | **Cinsellik** | **Olumsuz Örnek Oluşturabilecek Davranışlar**

Şekil 2.1 Akıllı İşaretler

6112 sayılı Yasa yürürlüğe girmeden önce televizyon kanallarında isteğe bağlı olarak uygulanmakta olan yaş ve içeriğe ilişkin semboller, yeni Kanun ile yasal zemine oturtulmuştur. Bu Kanun'un 24. maddesinin 1. fıkrasında yer alan *"Medya hizmet sağlayıcılar, koruyucu sembol sistemi kullanarak, izleyicileri program hizmetlerinin içeriği hakkında sesli ve yazılı olarak bilgilendirir."* hükmü ile yayıncılar açısından bir zorunluluk öngörülmüştür. Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile ayrıntıları düzenlenen koruyucu sembol sistemi ile sınıflandırma, Üst Kurulca hazırlanan ve gerekli görülen hallerde güncellenen Kodlayıcı Uygulama Rehberi'nde yer alan esas ve ilkelere göre yapılmaktadır.

2.5.3. Medya Okur Yazarlığı

İngilizceden dilimize "medya okuryazarlığı" olarak çevrilen "media literacy" kavramı, yazılı ve yazılı olmayan, büyük çeşitlilik gösteren formatlardaki mesajlara ulaşma, bunları çözümleme, değerlendirme ve iletme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır. Medya okuryazarlığı, bir yandan medya oluşturarak iletme, diğer yandan da iletilen medya unsurlarını alırken çözümleyebilme becerisini içermektedir. Günümüzde medya okuryazarlığı dendiğinde; bu iki içerikten daha çok medyayı çözümleyebilme becerisi üzerinde durulmaktadır. Çünkü esas sorun, medyada verilen mesajların kişi ve toplumları hangi ölçüde etkilediği, mesajların alıcılar tarafından nasıl algılandığı ve eleştirel bir bakışa tâbi tutulup tutulmadığıdır. Medya okuryazarlığındaki amaç ise; medya mesajlarının doğru algılanması, eleştirel bir bakış açısıyla alınabilmesi, gerçek ve kurgu ayrımının yapılabilmesi, medyanın sunduğu dünyanın gerçeğin kendisi olmayabileceğinin anlaşılması, medyanın yönlendirme gücünün olduğunun farkına varılabilmesi, mesajı gönderenlerin kendi düşüncelerini kabul ettirme gayreti içinde olabileceklerinin değerlendirilmesi gibi hedefleri içermektedir.[126] Yani medya okuryazarlığı programları ile medya mesajları karşısında bilinçli tercihler yapabilen aktif izleyiciler yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Dünyanın tüm gelişmiş ülkelerinde medya eğitimi ya da medya okuryazarlığı dersleri, çeşitli seviyelerde okullarda ders olarak okutulmaktadır. Özellikle televizyon ve internette yer alan şiddet içeriğinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini dikkate alan RTÜK, 2004 yılında Medya Okuryazarlığı dersinin ülkemizde de okutulmasını gündemine almıştır. 2004–2006 yılları arasında konuyla ilgili çeşitli toplantı ve konferanslar düzenlenmiş, ülkemiz için uygun bir Medya Okur Yazarlığı programı oluşturulması için bazı kurul ve komisyon çalışmaları yapılmıştır. Bu hazırlık aşamalarının sonunda, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu uzmanları ve İletişim Bilimleri akademisyenlerinden

[126] http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/neden.html, Erişim: 02.12.2010.

oluşan bir komisyon tarafından "Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı" ve "Öğretmen Kılavuzu" hazırlanmıştır. Nihayet 31.08.2006 tarihinde MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nda Medya Okuryazarlığı dersinin seçmeli olarak okutulması kabul edilmiştir.[127]

2.5.4. Teknolojik Aygıtla İzleyici Blokesi (V -Chip)

Televizyondaki zararlı içeriklerden çocuk ve gençlerin olumsuz etkilenmemesi için geliştirilen sistemlerden biri de v-chip uygulamasıdır. Sistem ağırlıklı olarak, toplumda televizyon programlarının şiddet, seksüel ve uygunsuz dil kullanımı gibi içeriğine karşı artan rahatsızlıklarına çare olarak geliştirilmiştir. Sınıflandırma sistemine entegre olarak çalışan bu uygulama, televizyonlara v- chip denilen bir aygıtın takılmasıyla işlemektedir. Amerika'da 1996 yılında çıkarılan Telekomünikasyon Yasası ile büyüklüğü en az 13" olan bütün televizyonlara bu aygıtın takılması zorunlu hale getirilmiştir. Amerika'da 2000 yılının başından itibaren üretilen bütün televizyonlarda bu aygıt mevcuttur. V-chip programların sınıflandırmalarını, elektronik olarak algılamakta ve ailelere istemedikleri programları bloke imkânı vermektedir. Yani sistem, Amerika'da uygulanan altı yaş temelli ve beş içerik temelli sınıflandırmayı otomatik olarak okumakta ve aileler sınıflandırma sistemine göre uygun bulmadıkları programların yayınını engelleyebilmektedirler. Televizyonların menüleri aracılığıyla kolaylıkla aktivite edilebilen sistem, ayrıca çocukların ayarları bozmaması için güvenlik numarası içermektedir. V-chip aynı zamanda televizyonda bir başka kanalın seçilmesi halinde, yeni açılan kanaldaki programın aldığı sınıflandırmayı bir süre ekrana getirebilmektedir. Bu özellik seyircilerin her programı en başından izlemediği göz önüne alındığında oldukça önemli gözükmektedir.[128] Sistem, televizyonun zararlı içeriklerinden çocuk ve gençlerin korunması için ailelere büyük sorumluluk yüklemektedir.

[127] http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/neden.html, Erişim: 02.12.2010.
[128] D. Özonur Çöloğlu, 2010, s.152–160.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİDDET İÇERİKLİ YAYIN İHLALLERİNE İLİŞKİN RTÜK KARARLARININ ANALİZİ

3.1. RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

3.1.1. RTÜK'ün Kuruluşu ve Yapısı

Türkiye'de radyo ve televizyon yayıncılığını düzenleme ve denetleme görevini ifa edecek bir kurul, ilk defa, 1983 yılında çıkarılan 2954 sayılı TRT Kanunu'nda ön görülmüş ve bu Kanun'un 6. maddesine göre; *"Yurt içinde yapılacak radyo ve televizyon yayımları için milli siyasete uygun ilkeler tespit etmek, bu konuda belirtilen görev ve esasların uygulanmasının gözetim, denetim ve değerlendirilmesini yapmak maksadıyla Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu kurulmuştur."*[129] Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu'na (RTYK) yurt içinde yapılacak radyo ve televizyon yayınlarının gözetimi, denetimi ve değerlendirilmesi yetki ve görevleri verilmiştir. 2954 sayılı Yasa ile yurt içine ve yurt dışına yayın yapma yetkisi ise bir devlet tekeli olan Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'na (TRT) verilmiştir.

Ancak, 1990'lı yılların başlarından itibaren teknolojik imkânların da artmasıyla, bazı özel girişimcilerin yurt dışından Türkiye'ye yönelik yayın yapmaya başlaması, radyo-televizyon yayıncılığı alanındaki devlet tekelini

[129] Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu, RG: 14.11.1983, 18221.

defakto olarak ortadan kaldırmıştır. Yaklaşık dört yıl Anayasa'ya aykırı olarak yayın yapan bu özel televizyon kanalları, hukuki boşluktan faydalanarak bu süreç içerisinde hiçbir içerik denetimine tabi olmamışlardır. Bu hukuki boşluk sürecinde, ticari kar peşinde koşan televizyon yayıncıları; kan, vahşet, cinayet, hatta pornografik içeriğe sahip programları çocukların da ekran başında oldukları saatlerde yayınlamaktan çekinmemişlerdir. Bu dönemde reklamlar konusunda da bir başıboşluk oluşmuş, sınırı ve süresi belli olmayan reklamlar, izleyicileri rahatsız etmiştir. Televizyon yayınları aracılığıyla kişilik hakları ihlal edilenler ise hiçbir hak iddia edememişlerdir. Bu denetimsiz yayıncılık, yukarıda anlatılanların yanı sıra deniz ve hava iletişiminde de bazı teknik sorunlara neden olmuştur.[130] Devlet tekelinde bir yayıncılık düşünülerek kurulan ve hiçbir icrai yetkisi olmayan RTYK, özel sektörün bu yayınları karşısında işlevsiz kalmıştır.

Yukarıda bahsi geçen bu hukuki ve teknik nedenler, yayıncılık alanının yeniden düzenlenmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu nedenle 1994 yılında, radyo ve televizyon yayıncılığının sınırlarını çizen ve bu alanı denetleyip düzenleyecek yeni bir kurulun oluşumunu öngören, 3984 sayılı Yasa yürürlüğe girmiştir. Kanun'un 5. maddesinde RTÜK'ün ihdası şu şekilde belirtilmektedir:

"Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek amacıyla, özerk ve tarafsız bir kamu tüzelkişiliği niteliğinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu kurulmuştur."[131]

Bu yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte, 1990 yılında, ilk özel televizyonun yayına başlamasından tam dört yıl sonra, radyo-televizyon alanının yasal yapılanması gerçekleştirilmiş ve bu alanı düzenleyip denetleyecek özerk ve bağımsız bir kurul olarak Radyo Televizyon Üst Kurulu kurulmuştur. 3984 sayılı Yasa'nın 36. maddesiyle, 1983 yılından beri

[130] Hüseyin Avsallı, *Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997, s.26–28.
[131] Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, RG: 20/4/1994, 21911.

faaliyet gösteren Radyo Televizyon Yüksek Kurulu'nun görevi de kendiliğinden sona ermiş ve bazı yetkileri RTÜK'e devredilmiştir.

1994–2011 yılları arasında, ülkemizdeki görsel işitsel iletişim alanı, üzerinde birçok değişiklik yapılmış olmakla birlikte, 3984 sayılı Yasa ile düzenlenmiştir. Ancak sektörde meydana gelen hızlı teknolojik gelişmeler ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'nin atması gereken adımlar sebebiyle, 15.02.2011 tarihinde çağın gereklerine uygun olarak hazırlanan 6112 Sayılı Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun TBMM'de kabul edilerek, 03.03.2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Radyo Televizyon yayıncılığını yeniden düzenleyen ve RTÜK'ün yapısında bazı değişiklikler öngören 6112 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile 3984 sayılı Kanun da yürürlükten kalkmıştır.

6112 sayılı Yasa ile RTÜK'ün yapısında birçok değişiklik yapılmışken üyelerin seçimine ilişkin herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. 6112 sayılı Yasa'nın 35. maddesine göre, Radyo Televizyon Üst Kurulu, *"en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş, meslekleriyle ilgili konularda kamu veya özel kuruluşlarda en az on yıl görev yapmış, meslekî açıdan yeterli bilgiye, deneyime ve devlet memuru olma niteliğine sahip, otuz yaşını doldurmuş kişiler arasından Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilen dokuz üyeden oluşur. Seçim için, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı aday gösterilir ve Üst Kurul üyeleri bu adaylar arasından her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nca seçilir. Ancak, siyasi parti gruplarında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılacak seçimlerde kime oy kullanılacağına dair görüşme yapılamaz ve karar alınamaz."* Bu maddede Üst Kurul'a seçilecek üyelerin nitelikleri sayılırken; aynı zamanda Üst Kurul'un özerkliğini korumak için siyasi parti gruplarında üyelerden hangisine oy kullanılacağına dair görüşme yapılması ve karar alınması engellenmiştir.

3.1.2. RTÜK'ün Denetleme Yetkisi

Denetleme, TDK'nin sözlüğünde **"**Bir işin doğru ve usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını incelemek, murakabe etmek, teftiş etmek, kontrol etmek" olarak tanımlanmıştır.[132] RTÜK, temel olarak radyo ve televizyon yayınlarını düzenlemek ve denetlemekle görevli bir kurul olarak yapılandırılmıştır. RTÜK'ün bu denetleme görevi, içerik denetimi ve teknik denetim olmak üzere iki başlık altında toplanabilir. Ancak konumuz açısından RTÜK'ün içerik denetimi ile ilgili görevlerinin neler olduğu ve bu görevin nasıl yerine getirildiği hakkında bilgi vermek yeterli olacaktır. RTÜK'ün içerik denetimi ile ilgili görev ve yetkileri 6112 sayılı Yasa'ya göre şunlardır:[133]

- *"Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yerleşik medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerini, bu Kanun hükümlerine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara uygunluğu açısından izlemek ve denetlemek." (m.37/e)*
- *"Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yerleşik olmayan, ancak Türkiye Cumhuriyeti yargı yetkisi altında bulunan medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerinin bu Kanun hükümlerine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara uygunluğunu gözetmek, gerekli hâllerde diğer devletlerin yetkili kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapmak". (m.37/f)*
- *"Medya hizmet sağlayıcılarının seçim dönemlerindeki yayınlarını Yüksek Seçim Kurulu'nun kararları doğrultusunda izlemek, denetlemek ve değerlendirmek." (m.30/2)*

RTÜK'ün içerik denetimi ile ilgili yukarıda sayılan görevlerini yerine getirmek, "Radyo Ve Televizyon Üst Kurulu Teşkilatı İle Hizmet Birimlerinin Görev, Yetki Ve Sorumluluklarına Dair Yönetmelik"in 5. maddesinde belirtildiği üzere, İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'na verilmiştir.[134] İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı kendisine verilen bu denetleme görevini, bünyesinde çalıştırdığı üst kurul uzmanları aracılığıyla yerine getirmektedir. 6112 sayılı Yasa'nın 25. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, yayın kuruluşları yaptıkları her yayının bandını bir yıl muhafazaya mecburdur. Aynı zamanda RTÜK, oluşturduğu SKAAS (Sayısal Kayıt Arşiv Analiz

[132]Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, s.553.
[133] Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, RG.:03/03/2011, 27863.
[134] Radyo Ve Televizyon Üst Kurulu Teşkilatı İle Hizmet Birimlerinin Görev, Yetki Ve Sorumluluklarına Dair Yönetmelik, RG: 21.09.2011, 28061.

Sistemi) sistemi aracılığıyla yayınları kaydetmektedir. SKAAS sistemi kayıtlarını ya da yayıncılar tarafından gönderilen kayıtları izleyen uzmanlar, yayınların 6112 sayılı Yasa, ilgili yönetmelikler ve ülkemizin bu alanda taraf olduğu uluslar arası sözleşmelere uygunluğunu denetler. Gerekli durumlarda hazırlanan uzman raporları, İzleme Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'na sunulur. Raporlar daire başkanının onayından geçtikten sonra değerlendirilmek üzere Üst Kurul'a gönderilir. Yaptırım konusunda karar merci ise Üst Kuruldur.

3.1.3. RTÜK'ün Yaptırım Yetkisi

03.03.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6112 sayılı Yasa ile yapılan en önemli değişikliklerden biri RTÜK'ün yaptırım yetkisinde olmuştur. Yeni Yasa'da 3984 sayılı Yasa'da öngörülen müeyyide türleri büyük oranda korunmakla birlikte, RTÜK'e verilen takdir yetkisinin arttığı görülmektedir. Yasa ile getirilen bir başka önemli değişiklik de ihlalin ağırlığı ile orantılı ceza uygulamasına geçilmesidir. 6112 sayılı Yasa açısından RTÜK'ün yaptırım yetkisi incelenecek olmakla birlikte, bu tezde incelenen RTÜK kararlarının tamamı 3984 sayılı Yasa kapsamında olduğu için RTÜK'ün yaptırım yetkisi öncelikle 3984 sayılı Yasa çerçevesinde incelenecektir.

3.1.3.1. 3984 Sayılı Yasa'da RTÜK'ün Yaptırım Yetkisi

Mülga 3984 sayılı Kanun'un 33. maddesi, RTÜK'ün sahip olduğu yaptırım yetkisini ve yaptırım usulünü düzenlemektedir. Kanun'da temel olarak kademeli bir yaptırım usulünün benimsendiği görülmektedir. 33. maddede, RTÜK'ün öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyen, izin şartlarını ihlal eden, yayın ilkeleri ve Kanun'un öngördüğü diğer esaslara aykırı yayın yapan yayıncıların öncelikle uyarılması öngörülmektedir. Ancak, RTÜK uyarıyla birlikte ihlalin gerçekleştiği yayın kuşağında açık bir şekilde

özür dilenmesini ister. Bu talebe uyulmaması ya da ihlalin tekrarı halinde ihlali gerçekleştiren programın yayını bir ila 12 kez arasında durdurulur. Bu süre içerisinde programın yapımcısı ve varsa sunucusu herhangi bir ad altında başka bir program yapamaz ve sunamaz. Yayını durdurulan programların yerine, aynı yayın kuşağında ve reklamsız olarak, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına Üst Kurul'ca hazırlattırılacak eğitim, kültür, trafik, kadın ve çocuk hakları, gençlerin fiziksel ve ahlakî gelişimi, uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklarla mücadele, Türk dilinin güzel kullanımı ve çevre eğitimi konularında programlar yayınlanır. Aykırılığın tekrarı halinde ise para cezası uygulanır. Yasa'da para cezaları ulusal ve yerel düzeyde yayın yapan, radyo ve televizyon kuruluşları için farklı düzenlenmiştir. İhlalin, ihlal tarihinden itibaren takip eden bir yıl içinde tekrarı halinde ise para cezası iki katı uygulanır. İhlalin yine aynı yıl içinde üçüncü kez tekrarı halinde, ihlalin ağırlığına göre izin uygulaması bir yıla kadar geçici olarak durdurulur. Yayın faaliyetinin ne kadar süre ile durdurulacağına ise ihlalin ağırlığına göre RTÜK karar verir.

3984 sayılı Kanun'un 33. maddesi belli ilkelerin ihlali halinde daha sert yaptırımlar öngörmüştür. Buna göre 4'üncü maddenin ikinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerindeki ilkelere aykırı yayın yapılması hâlinde, uyarı yapılmaz ve yayın kuruluşunun yayını bir ay durdurulur. İhlâlin tekrarı hâlinde ise, yayın süresiz olarak durdurulur ve yayın lisans izni iptal edilir. 33'üncü maddenin yedinci paragrafına göre uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunmasının alınacağı hükme bağlanmıştır.

33. maddede sayılan yaptırımlar dışında, 3984 sayılı Kanun'un 28. maddesinde, yayıncıların düzeltme ve cevap hakkına yönelik yükümlülüklerini yerine getirmemeleri durumunda uygulanacak idari yaptırımlar ayrıca düzenlenmiştir. Buna göre cevap ve düzeltme metnini yayınlamayan veya karara uygun şekilde yayınlamayan veya geciktiren kuruluşa, Üst Kurul'ca üç aya kadar gelir getirici yayın yapma yasağı verilebilir; fiilin tekrarı hâlinde ise yayın izni iptal edilir. Hangi yayınların gelir

getirici yayınlar olduğu Üst Kurul tarafından belirlenir. Yine Kanun'un 13. maddesi frekans ve kira bedeli, reklâm gelir payları gibi ödemelerin yapılmadığı durumlarda yayın kuruluşunun uyarılacağını, uyarıya rağmen iki ay içinde ödeme yapılmaması durumunda ise yayın iznine son verileceğini hükme bağlamıştır.

3.1.3.2. 6112 Sayılı Yasa'da RTÜK'ün Yaptırım Yetkisi

RTÜK'ün yaptırım yetkisi 6112 sayılı Yasa'da 32. madde ile düzenlenmiştir. Söz konusu maddede "Yayın Hizmet İlkeleri" iki gruba ayrılarak, bunları ihlal eden yayıncı kuruluşlara verilecek müeyyideler farklılaştırılmıştır. 6112 sayılı Yasa'nın "idari yaptırımlar" başlıklı 32. maddesinin birinci fıkrasına göre, Yasa'nın 8. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (d), (g), (n), (s) ve (ş) bentlerindeki yayın hizmeti ilkelerine aykırı yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara, ihlalin ağırlığı ve yayının ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak, ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinin yüzde ikisinden beşine kadar idarî para cezası verilebileceği belirtilmiştir. Aynı fıkraya göre ayrıca, idarî tedbir olarak, ihlale konu programın yayınının beş keze kadar durdurulmasına, isteğe bağlı yayın hizmetlerinde ise ihlale konu programın katalogdan çıkarılmasına karar verilebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu fıkra hükümlerine göre ihlalin mahiyeti göz önünde bulundurularak, idarî para cezası ile birlikte idarî tedbire karar verilebileceği gibi sadece idarî para cezasına veya tedbire karar verilebileceği de belirtilmektedir.

6112 sayılı Yasa'nın 32. maddesinin ikinci fıkrasında ise daha hafif müeyyideler öngörülmüştür. Bu fıkrada sayılan Yayın Hizmet İlkelerine ve Kanun'un diğer maddelerinde belirlenen ilke, yükümlülük veya yasaklara aykırı yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşların öncelikle uyarılacağı; ihlalin tekrarı halinde ise medya hizmet sağlayıcıya ihlalin ağırlığı ve yayının ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak, ihlalin tespit edildiği aydan bir

önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinin yüzde birinden üçüne kadar idari para cezası verileceği öngörülmüştür.

32. maddenin birinci ve ikinci fıkraları 3984 sayılı Yasa'nın muadil hükümleri ile kıyaslandığında, Üst Kurul'a verilen takdir yetkisinin büyük oranda arttığı ve ihlalin ağırlığı ile orantılı ceza uygulamasına geçildiği dikkat çekmektedir. 3984 sayılı Yasa'da para cezaları ulusal, yerel ve bölgesel kanallar için ayrı ayrı düzenlenmişken, 6112 sayılı Yasa'da para cezaları yayıncı kuruluşların ticari iletişim gelirleri baz alınarak düzenlenmiştir. Böylelikle kapsadığı yayın alanı açısından benzer olan; ancak gelirleri açısından aralarında büyük farklılıklar olabilen yayın kuruluşları için daha hakkaniyetli bir sisteme geçilmiştir.

6112 sayılı Yasa'nın 32. maddesinin 4. fıkrasında, idari tedbir olarak öngörülen program durdurma cezasının nasıl uygulanacağı *"İdarî tedbir uygulanması sonucu yayını durdurulan programların yerine, aynı yayın kuşağında ve ticarî iletişim yayını içermeksizin, Üst Kurulca temin edilen eğitim, kültür, trafik, kadın ve çocuk hakları, gençlerin fiziksel ve ahlakî gelişimi, uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklarla mücadele, Türk dilinin güzel kullanımı, çevre eğitimi, özürlü sorunları, sağlık ve benzeri kamuya yararlı konularda programlar yayınlanır."* şeklinde açıklanmaktadır. Aynı fıkra hükmü gereğince program durdurma müeyyidesinin uygulanmasına sebebiyet veren fiilin işlenmesinden dolayı sorumluluğu olan programın yapımcısı veya varsa sunucusunun, yayının durdurulduğu süre zarfında, aynı veya farklı medya hizmet sağlayıcı kuruluşta hiçbir ad altında başka bir program yapması veya sunması yasaklanmıştır.

32. maddesinin 5. fıkrasına göre, Yasa'nın 8'inci maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerindeki ilkeleri bir yıl içinde tekraren ihlal eden yayıncı kuruluşlara daha ağır müeyyideler öngörülmüştür. Buna göre *"8. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerindeki ilkelere aykırı yayın yapılmasını müteakip verilecek yaptırım kararının tebliğinden itibaren bir yıl içinde aynı ihlalin tekrarı halinde, medya hizmet sağlayıcı kuruluşun yayınının*

on güne kadar durdurulmasına; ikinci tekrarı halinde ise, yayın lisansının iptaline karar verilir."

3984 sayılı Yasa'da Cevap ve Düzeltme Hakkının kullanılmasına yönelik hususları ihlal eden yayıncılara uygulanacak müeyyideler ayrıca düzenlenmiş iken, 6112 sayılı Yasa'da böyle bir ayrıma gidilmediği görülmektedir. Ancak Kanun'un 18. maddesinde cevap ve düzeltme hakkının nasıl kullanılacağı ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş ve cevap-düzeltme hakkı Kanun'un sekizinci maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yayın hizmet ilkelerinden biri olarak sayılmıştır. Dolayısıyla cevap ve düzeltme hakkının uygulanmasına ilişkin hususları ihlal eden yayıncı kuruluşlara 32. maddenin ikinci fıkrası uyarınca idari müeyyide uygulamak mümkün gözükmektedir.

3.2. TELEVİZYON YAYINLARINDAKİ ŞİDDET İÇERİĞİYLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

Televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin, izleyiciler üzerindeki olumsuz etkileri düşünüldüğünde, bu konunun başıboş bırakılamayacak kadar önemli olduğu gözükmektedir. Bu sebeple, birçok ülkede ve ülkemizde televizyonda yayınlanan şiddet içeriği, bir takım yasal düzenlemelerle sınırlandırılmıştır. Bu yasal düzenlemelerin farklı ülkelerde benzer şekillerde olduğu görülmektedir. Ülkelerin ulusal düzenlemeleri dışında bazı uluslar arası sözleşmelerde de şiddet içeriğinin sınırlandırılmasına ilişkin bir üst çerçevenin çizilmeye çalışıldığı görülmektedir.

3.2.1. Uluslararası Düzenlemeler

Hem ülkelerin ulusal düzenlemelerinde hem de Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, Avrupa Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi

gibi bazı uluslararası düzenlemelerde şiddet içeriğinin yayınına ilişkin sınırlandırmalara gidilmiştir.

Avrupa Konseyi tarafından çıkarılan ve 22.11.1993 gün ve 93/5038 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile onaylanarak 12.12.1993 gün ve 21786 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren, dolayısıyla ülkemizin de taraf olduğu Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin "Yayıncının Sorumlulukları" başlıklı 7. maddesinin 1. paragrafının "b" bendi ile şiddet içerikli yayınlara sınırlama getirilmektedir. Bu düzenlemeye göre, tüm program hizmeti unsurları :[135]

"(b) Şiddet eğilimini körüklemeyecek veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olamayacaktır."

Aynı maddenin ikinci paragrafında ise çocuk ve gençleri etkileyebilecek yayınların gösterimi şu şekilde kısıtlanmıştır:

"2. Çocukların ve ergenlerin fiziki, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek tüm program hizmeti unsurları, iletim ve alınma zamanı dolayısıyla onlar tarafından izlenebilecek zamanlara programlanmayacaktır."

Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin yanı sıra Avrupa Birliği'nin görsel-işitsel yayıncılığına yön veren "Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi"nin "Televizyon Yayıncılığında Küçüklerin Korunması" başlıklı 22. maddesinin birinci paragrafında da, şiddet konusunda üye ülkelere yol gösterilmektedir. Buna göre:[136]

Madde 22

> *"1. Üye Devletler, yargı yetkileri altındaki yayıncıların televizyon yayınlarında, küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerine ciddi şekilde zarar verebilecek özellikle pornografi veya gereksiz şiddet içeren programlara yer vermemelerini sağlamak amacıyla uygun önlemler alır."*

[135] Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, RG:12.12.1993, 21786
[136] Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, http://www.rtuk.org.tr/, Erişim: 14.12.2011

Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nin mevzuatında yer alan bu hükümler asgari düzenlemeleri içermektedir. Sözleşmeye taraf ya da üye ülkeler bu mevzuata aykırı olmamak kaydıyla daha detaylı düzenlemeler yapabilirler.

3.2.2. Ulusal Düzenlemeler

Daha önce de belirtildiği üzere ülkemizin görsel-işitsel yayıncılık alanı 2011 yılının Mart ayına kadar 3984 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun" ile düzenlenmiş iken bu tarihten itibaren 6112 sayılı "Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" ile düzenlenmiştir. Görsel- işitsel yayıncılık alanında birincil mevzuat olan her iki Kanun'da da şiddet içerikli yayınlara sınırlandırmalar getiren çok sayıda yayın ilkesine yer verildiği görülmektedir. 3984 sayılı Kanun'un Yayın İlkelerini düzenleyen 4. maddesinin (b), (u), (v), (y) ve (z) bentleri şiddet içerikli yayınlara bazı sınırlandırmalar getirmektedir. Adı geçen bentlerin hükümleri şöyledir:

> ***"b)*** *Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi.*
>
> ***u) (Değişik: 1/7/2005-5378/37 md.)*** *Kadınlara, güçsüzlere, özürlülere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi.*
>
> ***v) (Değişik: 3/8/2002-4771/8 md.)*** *Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması.*
>
> ***y)*** *Suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılmaması.*
>
> ***z)*** *Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması."*

6112 sayılı Yasa'nın Yayın Hizmet İlkeleri başlıklı 8. maddesinin birinci fıkrasının (b), (d), (g), (ğ), (s) ve (ş) bentleri ile ikinci ve üçüncü fıkralarında doğrudan veya dolaylı olarak şiddet içeriğinin yayınına ilişkin bazı düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. Söz konusu yayın ilkelerinin hükümleri şu şekildedir:

"Yayın hizmetleri;

b) *Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.*

d) *Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz.*

g) *Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz.*

ğ) *Çocuklara, güçsüzlere ve özürlülere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez.*

s) *Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.*

ş) *Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.*

(2) *Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz.*

(3) *İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür."*

İki yasa, şiddet içerikli yayınları sınırlayıcı hükümler açısından kıyaslandığında öncelikle, yeni Yasa'da bu hükümleri ihlal eden yayıncılara verilmesi öngörülen müeyyidelerin daha caydırıcı hale geldiği görülmektedir. Şöyle ki yukarıda şiddet içerikli yayınları sınırlayıcı hükümler olarak saydığımız 6112 sayılı Yasa'nın 8. maddesinin (b), (d), (g), (s) ve (ş) bentlerini ihlal eden yayıncı kuruluşlara uyarı cezası verilmeksizin, daha ağır müeyyideler olan para cezası ve program durdurma cezalarının uygulanabilme imkânı getirilmiştir.

6112 sayılı Yasa'da şiddet içerikli yayınları sınırlayıcı yayın ilkeleri açısından bir başka değişiklik de eski yasaya oranla bu tür ilkelerin sayıca artması ve 3984 sayılı Yasa'da farklı yayın ilkelerinde, dağınık şekilde yer alan bazı konulara ilişkin münhasır yeni yayın ilkleri oluşturulmuş olmasıdır. Örneğin teröre, terör eylemlerine ve terör örgütlerine ilişkin yayınları sınırlayıcı düzenlemeler yeni yasanın 8/d maddesinde münhasır olarak

düzenlenmiştir. Yine benzer şekilde kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden yayınları engellemek üzere 8/s maddesinin oluşturulduğu görülmektedir. 6112 sayılı Yasa'nın 8/ı maddesinin ikinci cümlesinde geçen " *;…haberin verilişinde abartılı ses ve görüntüye, doğal sesin dışında efekt ve müziğe yer verilemez; …"* ilkesinin ise şiddet içeriğinin haberlerde sunumuna sınırlandırma getiren yeni bir düzenleme olduğu görülmektedir. 3984 sayılı Yasa'nın 4/v maddesinde yayınların şiddet kullanımını özendirici olamayacağı hüküm altına alınmışken yeni Yasa'da şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamayacağı hüküm altına alınmıştır. Yeni Yasa'da şiddet içerikli yayınları düzenleyen ilkelerin daha net sınırlar çizdiği görülmektedir.

3.3. ŞİDDET İÇERİKLİ YAYIN İHLALLERİNE İLİŞKİN RTÜK KARARLARININ İNCELENMESİ

Ülkemizdeki radyo ve televizyon yayıncılığını düzenleyen 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun yayınlandığı 20.04.1994 tarihinden, Mart 2011 tarihine kadar yürürlükte kalmış, 03 Mart 2011 tarihinde ise 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. 3984 sayılı Kanun 1994–2011 tarihleri arasında yürürlükte kalmış olmakla birlikte, 15.05.2002 tarihinde yayınlanan 4756 sayılı Yasa ile başta yayın ilkelerini ve müeyyideleri düzenleyen maddeler olmak üzere 3984 sayılı Yasa'da önemli değişiklikler yapılmıştır. Dolayısıyla RTÜK kararlarını tarihsel perspektif içerisinde üç dönem halinde incelemek mümkündür. Birinci dönem, 3984 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği 1994 yılı ile Yasa'da önemli değişikliklerin yapıldığı 2002 yılı arasındaki dönemdir. İkinci dönem 2002 yılı ile 6112 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği 03 Mart 2011 arası dönemdir. Üçüncü dönem ise 6112 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği 03 Mart 2011 sonrasını kapsayan dönemdir. Birinci dönem olarak adlandırdığımız 1994–2002 yılları arasındaki döneme ait verilere ulaşmadaki zorluk ve bu

dönemdeki yayın ilkelerinin ve müeyyidelerin çok farklı olması nedeniyle bu dönemde alınan kararlar incelememiz dışında bırakılmıştır. Bu tezin teslim tarihinde 6112 sayılı Yasa yürürlüğe girmiş olmakla beraber, henüz Yasa'nın şiddet içerikli yayınlara sınırlandırma getiren hükümlerinin ihlali nedeniyle Üst Kurul tarafından verilmiş, değerlendirmemize esas teşkil edecek yeterli karar ortaya çıkmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada şiddet içerikli yayın ihlallerine ilişkin RTÜK'ün aldığı kararlar, esas olarak ikinci dönem olarak adlandırdığımız 2002–2011 yılları arasındaki dönemi kapsayacak şekilde sınırlandırılarak, incelenmeye çalışılmıştır. RTÜK'ün 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik Yayın İlkeleri başlıklı 4. maddesinin (b) ve (v) bentlerinde belirlenen ilkelerin şiddet içerikli televizyon yayınlarına ilişkin doğrudan bazı sınırlandırmalar getirdiği görülmektedir. Kanunun (u), (y) ve (z) bentlerinde ise şiddet içerikli yayınlara ilişkin dolaylı bazı sınırlandırmalar getirilmekle birlikte; tezde şiddet içerikli yayınlara doğrudan sınırlandırmalar getiren (b) ve (v) bentlerinin ihlali nedeniyle Üst Kurul'un verdiği kararlar ele alınmıştır.

Bu çalışmada, 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik Yayın İlkeleri başlıklı 4. maddesinin (b) ve (v) bentlerinde belirlenen ilkelerin ihlali nedeniyle RTÜK tarafından alınan kararlar; uzman raporundan başlamak üzere Üst Kurul'un aldığı karar ve uyguladığı müeyyide, yayıncı kuruluşların savunmaları, idare mahkemelerinin kararları ve Danıştay kararı yönünden çok boyutlu olarak incelenecek; böylelikle RTÜK'ün ve mahkemelerin şiddet içerikli yayınlara ilişkin yaklaşım tarzı ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

3.3.1. 3984 sayılı Yasanın 4. maddesinin (b) bendinin ihlaline ilişkin kararların incelenmesi:

3984 sayılı Yasanın 4. maddesinin (b) bendinin hükmü*, "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din,*

mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi." şeklindedir. 3984 sayılı Yasa'da Yayın İlkeleri'nden (a), (b) ve (c) fıkralarında belirtilen ilkelere aykırı yayın yapan yayıncı kuruluşlara, diğer ilke ihlallerine nazaran daha ağır cezalar öngörülmüştür. Yasanın 33. maddesine göre, bu bentlerde sayılan ilkeleri ihlal edilen yayıncı kuruluşlar, uyarılmaksızın bir ay yayın durdurma cezası alırlar. İhlalin tekrarı halinde ise yayıncının yayını süresiz olarak durdurulur ve yayın lisans izni iptal edilir.

Televizyon kuruluşlarının 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (b) bendini ihlal etmeleri nedeniyle 2002–2011 yılları arasında RTÜK tarafından 12 karar alınmıştır. Alınan bu kararlardan yedisinde 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 33'üncü maddesinin " uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunması alınır" hükmü uyarınca (b) bendinin ihlal edilmiş olması nedeniyle kanallardan savunmaları istenmiştir. Savunması alınan yedi kanaldan beşine savunmaları neticesinde (b) bendinin ihlali nedeniyle herhangi bir müeyyide uygulanmamış, bunun dışında kalan beş yayıncı kuruluşa ise 30'ar gün yayın durdurma müeyyidesi uygulanması kararı verilmiştir. Yayıncı kuruluşlar tarafından mahkemeye taşınan bu beş karardan ikisi, önce idare mahkemesi tarafından iptal edilmiş, daha sonra bu iptal kararları Danıştay tarafından onanarak kesinlik kazanmıştır. Müeyyidelerin iptali istemiyle açılan diğer üç dava ise idare mahkemeleri tarafından reddedilmiş, bu davalardan biri Danıştay tarafından onanarak, ikisi ise gerekli sürede temyiz edilmediği için kesinlik kazanmıştır. Sonuç olarak 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (b) bendinin ihlali nedeniyle televizyon kuruluşlarına RTÜK tarafından verilen müeyyidelerden ikisi mahkemeler tarafından iptal edilmiş iken bu bentten verilen üç müeyyide uygulanmıştır. RTÜK'ün (b) bendinin ihlali nedeniyle uyguladığı müeyyidelerin tamamının yerel televizyon kuruluşlarına ait olduğu dikkat çekmektedir. Bu bendin ihlali nedeniyle ulusal ölçekte yayın

yapan bir televizyon kuruluşundan savunma istenmiş; ancak müeyyide uygulanmamıştır. 3984 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (b) bendi 6112 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği 03 Mart 2011 tarihine kadar yürürlükte kalmış olmakla birlikte, bu ilkenin ihlali nedeniyle en son 2004 yılında müeyyide uygulanmıştır. 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (b) bendinin ihlali nedeniyle RTÜK'ün vermiş olduğu kararların dökümünü ve bu kararların mahkeme seyrini gösteren tablo aşağıda sunulmuştur:

Tablo 3.1 3984 Sayılı Yasa'nın 4/b Maddesi'nin İhlali Nedeniyle Alınan RTÜK Kararlarının Dökümü

Kanal Adı	**Program Adı**	**Programın Yayın Tarihi**	**Uygulanan Müeyyide/ Savunma**	**Üst Kurul Toplantı Tarihi**	**Üst Kurul Karar sayısı**	**İ.M. Y.D. Kararı**	**İ.M. Esas Karar**	**Temyiz**
AMED TV	Kürtçe Müzik parçaları	16.08.2003	Savunma	30.12.2003	2003/81			
CAN TV	Müzik programı ve Haber Bülteni	07.01.2004	Savunma	20.04.2004	2004/37			
	Müzik programı ve Haber Bülteni	07.01.2004	30 Gün Yayın Durdurma	25.08.2004	2004/65		Red	Onama
GÜN TV	Ana Haber Bülteni	26.01.2003	30 Gün Yayın Durdurma	28.05.2003	2003/35	YD Red	Red	
		20.11.2003	Savunma	20.04.2004	2004/37			
ATV	Gülbence	28.01.2005	Savunma	07.03.2005	2005/11			
TEMPO TATLISES TV	Müzik klipleri	16.10.2004	Savunma	14.12.2004	2004/86			
SERHAT TV	Işıldak	02.07.2003	Savunma	04.12.2003	2003/75			
KÜTAHYA TV	Ankara Yolunda	25.10.2002	30 Gün Yayın Durdurma	15.01.2003	2003/03	YD Kabul	İptal	Onama
GÜNEŞ TV	Ana Haber Bülteni	22.05.2003	Savunma	30.12.2003	2003/81			
	Ana Haber Bülteni	22.05.2003	30 Gün Yayın Durdurma	04.03.2004	2004/20	YD Kabul İtiraz Kabul	İptal	Onama
VAN TV	Çınar Altı	16.03.2003	30 Gün Yayın Dur.	28.05.2003	2003/35	YD Red	Red	

Kaynak: RTÜK

3.3.1.1. Örnek İnceleme 1: Ana Haber- Müzik Programı - Can TV

3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (b) bendinin ihlali sebebiyle incelenecek ilk Üst Kurul kararı, Diyarbakır'da yerel yayın yapan Can TV logolu Can Yayıncılık Reklamcılık A.Ş. hakkında olacaktır. Üst Kurul, 20.04.2004 tarih ve 2004/37 sayılı toplantısında İzleme Değerlendirme Dairesi uzmanlarınca Can TV hakkında hazırlanan iki farklı raporu birleştirerek görüşmüştür.

Diyarbakır Valiliği Emniyet Müdürlüğü'nün 09.01.2004 tarihli yazısı ve ekinde gelen video kaseti 09.02.2004 tarihli raporunda inceleyen uzman, Diyarbakır Can TV Yayın Kuruluşu'nun 07 Ocak 2004 tarihinde 10:15–10:40 saatleri arasında yayınladığı "Müzik" programında Valilik Makamı'nın 15.05.2001 tarih ve 2001/1050 sayılı kararı ile Diyarbakır İli Sınırları içerisinde bulundurulması, çoğaltılması, dağıtılması, satılması ve yayınlanması yasaklanan Mihemed Şexo'ya ait "Ay Le Gule" kasetinde yer alan aynı isimli şarkı ile Reşo tarafından söylenen bir başka Kürtçe parçaya yer verdiğini belirtmiştir. Uzmanın aktarımıyla, Diyarbakır Valiliği tarafından Üst Kurul'a gönderilen Ay Le Gule adlı şarkının Türkçe çevirisinin bir bölümünde;

> "Biz gül uğruna her zaman ölüyoruz
> Zulüm ediyorlar ben gülü vermem…
> Gül sarı kırmızı yeşil
> Nişanı bayrak üzerinde…" şeklindeki ifadeler geçmiştir.

Reşo isimli şarkıcı tarafından söylenen Kürtçe parçada i*se "Türkler bizi öldürdü attı nehirlere"* şeklindeki ifadelerinin geçtiğini belirten uzman, her iki şarkıdaki ifadeleri nefret duyguları uyandırıcı nitelikte bulmuş ve T.C. Hükümetini direkt hedef alan, suçlayıcı ve iftira dolu ifadelerin yer aldığı, bölücü faaliyetleri meşrulaştırmaya çalışan söz konusu iki şarkıyı yayınlayan Can TV Yayın Kuruluşu'nun 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (a) bendinde belirtilen *"Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez*

bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılâplarına aykırı yayın yapılmaması." İlkesi ile (b) bendinde belirtilen *"Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi.* ilkesini ihlal ettiği kanaatinde olduğunu Üst Kurul'a bildirmiştir.

Üst Kurul'un, aynı toplantıda Can TV Yayın Kuruluşu'na ilişkin olarak ele aldığı ikinci raporda ise uzman, Diyarbakır Valiliği Emniyet Müdürlüğü'nün 08.01.2004 tarihli yazısı ve ekinde gelen videokaseti incelemiş; Can TV Yayın Kuruluşu'nun 07.01.2004 günü saat 20.00'de yayınladığı Ana Haber Bülteni'nde *"Bir iddiaya göre dün gece Emniyet Müdürü Orhan Okur'un tüm personeli telsizle uyardığı ve Diyarbakır suyunun zehirli olduğu için içmemeleri yönünde ikaz ettiği iddia edildi."* şeklindeki haberi yayınladığını ifade etmiştir. Bu haberin Ana Haber Bülteni içerisinde iddia niteliğinde sunulduğunu ve haberin hemen ardından DİSKİ Genel Müdür Vekili'nin iddianın asılsız olduğuna ilişkin basın açıklamasının duyurulduğunu belirten uzman, söz konusu haberde 3984 sayılı Yasa ve ilgili yönetmeliklere aykırı bir durum görmemiştir.

Her iki raporu değerlendiren Üst Kurul hem yayınladığı Kürtçe şarkılarda geçen ifadeler hem de Ana Haber Bülteni'nde yayınlanan Diyarbakır suyunun zehirli olduğuna ilişkin iddialar nedeniyle, Can TV Yayın Kuruluşu'nun, *3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin* (b) bendinde belirtilen *"Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi."* İlkesini ihlal ettiğini tespit etmiştir. Bu tespit doğrultusunda Yayıncı Kuruluş'tan *3984* sayılı Kanun'un 33'üncü maddesinin *"uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunması alınır."* hükmü uyarınca bir ay yayın durdurma yaptırımı uygulamak üzere savunma almaya karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş süresi içerisinde verdiği 24.05.2004 tarihli savunma dilekçesinde özetle;

- Yayınlanan şarkının Mihemed Şexo'ya ait olmayıp, başka bir şarkıcı tarafından seslendirildiğini,

- Yasak olduğu iddia edilen kasetin, Kültür Bakanlığı onayı ve denetiminden geçtiğini, bandrollü ve legal olduğunu,

- Parçanın Valilik tarafından aylık olarak belirlenen yasak listesinde olmadığını,

- Ana Haber Bülteni'nde yayınlanan haberin, polis telsizinden öğrenildiğini ve bülten içerisinde iddia olarak yayınlandığını,

- Olayın henüz haber yapılmadan halk tarafından öğrenildiğini ve DİSKİ'nin basın açıklamalarına da yer verildiğini belirtmiştir.

RTÜK Hukuk Müşavirliği'nin Can TV Yayın Kuruluşu'nun savunmasına ilişkin Üst Kurul'a sunduğu değerlendirme raporunda, Ana Haber Bülteni'nde şehir suyunun zehirli olduğuna ilişkin haberin iddia niteliğinde sunulduğu ve hemen arkasından iddiaların asılsız olduğu yönünde DİSKİ'nin basın açıklamasına yer verildiğinden, 3984 sayılı Yasa açısından herhangi bir ihlalinin söz konusu olmadığının düşünüldüğü belirtilmiştir. Yayınlanan Kürtçe müzik parçalarında geçen "Türkler bizi öldürttü, attı nehirlere" gibi ifadelerin tercümelerine yayıncı kuruluşun savunmasında herhangi bir itirazda bulunmadığını belirten Hukuk Müşavirliği, şarkıda geçen sözleri 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (b) bendinde belirtilen yayın ilkesine aykırı bulmuştur.

25.08.2004 tarih ve 2004/65 numaralı toplantısında Yayıncı Kuruluş'tan gelen savunma, Hukuk Müşavirliği'nin bu savunmaya ilişkin değerlendirme raporu ve kuruluşun müeyyide sicilini birlikte inceleyen Üst Kurul, Can TV Yayın Kuruluşu'nun hem 07 Ocak 2004 tarihinde yayınlanan müzik programı, hem de Ana Haber Bülteni'nde yaptığı yayınlar nedeniyle 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (b) bendinde belirtilen yayın ilkesine aykırı yayın yaptığına karar vermiş ve söz konusu yayıncının yayınlarını 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 33. maddesinin *"4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerindeki ilkelere aykırı yayın yapılması hâlinde uyarı yapılmaz ve yayın kuruluşunun yayını bir ay durdurulur…"* hükmü uyarınca 30 gün süreyle durdurmuştur.

Üst Kurul'un bu kararını Ankara 8. İdare Mahkemesi'ne taşıyan Yayıncı Kuruluş, söz konusu şarkının bir başka şarkıcı tarafından söylendiğini, kasetin bandrollü ve yasal olduğunu, yasaklama kararının hâkim onayından geçmediğini, haber programındaki yayının ise ihlal içermediğini iddia ederek Üst Kurul'un uyguladığı müeyyidenin iptalini istemiştir. Üst Kurul ise savunmasında; önemli olanın şarkının kim tarafından söylendiği değil sözlerinin olduğunu, davacı tarafça ifadelerin varlığına itiraz edilmediğini, kasetin yayınlanmasıyla 3984 sayılı Yasa çerçevesinde değerlendirilmesinin zorunlu olduğunu, haber programında da yayının kışkırtıcı şekilde verildiğini ifade edilerek davanın reddi gerektiğini belirtmiştir.

Konuya ilişkin mevzuat hükümleri ile somut olayı birlikte ele alan mahkeme heyeti, Ana Haber Bülteni'nde suya zehir katıldığına ilişkin haberin iddia şeklinde verildiğini ve ilgili kuruluş yöneticisinin açıklamasıyla karşılandığını belirterek Ana Haber Bülteni'nde 3984 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (b) bendine aykırılık görmemiştir. Ancak müzik programında yayınlanan şarkı sözlerinin, toplumu şiddete, etnik ayrımcılığa sevk edici, toplumda ayrımcılık yaratarak nefret ve düşmanlık duyguları yaratacak nitelikte bulunduğunu ifade eden mahkeme, bu yayınla 3984 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (b) bendinin ihlal edildiği açık olduğundan Üst Kurul'un

işleminde hukuka aykırılık bulmamıştır. Sonuç itibariyle 27.05.2005 tarih ve 2004/2968 esas numaralı duruşmada Mahkeme Yayın Kuruluşu'nun iddialarını reddetmiştir.

Yayın Kuruluşu Ankara 8. İdare Mahkemesi'nin kararını Danıştay 13. Dairesi'nde temyiz etmiş; Danıştay 13. Dairesi 13.02.2006 tarih ve 2006/960 no'lu kararı ile bozma istemini yerinde görmeyerek 8. İdare Mahkemesi'nin kararını onamıştır. Yayıncı Kuruluş bu kez de Danıştay 13. Dairesi'nin kararının düzeltilmesi için başvurmuş, Danıştay 13. Dairesi 08.06.2007 tarih ve 2007/3688 sayılı kararıyla düzeltme istemini de reddetmiştir. Böylelikle yapılan müzik yayınının toplumu şiddete, etnik ayrımcılığa sevk edici; toplumda ayrımcılık yaratarak nefret ve düşmanlık duyguları yaratacak nitelikte olduğu hem uzman düzeyinde hem Üst Kurul nezdinde hem de yerel ve üst derece mahkemelerce onaylanmıştır.

3.3.1.2. Örnek İnceleme 2: Ana Haber Bülteni - Güneş TV

3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (b) bendinin ihlali sebebiyle incelenecek bir başka Üst Kurul kararı, Malatya İli'nden yerel yayın yapan Güneş TV hakkında olacaktır. Malatya Valiliği Emniyet Müdürlüğü, 29 Mayıs 2003 tarih ve 12–03/2886/13173 sayılı yazısı ile Üst Kurul'a başvurarak, Malatya İli'nde yayın yapmakta olan Güneş TV adlı Yayın Kuruluşu'nun 22 Mayıs 2003 tarihinde, saat 20:00'de yayınlanan Ana Haber Bülteni'nde;

> " … Değerli İzleyenler 21 Mayıs 2003 tarihinde Ankara Ziya Gökalp Bulvarı Karanfil Sokak girişinde bir kafede büyük bir patlama meydana gelmişti. Patlama sonucu canlı bomba olduğu kaydedilen Adıyaman nüfusuna kayıtlı Songül AKKURT parçalanarak yaşamını yitirmişti. Patlama sonrası olay yerinde Emniyet ekiplerinin yapmış olduğu parmak izi sonucu kimliği tespit edilen Şengül Akkurt'un cenazesi araç konvoyuyla bugün sabah saatlerinde ilimize getirildi. … Şengül Akkurt'un üzerinde bulunan yasadışı DHKP/C'ye ait bayrağın kaldırılması için ısrar eden İl Jandarma ekipleriyle Akkurt'un yakınları arasında kısa süreli gerginlik yaşandı… Anma türküleriyle toprağa verilen Şengül Akkurt'un cenazesinin ardından, şu an cezaevinde bulunan ablası Elif Akkurt'un yazılı olarak gönderdiği mesaj okundu… Evet Şengül Akkurt'a Allah'tan rahmet, yakınlarına ise başsağlığı diliyoruz."

şeklinde sunulan habere yer verdiğini ve söz konusu yayında ihlal olduğu kanaatinde olduklarını bildirmiştir.

Malatya Valiliği Emniyet Müdürlüğü'nün yazısı ve ekinde gelen videokasetleri inceleyen uzman, 18.09.2003 tarihli raporunda, sunucunun haberin verilişinde ve olaylarla ilgili yorumlarında herhangi bir sübjektif tavır içinde olmadığını; konuşmasını bitirirken kullandığı *"Evet Şengül Akkurt'a Allah'tan rahmet, yakınlarına ise başsağlığı diliyoruz"* şeklindeki ifadesinin dini bir içeriğe sahip olduğunu ve Şengül Akkurt'un yaptığı terörist girişimi onaylayıcı bir anlam içermediğini belirtmiş ve söz konusu yayınların 3984 sayılı Kanun'u ihlal edici nitelik taşımadığı kanaatinde olduğunu bildirmiştir. İzleme Değerlendirme Dairesi de uzmanla aynı görüşü paylaştığını belirttiği 01.01.2003 tarih ve 0677 sayılı yazısı ile uzman raporunu Üst Kurul'a sunmuştur.

30.12.2003 tarih ve 2003/81 sayılı toplantısında söz konusu rapor ve yayınları inceleyen Üst Kurul, uzmanın ve dairenin görüşlerinin aksine Güneş TV Yayın Kuruluşu'nun söz konusu yayınları ile 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4'üncü maddesinin (a) bendinde belirtilen *"Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılâplarına aykırı yayın yapılmaması"* ilkesi ile aynı maddenin (b) bendinde *belirtilen "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi."* ilkesini ihlal ettiği kanaatine varmıştır. Bu doğrultuda Üst Kurul, *3984* sayılı Kanun'un 33'üncü maddesinin *"uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunması alınır."* hükmü uyarınca bir ay yayın durdurma yaptırımı uygulamak üzere Yayıncı Kuruluş'tan savunma alınmasına oybirliği ile karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş Üst Kurul'a sunduğu 22.01.2004 tarihli savunma dilekçesinde özetle;

- İhlal konusu olan haberin Malatya'da yayın yapan bütün televizyon kanallarında yayınlandığını,

- DHKP/C örgütünden yasa dışı örgüt diye bahsedildiğini,

- Haberin sonunda teröriste rahmet, yakınlarına başsağlığı sunulan ifadelerin sunucunun kişisel hatası olduğunu ve söz konusu sunucunun işine son verildiğini,

- Güneş TV'nin bugüne kadar ayrılıkçı ve terör yandaşı kesimlerle yayın yoluyla mücadele ettiğini,

- Söz konusu yayının istem dışı yapıldığını, bundan sonra azami dikkatin gösterileceğini ifade etmiştir.

Yayıncı Kuruluş'un savunmasına ilişkin Hukuk Müşavirliği tarafından hazırlanan değerlendirme raporunda özetle; 3984 sayılı Yasa'nın 4/a-b-c maddelerini ihlal eden yayıncı kuruluşlara ağır müeyyideler öngörüldüğü vurgulanmış, Ceza Hukuku'nun cezanın suç ile orantılı olması ilkesinden ve fiilin suçu oluşturmaya elverişli ve yeterli olması ilkesinden hareketle, bu tür yayınların bir yayın kuruluşunca ihtiyat haline getirilmiş olması, yani tekerrürün söz konusu olması ve maddelerin amaçladığı milli güvenlik ve kamu düzenini doğrudan tehdide yeterlilik şartlarının aranması gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu Yayın Kuruluşu'nun haberin verilişinde yoruma yer vermediği, sadece haberin sonunda sunucunun başsağlığı ve rahmet dileklerinde bulunduğu, Yayın Kuruluşu'na bu kapsamda daha önce uygulanan bir müeyyide bulunmadığı da göz önüne alındığında 3984 sayılı Yasa'nın 4/l maddesinde yer alan ***"****Haberlerin yayınlanmasında tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerine bağlı olunması; özgürce kanaat oluşumunun*

engellenmemesi; haber kaynaklarının kamuoyunun yanıltılmasının amaçlandığı haller dışında gizliliğinin korunması." ilkesi gereğince uyarı müeyyidesi uygulanabileceği düşüncesi Üst Kurul'a bildirilmiştir.

04.03.2004 tarih ve 2004/20 numaralı toplantısında Yayıncı Kuruluş'tan gelen savunma, Hukuk Müşavirliği'nin bu savunmaya ilişkin değerlendirme raporu ve kuruluşun müeyyide sicilini birlikte inceleyen Üst Kurul, adı geçen kuruluşun 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (b) bendini ihlali nedeniyle bir ay geçici yayın durdurma müeyyidesi uygulamaya oy birliği ile karar vermiştir. Üst Kurul bu kararında Hukuk Müşavirliği'nin başka maddeden uyarı cezası verilebilir görüşünü dikkate almamakla beraber, 30.12.2003 tarihli kararında ifade ettiği, Kanun'un 4/a bendinin de ihlal edildiği yönündeki görüşünden vazgeçmiştir.

Üst Kurul'un bu kararının yürütmesinin durdurulması ve iptali için Ankara 10. İdare Mahkemesi'nde dava açan Yayıncı Kuruluş, dava dilekçesinde özetle; yayınlanan haber metninin bir bütün halinde değerlendirilmesi sonucunda, yasadışı örgütü ve eylemini övme ya da desteklemenin söz konusu olmadığını, haber spikerinin ağız alışkanlığı nedeniyle ölen kişiye rahmet, yakınlarına başsağlığı dilediğini ve bu beyanıyla ilgili spiker hakkında herhangi bir tahkikat yapılmadığını belirtmiştir.

16.04.2004 tarih ve 2004/1119 esas numaralı duruşmada Ana Haber Bülteni'nde yapılan yayını 3984 sayılı Yasa'nın 4/b maddesinde düzenlenen yayın ilkesini ihlal eder nitelikte bulmayan Mahkeme Heyeti, Üst Kurul kararının yürütülmesinin durdurulmasına karar vermiştir. Mahkeme 31.12.2004 tarihli duruşmada ise Üst Kurul kararının iptaline Danıştay'da temyiz yolu açık olmak üzere oy çokluğu ile karar vermiştir.

Üst Kurul mahkemenin bu kararını, Yayın Kuruluşu'nun yayınladığı haber bülteni sonunda, spikerin kullandığı ifadelerin terörist eylemi meşrulaştırıcı ve onaylayıcı bir anlam taşıdığı, 3984 sayılı Yasa'nın 4/b

maddesinin ihlali nedeniyle Güneş TV yayının 30 gün süre ile durdurulması kararının mevzuata uygun olduğu gerekçesiyle bozma istemiyle Danıştay'a başvurmuştur. Danıştay 13. Dairesi Üst Kurul'un bozma gerekçelerini yerinde görmemiş ve yerel mahkemenin kararını 05.10.2005 tarih ve 2005/4886 karar numaralı toplantısında onamıştır.

3.3.1.3. Örnek İnceleme 3: Ana Haber Bülteni - Gün TV

3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (b) bendinin ihlali sebebiyle incelenecek son Üst Kurul kararı, yine Diyarbakır'dan yerel yayın yapan Gün TV logolu, Gün Radyo Televizyon ve Yayıncılık A.Ş. unvanlı kuruluş hakkında olacaktır. Gün TV Yayın Kuruluşu, 2003 yılının ilk aylarında Ana Haber Bültenleri'nin büyük bir kısmını terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'a hapishanede uygulandığı iddia edilen tecride karşı yapılan protestolar, açlık grevleri ve bazı sivil toplum örgütlerinin açıklamalarına ayırmıştır. Bu haberleri sunum biçimi itibariyle toplumu şiddete, teröre ve etnik ayrımcılığa sevk eder nitelikte bulan İzleme Değerlendirme Dairesi Başkanlığı uzmanları, Gün TV Yayın Kuruluşu'nun 26,28,31 Ocak 2003 ve 24,25,26 Şubat 2003 tarihlerinde yayınladığı Ana Haber Bültenleri'ne ilişkin 10 Mart 2003, 24 Mart 2003 ve 10 Nisan 2003 tarihli üç rapor hazırlamışlar; bu üç rapor Üst Kurul'un 28.05 2003 tarih ve 2003/35 numaralı toplantısında birleştirilerek ele alınmıştır. İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı uzmanlarınca hazırlanan her üç raporda da Gün TV Yayın Kuruluşu'nun ard arda verdiği Ana Haber Bültenleri'nde gerek haberlerin sunumu, gerekse yapılan röportajlarla yasa dışı terör örgütü PKK'nın görüş ve düşüncelerinin yansıtıldığına vurgu yapılmıştır. Gün TV Yayın Kuruluşu'nda belirtilen tarihlerde yayınlanan ve uzmanların bölücü terör örgütü lehine toplumu şiddete, teröre ve etnik ayrımcılığa sevk ettiği gerekçesiyle raporlarında yer verdiği haberlerden bazıları şu şekildedir:

26.01.2003 tarihli Ana Haber Bülteni'nde;

"Spiker: Barış anneleri Abdullah Öcalan'ın avukatları ve ailesiyle sekiz haftadır görüştürülmemesinin yarattığı gerginlik ve ABD'nin Irak müdahalesinden duydukları kaygıları dile getirmek için bugün TBMM'ye gittiler…, Diyarbakır ve Bismil Tutuklu ve Hükümlü Aileleri İnisiyatifi cezaevlerinde yaşanan tecridin kendilerini endişelendirdiğini belirterek, sorunların çözümü için başlatılan açlık grevine destek amacıyla DEHAP, Kayapınar Belde ve Bismil HADEP ilçe binalarında altı günlük açlık grevi başlattı…, Güler Yüksekdağ, İmralı'da yaşanan tecrit ve demokratik olmayan uygulamalar nedeniyle cezaevlerinde 34 gündür süren açlık grevi ve boykotların kendilerini endişelendirdiğini belirterek eylemlere destek vermek için açlık grevine başladıklarını söyleyerek…"

28 Ocak 2003 tarihli Ana Haber Bülteni'nde;

"Spiker: …Cezaevlerindeki tecrit uygulamasının sona erdirilmesi için başlatılan açlık grevine 17 kişi daha katıldı. Başta İmralı Cezaevi olmak üzere bütün cezaevlerinde sorunlara neden olan yaklaşımlardan vazgeçilmesi ve yakınlarımızın taleplerine cevap verilmesi için 26 Ocak'ta başlattığımız açlık grevini 31 Ocak'a kadar sürdüreceğiz denildi."

31.01.2003 tarihli Ana Haber Bülteni'nde;

"Spiker: Tutuklu Aileleri İnisiyatifi Üyeleri, cezaevlerinde yaşanan tecridin kendilerini endişelendirdiğini belirterek, sorunların çözümü için başlatılan açlık grevine tecrit kaldırılıncaya kadar devam edeceklerini söyledi… (Grevdeki kadınların zafer işareti yaptığı Em seroka havene (biz başkanımızlayız.) dedikleri, tutuklu yakınlarının slogan ve zılgıtlarla protesto ettikleri görülmüştür.)"

24 Şubat 2003 tarihli Ana Haber Bülteni'nde;

"Spiker: Demokratik Gençlik Platformu üyesi bir grup ABD'nin Irak'a müdahalesini ve Abdullah Öcalan'ın 12 haftadan beri ailesi ile görüştürülmemesinin bölgede gerginlik yarattığını belirterek bu durumun iç savaşa neden olacağını ifade etti."

25 Şubat 2003 tarihli Ana Haber Bülteni'nde;

"Spiker: Çağdaş Hukukçular Derneği Şube Başkanı Avukat Devrim Barış hükümetin ABD'nin Irak'a olası müdahalesinde yer almasını, cezaevlerinde uygulanan tecrit politikası ve bölgeye getirilmesi planlanan OHAL uygulamasını "Kurt puslu hava sever." deyimine benzetti."

26 Şubat 2003 tarihli Ana Haber Bülteni'nde;

"Spiker: KADEK Lideri Abdullah Öcalan'ın 13 haftadır ailesi ile görüştürülmemesini protesto etmek için DEHAP Diyarbakır İl Teşkilatı önünde ellerini siyah kurdele ile bağlayan bir grup, oturma eylemi yaptı… (Haber bülteninin sonunda topluluk tarafından baskılar bizi yıldıramaz. Tecride hayır! Tutsaklara özgürlük! şeklindeki sloganların yayınlandığı görülmüştür.)"

Yukarıda yer verilen haberler ve 05 Ocak 2003–23 Şubat 2003 tarihleri arasında KADEK'in (PKK) yayın organı Medya TV'nin yayınları ile Gün TV'nin bazı haber metinlerinin aynı olduğunu tespit eden Üst Kurul, 28.05.2003 tarihli toplantısında Gün TV'nin bu yayınları ile 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4/b maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle Kanun'un 33. maddesi uyarınca bir ay geçici yayın durdurma müeyyidesi uygulamaya karar vermiştir.

3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 33. maddesinde yer alan *"Uyarı cezasını gerektiren hâller dışındaki ihlâllerde ilgili tarafın savunması alınır."* hükmü bulunmakla birlikte, Üst Kurul'un Gün TV'ye yukarıda belirtilen bir ay geçici yayın durdurma müeyyidesini vermeden önce kanaldan savunma istediğine ilişkin herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır.

Yayıncı Kuruluş Üst Kurul'un verdiği müeyyidenin iptali ve yürütmesinin durdurulması için Ankara 3. İdare Mahkemesine başvurmuş, Mahkeme 24.07.2003 tarih ve 2003/1105 sayılı kararıyla bu istemi reddetmiştir. Mahkemenin bu kararı üzerine Yayıncı Kuruluş başka bir hukuk yoluna başvurmamış ve böylelikle karar kesinleşmiştir.

3.3.2. 3984 sayılı Yasanın 4. maddesinin (v) bendinin ihlaline ilişkin kararların incelenmesi:

3984 sayılı Yasanın 4. maddesinin (v) bendinin hükmü *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması." şeklindedir.* Televizyonlarda yayınlanan şiddet içeriğinin, izleyiciler üzerindeki etkileri konusunda yapılan araştırmalar; film, dizi ya da programlarda şiddet uygulayan esas kahramanların izleyiciler, özellikle de çocuk izleyiciler tarafından daha çok rol model olarak benimsendiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde şiddet içeren olay, sahne ve görüntüleri uzun ve sık aralıklarla ekrana getiren, ana örüntüsü şiddet içeren programların

izleyiciler üzerindeki özendirici ve tetikleyici etkisinin arttığı da bilinmektedir. Bu tür programlara maruz kalmanın sonucu ise özellikle çocuklar açısından, şiddetin bir çözüm yolu olarak benimsenmesi ve zamanla şiddete karşı duyarsızlaşmadır. Bu sebeple 3984 sayılı Yasa'nın 4/v maddesinde belirtilen yayın ilkesinin, şiddete karşı birey ve toplumu duyarsızlaştıran, insanları şiddet kullanmaya yönelten veya özendiren yayınlara karşı alınmış bir tedbir olduğu söylenebilir.

3984 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (v) bendinin ihlaline ilişkin 2002–2011 yılları arasında RTÜK tarafından 171 karar alınmıştır. Alınan bu kararlardan kırk dördünde, müeyyide uygulanması öngörülen programlar daha önce müeyyide aldıkları için 3984 sayılı Yasanın 4756 sayılı Yasa ile değişik 33'üncü maddesinin *" uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunması alınır"* hükmü uyarınca (v) bendinin ihlal edilmiş olması nedeniyle kanallardan savunmaları istenmiştir. Geriye kalan 127 kararın 96'sında uyarı müeyyidesi, 21'inde program durdurma, 10'unda ise para cezası uygulanmıştır. 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (v) bendinin ihlali nedeniyle RTÜK tarafından televizyon kuruluşlarına uygulanan 127 müeyyideden 90 tanesi iptal edilmeleri istemiyle mahkemeye taşınmıştır. İlk derece mahkemelerinde bu davalardan 68'i RTÜK lehine sonuçlanmışken, 22'si aleyhte sonuçlanmış yani müeyyide kararları iptal edilmiştir. Temyiz aşaması da tamamlanan 70 davadan 50'si RTÜK lehine sonuçlanmışken, 20 dava aleyhte sonuçlanmıştır. 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (v) bendinin ihlali nedeniyle RTÜK'ün vermiş olduğu kararların dökümünü ve bu kararların mahkeme seyrini gösteren tablo aşağıda sunulmuştur:

Tablo 3.2. 3984 Sayılı Yasa'nın 4/v Maddesi'nin İhlali Nedeniyle Alınan RTÜK Kararlarının Dökümü

Kanal Adı	Program Adı	Programın Yayın Tarihi	Uygulanan Müeyyide/ Savunma	Üst Kurul Toplantı Tarihi	Üst Kurul Karar sayısı	İ.M. Y.D. Kararı	İ.M. Esas Karar	Temyiz
SHOW TV	Kurtlar Vadisi	29.01.2004	Uyarı	11.02.2004	2004/10	YD Red	Red	Onama
	Kurtlar Vadisi	12.02.2004	Savunma	19.02.2004	2004/14			
	Kurtlar Vadisi	12.02.2004	1 Prog. Durdurma	25.05.2004	2004/46	YD Red	Red	Onama
	Kurtlar Vadisi	16.01.2006	Savunma	03.02.2006	2006/10			
	Kurtlar Vadisi	16.01.2006	Para Cezası	30.03.2006	2006/19		İptal	Onama
	Kurtlar Vadisi Pusu	03.05.2007	Savunma	09.08.2007	2007/56			
	Kurtlar Vadisi Pusu	22.11.2007	Savunma	28.11.2007	2007/74			
	Kurtlar Vadisi Pusu adlı dizi	22.11.2007	Para Cezası	04.03.2008	2008/13		İptal	Onama
	Kurtlar Vadisi Pusu	07.05.2009	Savunma	21.05.2009	2009/30			
	Kurtlar Vadisi Pusu	07.05.2009	Para Cezası	07.07.2009	2009/38		İptal	
	Ana Haber Bülteni	12.06.2004	Uyarı	07.07.2004	2004/57	YD Kabul İtiraz Red	İptal	Onama
	Ana Haber Bülteni, Güne Merhaba, Saba Tümer	13.01.2005	Uyarı	07.03.2005	2005/11	YD Red	Red	Onama
	Ana Haber Bülteni	13.09.2005	Savunma	30.11.2005	2005/66			
	Ana Haber Bülteni	13.09.2005	1 Prog. Durdurma	03.02.2006	2006/10	YD Red	Red	Onama
	Ana Haber Bülteni	09.05.2006	Savunma	08.06.2006	2006/40			
	Ana Haber Bülteni	13.02.2007	Savunma	05.06.2007	2007/40			
	Ana Haber Bülteni	28.10.2008	Savunma	12.02.2009	2009/12			
	Ana Haber Bülteni	28.10.2008	Para Cezası	02.04.2009	2009/23		İptal	Onama
	Ana Haber Bülteni	15.02.2010	Savunma	22.04.2010	2010/23			

SHOW TV	Ana Haber Bülteni	15.02.2010	Para Cezası	16.06.2010	2010/33			
	Pazar Sürprizi	20.02.2005	Uyarı	07.03.2005	2005/11	YD Red	Red	Onama
	Pazar Keyfi	20.02.2005	Uyarı	07.03.2005	2005/11	YD Red	Red	Onama
	Acı Hayat	15.02.2006	Uyarı	04.04.2006	2006/20	YD Red	Red	Onama
	Acı Hayat	08.01.2007	Savunma	16.03.2007	2007/21			
	Acı Hayat adlı dizi	08.01.2007	1 Prog. Durdurma	23.05.2007	2007/37	YD Red	Red	Onama
	Pusat adlı yerli dizi	26.10.2007	Uyarı	30.01.2008	2008/07	YD Kabul	İptal	Onama
	Kuzey Rüzgârı adlı dizi film	11.01.2008	Uyarı	01.04.2008	2008/19	YD Kabul	İptal	Bozma
	Pars Narkoterör	14.04.2008	Uyarı	14.08.2008	2008/39	YD Red	Red	Onama
KANAL D	Ana Haber Bülteni	29.04.2004	Uyarı	25.05.2004	2004/46	YD Kabul İtiraz Red	İptal	Onama
	Ana Haber Bülteni	02.08.2004	Savunma	17.08.2004	2004/64			
	Ana Haber ve Güne Başlarken	02.08.2004	Uyarı	20.04.2005	2005/20	YD Kabul	İptal	Onama
	Ana Haber Bülteni	12.10.2005	Uyarı	26.01.2006	2006/05	YD Red	Red	Onama
	Ana Haber Bülteni	09.02.2006	Savunma	04.04.2006	2006/20			
	Ana Haber Bülteni	10.05.2007	Savunma	10.07.2007	2007/50			
	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	Savunma	08.09.2009	2009/49			
	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	1 Prog. Durdurma	20.10.2009	2009/60	YD Red	Red	
	Ana Haber Bülteni	12.04.2010	Savunma	18.05.2010	2010/27			
	Ana Haber Bülteni	27.07.2010	Savunma	02.09.2010	2010/52			
	Size Anne Diyebilir miyim?	12.04.2005	Uyarı	20.04.2005	2005/20	YD Red	Red	Onama
	Sabah Sabah Seda Sayan	01.04.2005	Uyarı	30.11.2005	2005/66	YD Red	Red	Onama
	Kurtlar Vadisi	22.12.2005	Uyarı	28.12.2005	2005/72	YD Red	Red	Onama

KANAL D	Sağır Oda (yerli dizi)	10.12.2006	Uyarı	18.01.2007	2007/05	YD Red	Red	Onama
	32. Gün	07.02.2008	Uyarı	28.02.2008	2008/12	YD Red	İptal	Onama
ATV	Ana Haber Bülteni	09.06.2004	Uyarı	28.07.2004	2004/61	YD Red İtiraz Kabul	İptal	Onama
	Ana Haber Bülteni	13.12.2004	Uyarı	09.02.2005	2005/07	YD Red	Red	Onama
	Ana Haber Bülteni	09.02.2006	Savunma	30.03.2006	2006/19			
	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	Savunma	08.09.2009	2009/49			
	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	1 Prog. Durdurma	20.10.2009	2009/60	YD Red	Red	
	Fotomaç gazetesinin reklamı	12.08.2004	Uyarı	31.08.2004	2004/66	YD Red	Red	Onama
	Bizim Evde Ne Oluyor	26.02.2005	Uyarı	07.03.2005	2005/11			
	Savaş Ayla A Takımı - Sokak Arası	26.02.2005	Uyarı	07.03.2005	2005/11	YD Red	Red	Onama
	Gülbence	09.02.2005	Uyarı	07.03.2005	2005/11	YD Red	Red	Onama
	Köpek	23.02.2005	Uyarı	17.03.2005	2005/13	YD Red	Red	Onama
	Hülya Avşarla Sen Bilirsin	03.11.2006	Uyarı	30.01.2007	2007/07	YD Red	Red	Onama
	Adanalı adlı dizi	16.10.2009	Uyarı	14.01.2010	2010/03	YD Red	Red	
STAR TV	Av 2 film	09.05.2004	Uyarı	25.05.2004	2004/46	YD Red	Red	Bozma
	Günah Şehri, Desperado filmler	09.01.2007	Savunma	16.03.2007	2007/21			
	Günah Şehri, Desperado isimli filmler	09.01.2007	1 Prog. Durdurma	23.05.2007	2007/37	YD Red	Red	Onama
	Ana Haber Bülteni	02.08.2004	Uyarı	25.08.2004	2004/65	YD Red	Red	Onama
	Ana Haber Bülteni	14.01.2005	Savunma	07.03.2005	2005/11			
	Ana Haber Bülteni	14.01.2005	1 Prog. Durdurma	26.04.2005	2005/21	YD Red	Red	Onama

STAR TV	Ana Haber Bülteni	09.02.2006	Savunma	30.03.2006	2006/19			
	Ana Haber Bülteni	09.02.2006	Para Cezası	10.05.2006	2006/33		Red	
	Ana Haber Bülteni	12.04.2010	Savunma	18.05.2010	2010/27			
	Ana Haber Bülteni	12.04.2010	Para Cezası	14.07.2010	2010/40	YD Red	İptal	
	Z RAPORU	11.05.2005	Uyarı	05.07.2005	33	YD Red	Red	Bozma
	Renkli Hayatlar Extra ve Renkli Hayatlar	09.12.2005	Uyarı	21.12.2005	2005/69	YD Sav.Kadar Kabul	Red	Onama
	Paparazzi	22.01.2006	Uyarı	01.02.2006	2006/09	YD Red	Red	Onama
	Köprü adlı dizi	16.02.2007	Uyarı	07.06.2007	2007/41	YD Red	Red	Onama
	Kurtlar Vadisi Pusu	29.10.2009	Uyarı	25.11.2009	2009/66	YD Red	Red	Bozma
FLASH TV	Ana Haber Bülteni	02.08.2004	Uyarı	17.08.2004	2004/64	YD Red	Red	Onama
	Ana Haber Bülteni	02.09.2005	Savunma	14.09.2005	2005/49			
	Ana Haber Bülteni	02.09.2005	3 Prog. Durdurma	31.10.2005	2005/61	YD Red	Red	Onama
	Ana Haber Bülteni	13.02.2007	Savunma	05.06.2007	2007/40			
	Ana Haber Bülteni	04.09.2007	Savunma	18.10.2007	2007/66			
	Ana Haber Bülteni	04.09.2007	Para Cezası	26.12.2007	2007/78		Red	
	Gece Hattı Haber Bülteni	24.01.2008	Savunma	09.04.2008	2008/21			
	Ana Haber Bülteni	24.01.2008	Para Cezası	28.05.2008	2008/28	YD Red	Red	
	Ana Haber Bülteni	06.04.2008	Savunma	04.06.2008	2008/29			
	Haber Bülteni	27.07.2010	Savunma	12.08.2010	2010/46			
	Alternatif	09.01.2005	Uyarı	07.03.2005	2005/11	YD Red	Red	
	Kim Haklı Düşünce Kampı	01.04.2005	Uyarı	07.04.2005	2005/18	YD Red	Red	Onama
	Düşünce Kampı	15.04.2005	Savunma	23.06.2005	2005/31			

FLASH TV	Düşünce Kampı	15.04.2005	3 Prog. Durdurma	31.10.2005	2005/61	YD Red	Red	Onama
KANAL 7	Ana Haber Bülteni	12.06.2004	Uyarı	07.07.2004	2004/57	YD Kabul İtiraz Red	İptal	Onama
	Ana Haber Bülteni ve Gece Haberleri	02.08.2004	Savunma	17.08.2004	2004/64			
	Ana Haber Bülteni	02.08.2004	1 Prog.Durdurma	11.10.2004	2004/74	YD Kabul İtiraz Kabul	İptal	Onama
	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	Savunma	08.09.2009	2009/49			
	Ana haber Bülteni	10.07.2009	1 Prog.Durdurma	20.10.2009	2009/60			
	Kalp Gözü	27.03.2006	Uyarı	10.05.2006	2006/33		Red	Onama
	Kurtlar Vadisi	06.10.2009	Uyarı	25.11.2009	2009/66			
FOX	Ana Haber Bülteni	02.08.2004	Uyarı	09.09.2004	2004/67	YD Red	Red	Onama
	Ana Haber Bülteni	03.12.2006	Savunma	30.01.2007	2007/07			
	Ana Haber Bülteni	03.12.2006	1 Prog.Durdurma	08.03.2007	2007/19	YD Red	Red	Onama
	Bizden Kaçmaz	09.01.2008	Uyarı	01.04.2008	2008/19	YD Red	Red	Onama
	Arka Sıradakiler (Yerli Dizi)	06.06.2009	Uyarı	05.08.2009	2009/43	YD Kabul	İptal	
STV	Ana Haber Bülteni	13.06.2004	Uyarı	07.07.2004	2004/57	YD Kabul İtiraz Red	İptal	Onama
	Ana Haber Bülteni	24.05.2005	Uyarı	05.07.2005	33	YD Kabul	Red	Onama
	Tek Türkiye adlı program	01.08.2008	Uyarı	03.12.2008	2008/58		Red	Onama
TV 8	Ana Haber Bülteni	02.08.2004	Uyarı	25.08.2004	2004/65			
	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	Savunma	08.09.2009	2009/49			
	Ana haber Bülteni	10.07.2009	1 Prog.Durdurma	20.10.2009	2009/60	YD Red	Red	
	Ölülerin Şafağı adlı film	05.01.2009	Uyarı	01.04.2009	2009/22			

CİNE 5	Haber Bülteni	12.06.2004	Uyarı	28.07.2004	2004/61			
	Haber Bülteni	10.07.2009	Savunma	08.09.2009	2009/49			
	Haber Bülteni	10.07.2009	1 Prog.Durdurma	20.10.2009	2009/60			
NTV	Haber Bültenleri	13.06.2004	Uyarı	21.07.2004	2004/59	YD Kabul İtiraz Red	İptal	Onama
	Fotomaç gazetesinin reklamı	18.08.2004	Uyarı	31.08.2004	2004/66	YD Red	Red	Onama
HABER TÜRK	Ana Haber Bülteni	02.08.2004	Uyarı	25.08.2004	2004/65	YD Red	Red	Onama
	Ana Haber Bülteni	16.05.2007	Savunma	10.07.2007	2007/50			
	Ana Haber Bülteni	22.06.2007	Savunma	22.08.2007	2007/58			
	Ana Haber Bülteni	22.06.2007	1 Prog.Durd.	08.10.2007	2007/65	YD Red	Red	Onama
KANAL TÜRK	Ana Haber Bülteni	13.01.2005	Uyarı	07.03.2005	2005/11	YD Red	İptal	Onama
	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	Uyarı	08.09.2009	2009/49	YD Red	Red	
CNN TÜRK	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	Uyarı	08.09.2009	2009/49	YD Red		
BLOOMBERG HT	Ana Haber Bülteni	12.06.2004	Uyarı	28.07.2004	2004/61	YD Kabul İtiraz Red	İptal	Onama
	Ana Haber Bülteni	05.02.2005	Uyarı	09.05.2006	2006/32		Red	Onama
	Ana Haber Bülteni	26.11.2006	Savunma	30.01.2007	2007/07			
	Ana Haber Bülteni	26.11.2006	1 Prog.Durdurma	22.03.2007	2007/22	YD Red	Red	Onama
CNBCE	Geri Sayım Haber Bülteni	03.08.2004	Uyarı	25.08.2004	2004/65	YD Kabul İtiraz Red	Red	Onama
	Fotomaç gazetesinin reklamı	12.08.2004	Uyarı	31.08.2004	2004/66	YD Red	Red	Onama
	Dexter	02.07.2008	Uyarı	14.10.2008	2008/48	YD Red	Red	
ÜLKE TV	Akşama Doğru Haber Bülteni	10.07.2009	Uyarı	08.09.2009	2009/49			
TNT	Editör adıyla Ana Haber Bülteni	02.08.2004	Uyarı	25.08.2004	2004/65	YD Kabul İtiraz Red	Red	Onama

TNT	Haber Bülteni	17.01.2005	Savunma	09.08.2007	2007/56			
	Haber Bülteni	17.01.2005	1 Prog.Durdurma	08.10.2007		YD Red	Red	Onama
SKY TÜRK	Ana Haber Bülteni	02.08.2004	Uyarı	17.08.2004	2004/64	YD Red	Red	Onama
E2	"Dexter" adlı yabancı dizi	12.07.2009	Uyarı	24.09.2009	2009/51	YD Red	Red	
	Spartacus Blood and Sand adlı dizi	15.09.2010	Uyarı	22.09.2010	2010/55	YD Red	Red	
BEYAZ TV	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	Uyarı	08.09.2009	2009/49			
SHOW TÜRK	Kurtlar Vadisi Pusu (Yerli Dizi)	07.05.2009	Uyarı	21.05.2009	2009/30	YD Red	Red	
	Ana Haber Bülteni	15.02.2010	Uyarı	22.04.2010	2010/23	YD Red	İptal	
ATV AVRUPA	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	Uyarı	08.09.2009	2009/49	YD Red	Red	
	Adanalı	16.10.2009	Uyarı	14.01.2010	2010/03	YD Red	Red	
NTV SPOR		12.09.2004	Uyarı	26.10.2004	2004/76			
	Ana Haber Bülteni	19.11.2007	Uyarı	30.01.2008	2008/07			
KANAL 6	Şakamaka	20.02.2005	Uyarı	17.03.2005	2005/13			
OLAY TV	Ana Haber Bülteni	12.06.2004	Uyarı	28.07.2004	2004/61			
TV 21	Sesler ve Renkler Barışa-Diyarbakır Kültür ve	02.06.2005	Uyarı	27.01.2006	2006/06			
	TV 21 Müzik	24.08.2008	Uyarı	16.12.2008	2008/61			
CAN TV	Müzik programı	04.01.2005	Uyarı	04.05.2005	2005/23			
GÜN TV	Müzik	01.07.2004	Uyarı	31.08.2004	2004/66			
	MÜZİK DİYARI	26.09.2004	Savunma	13.07.2005	34			
	Müzik Diyarı	26.09.2004	1Prog.Durdurma	31.10.2005	2005/61			
	Ana Haber Bülteni	24.08.2004	Uyarı	14.12.2004	2004/86			

GÜN TV	Ana Haber Bülteni	08.08.2005	Savunma	01.02.2006	2006/09			
	Ana Haber Bülteni	08.08.2005	1 Prog.Durdurma	17.04.2006	2006/25			
	Ana Haber Bülteni	11.01.2008	Savunma	13.05.2008	2008/26			
	Ana Haber Bülteni	11.01.2008	Para Cezası	08.07.2008	2008/34	YD Red	İptal	Onama
	Ana Haber Bülteni	06.12.2009	Savunma	16.02.2010	2010/09			
	Ana Haber Bülteni	06.12.2009	1 Prog.Durdurma	30.03.2010	2010/18			
MERCAN TV	Basın Odası	15.06.2007	Uyarı	18.10.2007	2007/66			
MELTEM TV	Ana Haber Bülteni	02.05.2007	Uyarı	10.07.2007	2007/50			
	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	Savunma	08.09.2009	2009/49			
	Ana Haber Bülteni	10.07.2009	1 Prog.Durdurma	20.10.2009	2009/60			
EURO FUTBOL	Serbest Atış	14.12.2006	Uyarı	20.02.2007	2007/15	YD Red	Red	Onama
ULUSAL 1	GÜNDEM ÖZEL	21.10.2007	Uyarı	21.11.2007	2007/73	YD Red	Red	
MOVİEMAX FESTİVAL	TRABZONDA TEPKİ YÜRÜYÜŞÜ	17.05.2005	Uyarı	05.07.2005	33	YD Red	Red	Onama
	SESLER VE RENKLER	25.06.2005	Uyarı	05.07.2005	33	YD Red	Red	Onama
YABAN TV	Reklam Kuşağı	24.02.2008	Uyarı	13.05.2008	2008/26			
MOVİEMAX SPEED	Kanlı Portre adlı sinema filmi	10.01.2011	Uyarı	08.02.2011	2011/06	YD Red		
SMART LOCA	Kanlı Sevgililer Günü (Film)	19.08.2009	Uyarı	09.10.2009	2009/57	YD Kabul	İptal	
TEMPO TATLISES TV	müzik klipleri	16.10.2004	Uyarı	07.03.2005	2005/11			
ÇAY TV	Reklam Kuşağı	19.02.2007	Uyarı	15.03.2007	2007/20			
CEM TV	Özel Gündem	13.03.2010	Uyarı	11.05.2010	2010/26			

KADIRGA TV		06.04.2005	Uyarı	13.04.2005	2005/19			
TRABZON TV		06.04.2005	Uyarı	13.04.2005	2005/19			
KANAL BORDO MAVİ		06.04.2005	Uyarı	13.04.2005	2005/19			
KUZEY TV		06.04.2005	Uyarı	13.04.2005	2005/19			
KANAL ZİGANA 1	Gün Ortası Haber Bülteni	06.05.2005	Uyarı	30.01.2006	2006/07			
VAN TV	Sahipsiz Mikrofon	02.05.2008	Uyarı	28.08.2008	2008/41			

Kaynak: RTÜK

3.3.2.1. Örnek İnceleme 1: Kurtlar Vadisi – Show TV

2003 yılında Show TV Yayın Kuruluşu'nda yayınlanmaya başlayan Kurtlar Vadisi adlı dizi 3984 sayılı Yasa'nın 4/v maddesini en çok ihlal eden program olmuştur. Dizi yayın hayatına Show TV'de başlamış olmakla beraber; bugüne kadar Kanal D, Star TV, ATV gibi farklı ulusal kanallar tarafından transfer edilerek yayınlanmıştır. Bugün halen TNT'de yayınlanmaya devam eden dizinin tekrar bölümleri ise Kanal 7'de yayınlanmaktadır. Söz konusu dizinin ismi 2007 yılında "Kurtlar Vadisi Pusu" olarak değiştirilmiş; ancak hem Üst Kurul hem de mahkemeler ikinci diziyi birincinin devamı olarak görmüş ve aynı program olarak değerlendirmiştir.

Bu dizide dikkat çeken en önemli husus dizinin başkarakterlerinin şiddeti bir çözüm yolu olarak sunmasıdır. Sorunları şiddetle çözen bu karakterler, uyguladıkları şiddete karşılık dizinin senaryo örgüsü içinde hiçbir yaptırımla karşılaşmamaktadır. Çocukların esas kahramanlar tarafından uygulanan şiddeti daha çok taklit ettikleri gerçeğinden hareketle, şiddet

uygulayanların bunun sonucunda her hangi bir ceza ile karşılaşmamış olmaları ise henüz gelişimini tamamlamamış çocukların bu konuda yanlış yargılar oluşturmasına sebep olabilmektedir. Oysa gerçek dünyada şiddet davranışı problem çözmenin bir yolu değildir. Ayrıca şiddeti uygulayan kişi de bir kahraman değil, suçludur.

Yayın hayatına başladığı günden bugüne Üst Kurul söz konusu diziye, 3984 sayılı Yasa'nın 4. maddesinde belirtilen yayın ilkelerinin ihlali nedeniyle 11 kez uyarı, 2 kez program durdurma, 3 kez de para cezası müeyyidesi uygulamıştır. Üst Kurul tarafından uygulanan 11 uyarı müeyyidesinden biri ve üç para cezasının tamamı mahkemeler tarafından iptal edilirken; müeyyide uygulanmasına ilişkin diğer kararlar mahkemelerce onanmıştır. Diziye Üst Kurulca uygulanan 11 uyarı cezasından beşi, iki program durdurma müeyyidesinden biri ve üç para cezasının tamamı 3984 sayılı Yasa'nın 4/v maddesinin ihlali nedeniyle uygulanmıştır. Kurtlar Vadisi adlı diziye 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (v) bendinin ihlali nedeniyle RTÜK'ün vermiş olduğu kararların dökümünü ve bu kararların mahkeme seyrini gösteren tablo aşağıda sunulmuştur:

Tablo 3.3 3984 Sayılı Yasa'nın 4/v Maddesi'nin İhlali Nedeniyle Kurtlar Vadisi Dizisi Hakkında Verilen Kararların Dökümü

Kanal Adı	Program Adı	Programın Yayın Tarihi	Uygulanan Müeyyide/ Savunma	Üst Kurul Toplantı Tarihi	Üst Kurul Karar sayısı	İ.M. Y.D. Kararı	İ.M. Esas Karar	Temyiz
SHOW TV	Kurtlar Vadisi	29.01.2004	Uyarı	11.02.2004	2004/10	YD Red	Red	Onama
	Kurtlar Vadisi	12.02.2004	Savunma	19.02.2004	2004/14			
	Kurtlar Vadisi	12.02.2004	1 Prog.Durdurma	25.05.2004	2004/46	YD Red	Red	Onama
	Kurtlar Vadisi	16.01.2006	Savunma	03.02.2006	2006/10			
	Kurtlar Vadisi	16.01.2006	Para Cezası	30.03.2006	2006/19		İptal	Onama
	Kurtlar Vadisi Pusu	03.05.2007	Savunma	09.08.2007	2007/56			
	Kurtlar Vadisi Pusu	22.11.2007	Savunma	28.11.2007	2007/74			
	Kurtlar Vadisi Pusu adlı dizi	22.11.2007	Para Cezası	04.03.2008	2008/13		İptal	Onama
	Kurtlar Vadisi Pusu	07.05.2009	Savunma	21.05.2009	2009/30			
	Kurtlar Vadisi Pusu	07.05.2009	Para Cezası	07.07.2009	2009/38		İptal	
Kanal D	Kurtlar Vadisi	22.12.2005	Uyarı	28.12.2005	2005/72	YD Red	Red	Onama
Star	Kurtlar Vadisi Pusu	29.10.2009	Uyarı	25.11.2009	2009/66	YD Red	Red	Bozma
Kanal 7	Kurtlar Vadisi	06.10.2009	Uyarı	25.11.2009	2009/66			
SHOW TÜRK	Kurtlar Vadisi Pusu (Yerli Dizi)	07.05.2009	Uyarı	21.05.2009	2009/30	YD Red	Red	

Kaynak: RTÜK

Kurtlar Vadisi adlı dizide yer alan şiddet sahneleri dolayısıyla 3984 sayılı Yasa'nın 4/v maddesinin ihlali nedeniyle Üst Kurul'un yayıncı kuruluşlara verdiği iki müeyyide kararı aşağıda incelenmeye çalışılmıştır:

Adı geçen dizinin 12 Şubat 2004 tarihinde yayınlanan bölümünü inceleyen uzman, 13 Şubat 2004 tarih ve 209 sayılı raporunda; dizide mafya, devlet ve iş dünyası arasındaki karanlık ilişkilerin anlatıldığını ve mafya babalarının sevecen, güçlü, mert, cömert ve adil karakterler olarak tanıtıldığını belirtmiştir.

Dizinin belirtilen bölümünde ana karakterlerden birisi olan Polat Alemdar'ın diğer mafya babaları ile görüştükleri bir toplantıda, aralarında husumet bulunan bir mafya babasına yaptıkları, abartılı bir üslupla gösterilmiştir. Şöyle ki, söz konusu bölümde Polat Alemdar, diğer mafya babalarına okullara uyuşturucu girmeyeceği, bilinen adamlar dışında kimsenin piyasaya el altından mal sürmeyeceği şeklinde, amiyane tabirle racon keserken, diğer bir mafya babasının "Sen kimsin ulan racon kesiyorsun!" sözü karşısında bir anda sinirlenip "Racon kesmiyorum, kafa kesiyorum" şeklinde ifadede bulunup adamın boğazını elindeki sustalı ile kesmiştir. Söz konusu görüntüler yakın çekimle ekrana getirilmiştir. Boğazı kesilen adamın hırıltıları ve masadaki, diğer şahısların dehşet dolu bakışları herhangi bir flulaştırma yapılmadan gösterilmiştir.

Uzman, bu abartılı şiddet sahnelerinin yer aldığı söz konusu dizinin, çocuk ve gençlerin televizyon karşısında olabilecekleri bir saatte yayınlandığına dikkat çekerek, ilgili Yayın Kuruluşu'nun bu yayınını 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) bendinde yer alan *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici… nitelikte olmaması."* ve (z) bendinde yer alan *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması."* hükümlerine aykırı bulmuştur. Üst Kurul da yaptığı değerlendirmede uzmanın görüşüne katılarak, Yayıncı Kuruluş'un 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) ve (z) bentlerini ihlal ettiğini tespit etmiştir. Bu tespit doğrultusunda 29/01/2004 ve 04-05 Şubat 2004 tarihli yayınları nedeniyle evvelce uyarı müeyyidesi uygulanan Show TV Yayın Kuruluşu'ndan, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı

Kanun'la değişik 33'üncü maddesinin *"uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunması alınır."* hükmü uyarınca "Kurtlar Vadisi" isimli programda 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) ve (z) bentlerinin tekraren ihlali nedeniyle "program durdurma" yaptırımı uygulamak üzere savunma alınmasına 19.02.2004 tarih ve 2004/14 sayılı toplantısında karar vermiştir.

Kuruluş tarafından süresi içerisinde verilen savunmada özetle:

- Program durdurma müeyyidesine esas teşkil eden uyarı kararının dizinin yayınlandığı gün kendilerine tebliğ edildiğini ve bu kararın ilgililere aynı gün tesliminin mümkün olamaması ve ertesi güne kalması nedeniyle savunmaya konu dizinin yayınlanmış olduğunu,

- 12.02.2004 tarihinde kendilerine tebligat yapıldığını ve bu gün yoğun kış şartlarının yaşandığı ve okulların ve işyerlerinin boşaltılması gibi önlemlerin alındığını,

- Dizi senaryosunun Üst Kurul karar vermeden çok önce hazırlandığını, çekimlerin yapıldığını ve diziye müdahalenin mümkün olmadığını,

- Savunmaya temel teşkil eden uyarı kararının henüz yargı aşamasında olduğunu ve yetkili mahkemenin 19.02.2004 tarihinde yürütmenin durdurulması kararı verdiğini ve bu tarihte Üst Kurul'un program durdurmaya yönelik savunma alınmasına karar vermiş olduğunu,

- Dizide yer alan şiddet görüntülerinin kısa tutulduğunu ve bu sahnelerin yabancı filmlerin içeriğinde çokça yer aldığını,

• Dizi yapımcısının kendileri tarafından bu sahnelerle ilgili olarak önceden uyarıldığını, söz konusu sahnelerin yumuşatıldığını ve yayın saatinin her zamankinden geç bir zamana alındığını,

• Diziye konu teşkil eden mafya, devlet ve iş dünyası ilişkilerinin zaman zaman haber olarak kamuya sunulduğunu ve dizide bu ilişkilerin meşru gösterilmeden, özendirilmeden yansıtıldığını ileri sürmüştür.

RTÜK Hukuk Müşavirliği'nin Show TV Yayın Kuruluşu'nun savunmasına ilişkin Üst Kurul'a sunduğu, 11 Mayıs 2004 tarih ve 596 sayılı değerlendirme raporunda özetle:

• Program durdurma kararına temel teşkil eden uyarı kararının yayıncı tarafından 12.02.2004 tarihinde tebellüğ edildiği ve savunmaya konu olan yeni bölümün yayın tarihinin de aynı gün olduğu; bu tarihte ağır kış şartlarının yaşandığı ve bu nedenle yayıncı kuruluşun uyarı kararının kendilerine ulaşmasının geciktiği şeklindeki savunmasının makul bir sebep olabileceği,

• Program durdurmaya temel teşkil eden uyarı kararı ile ilgili olarak Ankara 9. İdare Mahkemesi'nin 19.02.2004 tarih ve 2004/397 E. Sayılı "yürütmenin durdurulması" kararının mevcut olduğu ve Yayıncı Kuruluş hakkında savunma alınmasına yönelik Üst Kurul kararının da aynı tarihte alındığı, bu sebeple savunmaya temel teşkil eden uyarı kararının yürütmesinin durdurulmasının program durdurma kararı ile ilgili işlemi sonuçsuz bıraktığını,

• Sonuç olarak da savunma konusu yayınla ilgili olarak 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4.maddesinin (v) bendinde belirlenen " Yayınların şiddet kullanımını özendirici nitelikte olmaması…" ve (z) bendinde belirlenen " Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların bunların seyredebileceği zaman ve

saatlerde yayınlanmaması" ilkelerinin ihlali nedeniyle Yayın Kuruluşu'na uygulanacak program durdurma müeyyidesi ile ilgili olarak yeni bir karar alınması gerektiği ve yeni kararın, ancak mahkemenin yürütmenin durdurulması kararının kaldırıldığı 11.03.2004 tarihinden sonraki yayınlar için geçerli olabileceği belirtilmiştir.

25.05.2004 tarih ve 2004/46 numaralı toplantısında Yayıncı Kuruluş'tan gelen savunma, Hukuk Müşavirliği'nin bu savunmaya ilişkin değerlendirme raporu ve kuruluşun müeyyide sicilini birlikte inceleyen Üst Kurul, çocukların ekran başında olduğu bir saatte yoğun şiddet sahneleri içeren Kurtlar Vadisi adlı diziyi yayınlayan Yayıncı Kuruluş hakkında 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendinde belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici… nitelikte olmaması"* ilkesinin tekraren ihlali nedeniyle, Kurtlar Vadisi adlı programın yayınının (1) kez durdurulmasına karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş, Üst Kurul'un bu kararına karşı Ankara 4. İdare Mahkemesi'ne başvurmuş, Üst Kurul'un haklı gerekçeden yoksun olarak verdiği kararın hukuka aykırı olduğunu belirterek itiraz etmiştir.

Ankara 4. İdare Mahkemesi, 12.02.2004 tarihinde yayınlanan "Kurtlar Vadisi" adlı dizi filmde kullanılan şiddet sahnelerinin 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendinde belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici… nitelikte olmaması"* ilkesini ihlal ettiğine ve aynı yayın ilkesinin daha önce ihlal edilmesi nedeniyle yayın kuruluşuna uyarı müeyyidesi uygulanması ve bu uyarı işlemine karşı açılan davanın da reddedilmiş olması (Ankara 9. İdare Mahkemesi'nin 30.11.2004 tarih ve E:2004/394 sayılı kararı ile) nedeniyle Üst Kurul tarafından uygulanan idari işlemde hukuka aykırılık bulunmadığına 25.03.2005 tarih ve 2005/323 sayılı duruşmada karar vermiştir.

Ankara 4. İdare Mahkemesi'nin kararına karşı Show TV Yayın Kuruluşu, Danıştay 13. Dairesi'nde temyiz başvurusunda bulunmuştur. Söz konusu başvuruda yayıncı, ilk derece mahkemesinin bilirkişi incelemesi yaptırmadığını, dizide yer alan şiddet görüntülerinin özet görüntüler olduğunu ve iddia edildiği ölçüde şiddeti özendirmediğini, ilk derece mahkemesi kararının hukuka aykırı olduğunu belirtmiş; ancak 13. Daire ilk derece mahkemesinin gerekçelerini ve kararını yasaya ve usule uygun bularak Yayın Kuruluşu'nun temyiz istemini reddetmiş ve anılan mahkeme kararını onamıştır (07.10.2005 tarih ve 2005/4909 K.). Sonuç olarak Kurtlar Vadisi adlı dizinin ilgili bölümünde yer alan sahnelerin, şiddeti teşvik edici olduğu Mahkemeler tarafından da onaylanmıştır.

3.3.2.2. Örnek İnceleme 2: Kurtlar Vadisi Pusu – Show TV

Kurtlar Vadisi Pusu adlı dizinin 07–14 Mayıs 2009 tarihlerinde yayınlanan iki bölümünü tek raporda inceleyen uzman, 13 Şubat 2004 tarih ve 209 sayılı raporunda, dizinin son derece yoğun duygusal ve fiziksel şiddet içerdiğini, dizide sürekli olarak argo sözcüklere (lan, ulan) ve zaman zaman kötü örnek alınabilecek davranışlara (kokain kullanımı) yer verildiğini belirtmiştir.

Dizinin yalnızca belirtilen iki bölümünde yayınlanan ve uzman tarafından tespit edilmiş, bazı şiddet sahneleri şunlardır:

> "Dizinin bu iki bölümünde bazı insanlar diri diri yakılmış, dizi kahramanlarından birinin kafası kesilmiş, bir başkası balkondan atılarak öldürülmüştür. Ancak dizide uygulanan şiddet, sayılanlarla sınırlı değildir. Dizideki karakterlerden birine önce işkence edilmiş, daha sonra ise bilekleri kesilerek öldürülmüştür. Aynı zamanda kadınların acımasızca dövüldüğü sahneler mevcuttur. Bir başka sahnede ise bir mafya lideri emrinde çalışan fedaiden önce kendisini öldürmesini istemiş, kafasına kurşun sıkmak zorunda kalan fedai, tetiği çektiğinde tabancanın boş olduğunu anlayarak rahatlamış; ancak bu rahatlığı çok uzun sürmemiştir. Çünkü silahın patlamadığını gören lider kendi silahıyla fedaiyi acımasızca öldürmüştür."

Uzman, bu yoğun şiddet sahnelerinin yer aldığı söz konusu dizinin, çocuk ve gençlerin televizyon karşısında olabilecekleri bir saatte yayınlandığına dikkat çekerek, ilgili Yayın Kuruluşu'nun bu yayınını 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) bendinde yer alan *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici… nitelikte olmaması."*, (y) bendinde yer alan *"Suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılmaması."* ve (z) bendinde yer alan *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması."* hükümlerine aykırı bulmuştur. Üst Kurul ise yaptığı değerlendirmede, Yayıncı Kuruluş'un 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendini ihlal ettiğini tespit etmiş ve 12.02.2004 tarihli yayını nedeniyle evvelce program durdurma müeyyidesi uygulanan Show TV Yayın Kuruluşu'ndan, 3984 sayılı Kanun'un 5728 sayılı Kanunla değişik 33'üncü maddesinin *"uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunması alınır."* hükmü uyarınca "Kurtlar Vadisi Pusu" isimli programda 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanunla değişik 4. maddesinin (v) bendinin tekraren ihlali nedeniyle "idari para cezası" yaptırımı uygulamak üzere savunma almaya 21.05.2009 tarih ve 2009/30 sayılı toplantısında karar vermiştir.

Kuruluş süresi içerisinde verdiği savunmasında özetle:

- Tekerrüre esas alınan daha önceki "program durdurma" müeyyidesine konu olan "Kurtlar Vadisi" isimli dizi ile savunma talebine konu olan "Kurtlar Vadisi Pusu" isimli dizlerin iki farklı dizi olduğunu, Kurtlar Vadisi Pusu adlı dizinin önceki dizinin devamı olmadığını, dolayısıyla bu iki dizinin aynı program olarak değerlendirilemeyeceğini;

- Program durdurma müeyyidesi uygulanan Kurtlar Vadisi dizisinin yayın tarihi üzerinden beş yıl gibi uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen, bu işlemin tekerrüre esas alınmasının hakkaniyete uygun olmadığını,

- Söz konusu dizi hakkında daha önce de tesis edilen benzer işlemlerle adeta dizinin sansür edilmeye çalışıldığını,

- Kurtlar Vadisi Pusu adlı dizide organize suç örgütleri ile mücadele eden bir grubun hikâyesinin anlatıldığını, dolayısıyla dizinin şiddeti özendirici nitelikte olmadığı ve hayali bir senaryo olduğunu,

- Müeyyide uygulanması işleminin Anayasa'da yer alan film ile haber verme ve bilim-sanat özgürlüğüne ters olduğunu ileri sürmüştür.

RTÜK Hukuk Müşavirliği'nin Show TV Yayın Kuruluşu'nun savunmasına ilişkin Üst Kurul'a sunduğu, 24 Haziran 2009 tarih ve 1141 sayılı değerlendirme raporunda özetle:

- "Kurtlar Vadisi" ve "Kurtlar Vadisi Pusu" dizilerinin isimi farklı olmakla birlikte her iki dizi aynı konu, aynı karakterler ve ekipmanlarla birbirinin devamı niteliğinde bulunduğundan tekerrüre esas alınabileceğini,

- İki dizi arasında uzunca bir zaman geçmiş olmakla birlikte Danıştay 1. Dairesi'nin bir kararında 3984 sayılı Kanun'da tekrarlanan ihlaller arasında bir süre kaydının konulmadığını ve Üst Kurul'a bu konuda düzenleme yapma yetkisinin de tanınmadığını belirttiğini,

- Üst Kurul'un, yayının önceden kontrolü ve yasaklanması gibi sansür uygulamalarına başvurmadığını, yapılan yayınların denetimini yaptığını,

- Yayın kuruluşlarının bilgilendirme, haber verme, iletişim özgürlüğü gibi temel anayasal hakları olmakla birlikte, bu hakların kamu düzeni ve kamusal yarar ölçüsüyle sınırlandırıldığını söz konusu yayında bu sınırların aşıldığını belirtmiştir.

07.07.2009 tarih ve 38 numaralı toplantısında Yayıncı Kuruluş'tan gelen savunma, Hukuk Müşavirliği'nin bu savunmaya ilişkin değerlendirme raporu ve kuruluşun müeyyide sicilini birlikte inceleyen Üst Kurul, çocukların ekran başında olduğu bir saatte yoğun şiddet sahneleri içeren Kurtlar Vadisi Pusu adlı diziyi yayınlayan Yayıncı Kuruluş hakkında 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendinde belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici… nitelikte olmaması" ilkesinin tekraren ihlali nedeniyle*, 3984 sayılı Kanun'un 5728 sayılı Kanunla değişik 33'üncü maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen *"Ulusal düzeyde yayın yapan kuruluşlara, ihlâlin ağırlığına göre, ikiyüzellibin Türk Lirasından az olmamak kaydıyla beşyüzbin Türk Lirasına kadar, … idari para cezası uygulanır."* hükmü uyarınca idari para cezası uygulanmasına karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş, Üst Kurul'un bu kararına karşı Ankara 12. Sulh Ceza Mahkemesi'ne verdiği 20.07.2009 tarihli dilekçe ile Üst Kurul'un haklı gerekçeden yoksun karar verdiğini, kararın Anayasaya aykırı olduğunu, basın özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikte olduğunu, tekrar koşullarının oluşmadığını ve tebligatın usulsüz yapıldığını belirterek itiraz etmiştir.

3984 sayılı Yasa'da idare mahkemesini yetkili kılan bir hüküm bulunmadığını belirten 12. Sulh Ceza Mahkemesi, kendisinin bu konuda karar vermeye yetkili olduğunu kabul ederek itirazı görüşmüştür. Anayasaya aykırılık ve diğer itirazları yerinde görmeyen mahkeme, usulsüz tebligat yapıldığına ilişkin itirazı; tebligat metninde karara karşı başvurulacak kanun yolu, mercii ve süresi açık bir şekilde belirtilmediğinden yerinde bulmuştur. Mahkeme aynı zamanda idari para cezasına konu olan dizide fiziksel şiddet ve argo sözcüklerin kullanılmış olması ile birlikte bunların şiddet kullanımını özendirici ve nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmadığını, birçok televizyon kanalında da benzer görüntülerin kullanıldığını belirterek, Üst Kurul'un kararını Anayasa'nın 26. ve 27. maddelerinde yer alan bilim ve sanat özgürlüğü açısından kısıtlayıcı nitelikte bulmuştur. Sonuç olarak Ankara 12. Sulh Ceza Mahkemesi;

5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 28/8 maddesi gereğince talebin kabulüne ve itirazcı şirkete verilen 250.000 TL idari para cezasının kaldırılmasına, Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesi'ne itiraz yolu açık olmak üzere 12.10.2009 tarih ve 2009/689 dosya numaralı duruşmada karar vermiştir.

Ankara 12. Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararına karşı Radyo Televizyon Üst Kurulu Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi'ne itirazda bulunmuş, ancak 12. Sulh Ceza Mahkemesi'nin gerekçelerini ve kararını yasaya ve usule uygun bulan 6. Ağır Ceza Mahkemesi Üst Kurul'un itirazını 25.11.2009 tarih ve 2009/1315 karar numaralı toplantısında reddetmiştir. Sonuç olarak Üst Kurul'un Kurtlar Vadisi Pusu hakkında verdiği idari para cezası mahkemeler tarafından iptal edilerek uygulanamamıştır.

3.3.2.3. Örnek İnceleme 3: Kuzey Rüzgârı– Show TV

Kuzey Rüzgârı adlı dizinin 11 Ocak 2008 tarihinde yayınlanan bölümüne ilişkin olarak 28 Ocak 2008 tarih ve 154 sayılı uzman raporu düzenlenmiştir. Uzman, dizide bir kişiye işkence yapıldığı gerekçesiyle rapor yazmıştır. Uzman raporunda, dizide İsmail isimli kişiye yapılan işkence ve bu kişinin yaralı halinin ekrana getirildiğini, işkence yapıldığı halde konuşmayan İsmail'in dizinin ilerleyen kısımlarında eşinin ve çocuklarının yanında da hırpalanmaya devam edildiğini, bununla birlikte, İsmail'in yine de konuşmaması üzerine işkence yapan kişilerin İsmail'i konuşturmak için çocuklarına silah doğrultulduğunu ve konuşmadığı takdirde çocuklarının öldürüleceği tehdidiyle korkutulduğunu ifade etmiştir.

Uzman, söz konusu Yayın Kuruluşu'nun bu görüntüleri yayınlamak suretiyle 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) bendinde yer alan *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici… nitelikte olmaması."* ve (z) bendinde yer alan *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel*

ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması." hükümlerine aykırı yayın yaptığını değerlendirmiştir.

Uzman raporunu 01 Nisan 2008 tarih ve 2008/10 numaralı toplantısında ele alan Üst Kurul, Show TV'nin bu yayını ile 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) bendine aykırı yayın yaptığını hüküm altına almış ve bu çerçevede, Yayın Kuruluşu'nun 3984 sayılı Kanun'un 33'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre uyarılmasına karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş, RTÜK'ün bu kararı aleyhine Ankara 8. İdare Mahkemesi'nde iptal davası açmıştır. Ankara 8. İdare Mahkemesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Araştırma Görevlisi olan Doç. Dr. Muharrem Özen, Yrd. Doç. Dr. Devrim Güngör ve Dr. Güneş Okuyucu Ergün'ü dosyayı incelemek üzere bilirkişi olarak görevlendirmiştir. Bilirkişiler hazırladıkları kısa değerlendirme raporunda, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Show TV logosuyla yayın yapan kuruluşa 3984 Sayılı Kanun'un 4. maddesinin (v) bendini ihlal ettiği gerekçesiyle müeyyide uygulamışken ve söz konusu madde yayınlara ilişkin zaman dilimi sınırlaması içeren bir hüküm olmamasına rağmen, söz konusu yayının çocukların ekran başında olduğu erken bir saatte yayınlanmamış olması, dizideki işkence sahnelerinin işkencenin yapılış anını gösteren sahneler değil, daha çok işkence öncesindeki ve sonrasındaki konuşma sahneleri olduğu ve buna benzer başkaca yayınlarda da bu türden sahnelere yer verildiği gerekçesiyle 3984 Sayılı Kanun'un 4. maddesinin (v) bendine aykırı olmadığını belirtmişlerdir. Bilirkişilerin şiddeti tartışmadığı ve bu şiddetin bireyler üzerindeki olası etkileri üzerine bilimsel bir tartışma yapmadıkları görülmektedir. Bunun yerine, müeyyide uygulanıp uygulanmadığını bilmedikleri başkaca olumsuz örneklere referans vererek söz konusu yayının Kanun'a aykırı olmadığını belirtmişlerdir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, bilirkişiler tarafından hazırlanan bu rapora 8. İdare Mahkemesi nezdinde itiraz etmiştir. Üst Kurul 21.01.2009 tarihli itiraz dilekçesinde, müeyyide kararının ceza hukuku ile ilgili olmamasına rağmen bilirkişilerin ceza hukuku alanında çalışma yapan kişilerce teşekkül ettirildiğini, nitekim bilirkişilerin konuyu 3984 sayılı Yasa'nın 4/z maddesi çerçevesinde ele alarak dizinin çocukların ekran başında olduğu erken bir saatte yayınlandığı gerekçesi çerçevesinde mütalaa ettiğini, hâlbuki Üst Kurul'un 3984 sayılı Yasa'nın 4/v maddesinde belirtilen şiddet kullanımının teşvik edilmemesi ilkesi doğrultusunda müeyyide uyguladığını, bilirkişilerin dizilerin pek çoğunda benzer temaların işlendiği gibi bilimsel olmayan gerekçeler öne sürmesinin dahi konunun ehil kişilerce incelenmediğinin göstergesi olduğunu belirterek; bilirkişi raporunun karara mesnet olmamasını ve davanın reddine karar verilmesini Mahkemeden talep etmiştir.

Ankara 8. İdare Mahkemesi Üst Kurul'un bu itirazlarına rağmen bilirkişi raporunu kararına dayanak olarak almış ve 17.06.2009 tarih ve 2008/663 esas numaralı kararında söz konusu yayının 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (v) bendine aykırı olmadığını ifade etmiştir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Ankara 8. İdare Mahkemesi'nin yukarıda aktarılan kararına karşı Danıştay'da temyiz isteminde bulunmuştur. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun başvurusu Danıştay 13. Dairesi tarafından ele alınmış ve 2011 yılında karara bağlanmıştır. 13. Daire, bilirkişilerin hepsinin ceza ve ceza usul hukuku dalından seçilmiş olması ve diğer usulü hatalar nedeniyle Ankara 8. İdare Mahkemesi'nin kararının bozulmasına ve yeniden bir karar vermek üzere dosyanın Ankara 8. İdare Mahkemesi'ne gönderilmesine 21.03.2001 tarih ve 2011/118K. sayılı toplantısında karar vermiştir. Danıştay'ın kararı bozmasından sonra 8. İdare Mahkemesi yeni kararını henüz vermemiştir.

3.3.2.4. Örnek İnceleme 4: Ana Haber Bülteni - Flash TV

3984 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinin (v) bendinin en çok ihlal edildiği programlardan biri de Flash TV Ana Haber Bülteni olmuştur. Üst Kurul, Ana Haber Bülteni'nde yaptığı yayınlar nedeniyle Flash TV Yayın Kuruluşu'na bir kez uyarı, bir kez program durdurma, iki kez de para cezası uygulanmasına karar vermiştir. Üst Kurul'un uyguladığı müeyyidelere ilişkin Yayıncının açtığı davaların hepsi de mahkemelerce reddedilmiştir. Aşağıda, yayınlandığı Ana Haber Bültenleri'nde 3984 sayılı Yasa'nın 4/v maddesini ihlal eden Flash TV'ye Üst Kurul tarafından uygulanan iki müeyyide kararı incelenmeye çalışılacaktır.

Flash TV Ana Haber Bülteni'nde 02, 06, 07, 11 Eylül 2005 tarihlerinde yapılan yayınlarla ilgili olarak 06, 07, 08, 13 Eylül 2005 tarih ve 1314, 1319, 1321, 1343 sayılı uzman raporları düzenlenmiş; Üst Kurul, Flash TV Ana Haber Bülteni hakkında düzenlenen bu dört raporu 14.09.2005 tarihli toplantısında birleştirerek ele almıştır.

Uzmanlarca yazılan ilk raporda, 02 Eylül 2005 tarihli Ana Haber Bülteni'nde *"Batman'da öldürülen teröristlerden birinin cenazesi de bugün Tunceli'de toprağa verildi"* başlıklı haberin konuşmalar ve görüntülerinin bir siyasi parti mitingi havasında halka duyurulduğu belirtilmiştir. Raporda ayrıca sunucunun *"Bölücü örgüt propagandasına dönüşen cenazede öldürülen teröristin yakınları, yaşadıkları ölüm acısıyla küstahça sözler sarf ettiler"* sunuşu ile başladığı ve haberin görüntülerinde cenazenin yasadışı pankart ve sloganlar eşliğinde gösteriye dönüştüğü yer almıştır. Özellikle haberde DEHAP yöneticisinin söylediği *"Dökeceğiniz kanda boğulacaksınız, aksini yaparsanız annelerin gözyaşlarında boğulacaksınız"* şeklindeki sözlerine ve Yayın Kuruluşu'nun *"Belli ki ölüm acısıyla söylenen sözlerse zaman zaman çizmeyi aştı"* şeklindeki yorumuna da raporda vurgu yapılmıştır.

İkinci raporda, 06 Eylül 2005 tarihinde yayınlanan Ana Haber Bülteni'nde 20 dakika boyunca PKK yandaşlarının Diyarbakır, Mersin ve Siirt'te yapmış oldukları aşırı şiddet içeren kışkırtıcı eylemlere yer verilmesi konu edilmiştir.

Bir diğer rapor ise, 07 Eylül 2005 tarihinde yayınlanan Ana Haber Bülteni'nde 15 dakika boyunca PKK yandaşlarının Hakkâri-Yüksekova, Adana, Siirt ve Ankara'da yapmış oldukları aşırı şiddet içeren kışkırtıcı eylemlere yer verilmesi nedeniyle düzenlenmiştir. Burada uzman, daha önceki günlerde verilen PKK gösterilerinin bu bültende tekrarlandığını belirtmiştir. Ayrıca basit kavga haberinin bile *"Doğulu- Batılı kavgasında ölüm"* başlığı ile ekrana getirildiği vurgulanmıştır.

11 Eylül 2005 tarihli Ana Haber Bülteni'nde ise 15 dakika boyunca Ankara, İstanbul ve Mersin'de yapılan 12 Eylül protestoları ile İstanbul ve Şanlıurfa'da PKK yandaşlarının yapmış olduğu aşırı şiddet içeren yasadışı gösterilerin verilmesi raporlaştırılmıştır. Uzman, raporunda Yayın Kuruluşu'nun Mersin'deki 12 Eylül'ü protesto yürüyüşünü "komünist-ülkücü çatışması" şeklinde gösterdiğini belirtmiştir.

Tüm bu raporlarda ortak kanı, bu haberlerin verilişinde sorumlu bir yayıncılık anlayışının olmadığı ve bu yayınların toplumda infial yaratabilecek nitelikte olduğudur.

Bu nedenlerle uzmanlar, ilgili Yayın Kuruluşu'nun bu yayınlarını 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. Maddesi'nin (v) bendinde yer alan *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması"* hükmüne aykırı bulmuştur. Konuyu 14.09.2005 tarihli toplantısında değerlendiren Üst Kurul, uzman raporları doğrultusunda Yayın Kuruluşu'nun 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendinde belirlenen ilkeyi ihlal ettiğini tespit etmiştir.

Söz konusu Kuruluş'a 02, 03 Ağustos 2004 tarihli yayınları nedeniyle 4. maddenin (v) bendinden evvelce uyarı müeyyidesi uygulandığından, Üst Kurul, Flash TV Yayın Kuruluşu'nun, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanunla değişik 4. maddesinin (v) bendini tekraren ihlali nedeniyle 33'üncü maddesinin *"uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunması alınır."* hükmü uyarınca "program durdurma" yaptırımı uygulamak üzere savunmasının alınmasına karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş 04.10.2005 tarihli savunmasında özetle, savunmaya dayanak olan uyarı kararının yargı aşamasında olduğunu ve bu nedenle dava sonucunun beklenmesi gerektiğini, yayının haber yayını olduğunu ve basın özgürlüğü kapsamında yapıldığını, haberin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini, bu haberlerin toplumu bilinçlendirmek ve yöneticileri uyarmak amacıyla yapıldığını belirtmiştir.

Yayıncı Kuruluş'un savunma dilekçesinde belirttiği hususlara ilişkin, Hukuk Müşavirliği'nce yazılan 18 Ekim 2005 tarih ve 2438 sayılı değerlendirme raporunda;

- Savunmaya dayanak olan uyarı kararının yargılama aşamasında olmakla birlikte Ankara 8. İdare Mahkemesi'nin 14.07.2005 gün ve E. 2004/2888 sayılı kararı ile davacı kuruluşun yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verildiği, Yayın Kuruluşu'nun bu karara karşı yaptığı itirazın da Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin 14.09.2005 gün ve 2005/3432 sayılı kararı ile reddedildiği; bu bağlamda anılan uyarı kararı esas alınarak yeni işlem tesis edilmesinde yasal bir engel bulunmadığı,

- Haber yayınlarının haber verme hakkının sınırları içinde olmadığı,

- Yayının basın özgürlüğü kapsamında yapıldığı ileri sürülmekte ise de yayınların kamu hizmeti anlayışı içinde yapılması gerektiği, dolayısıyla

basın özgürlüğünde de sınırsız bir özgürlüğün söz konusu olmadığı, Flash TV'nin bahsi geçen yayınlarda sorumlu yayıncılık anlayışını bir kenara bırakıp, kamu yararını gözetmediği belirtilmiş; bu nedenle yayınların 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (v) bendini ihlal eder nitelikte olduğu değerlendirilmiştir.

Üst Kurul, 31.10 2005 tarihli toplantısında Yayıncı Kuruluş'un verdiği savunma, izleme raporları ve Hukuk Müşavirliği'nin değerlendirme raporunun beraber incelenmesi sonucunda, Yayıncı Kuruluş'un 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (v) bendini tekraren ihlal etmesi nedeniyle Ana Haber Bülteni'nin üç kez durdurulmasına karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş bu karara itiraz ederek Ankara 8. İdare Mahkemesi'ne başvurmuştur. Mahkeme, 02,06,07,11 Eylül 2005 tarihlerindeki Ana Haber Bültenleri'nde yayınlanan haberlere dair görüntü ve deşifre metinleri üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırmıştır. Bilirkişi raporunda özetle yayınların; şiddet gelişimine ve duyarsızlaşmaya katkıda bulunur nitelikte olduğu, bazı manevi değerleri erozyona uğratabilme potansiyeline sahip olduğu, model olma yoluyla şiddeti, ırkçılığı, bölücülüğü ve nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olduğu ve haber niteliği taşımadığı belirtilmiştir. Yayıncı Kuruluş, bilirkişi raporunun taraflı olduğu, raporlarında kendilerinden istenmeyen hususlara yer verildiği gerekçesiyle itirazda bulunmuş, ancak Mahkeme itirazı yerinde bulmamıştır. Bu durumda haber yayınlarının yayın ilkelerini ihlal eder nitelikte olduğu ve davaya konu işlemde hukuka aykırılık bulunmaması nedeniyle Mahkeme, 29.03.2007 tarihinde davanın reddine karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş, 8. İdare Mahkemesi'nin bu kararının, dava konusu işlemde bahsedilen haberlerin gerçek olduğu, haberlerin yayınlanmasında ölçülülük kriterinin aşılmadığı, yaptırımın kanuna dayanmadığı, eksik inceleme sonucu karar verildiğini ileri sürerek kararın bozulması istemiyle Danıştay 13. Daire'sine başvurmuştur. Danıştay 13. Dairesi, 8. İdare Mahkemesi tarafından oluşturulan bilirkişi heyetinin taraflara bildirilerek

bilirkişilere itiraz etme hakkının kullandırıldığını, yapılan bildirim neticesinde tarafların bu kişilere itirazının olmadığını ancak, bilirkişi heyetinin yeniden teşekkül ettirildiğini ve bu heyetin kimliklerinin taraflara bildirilmediğini belirterek davacının temyiz istemini kabul etmiş, 8. İdare Mahkemesi'nin kararının bozulmasına 10.11.2008 tarih ve 2008/7179 numaralı duruşmada karar vermiştir.

Danıştay 13. Daire'nin bozma kararı üzerine anılan dava dosyası 8. İdare Mahkemesi tarafından yeniden görüşülmeye başlanmıştır. 07.12.2009 tarihinde verilen ara karar ile taraflara Mahkeme tarafından resen seçilip bilirkişi raporu hazırlattırılan bilirkişi heyetine itirazlarının bulunup bulunmadığı sorulmuş, yasal süresi içinde herhangi bir itiraz yapılmamıştır. Bu durumda davacı şirkete ait televizyon kanalında yayınlanan, belirtilen tarihlerdeki haberlerin yayın ilkelerini ihlal ettiği ve davaya konu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle ikinci kez davanın reddine 19.02.2010 tarih ve 2010/353 esas numaralı duruşmada karar verilmiştir.

Yayıncı Kuruluş 8. İdare Mahkemesi'nin bu kararının, bozulması istemiyle yeniden Danıştay 13. Dairesi'ne başvurmuştur. Danıştay 13. Daire, bu kez bilirkişi raporunu dikkate alarak karar veren 8. İdare Mahkemesi'nin bu kararını uygun bularak kararın onanmasına 28.03.2011 tarih ve 2010/4030 esas numaralı duruşmada karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş, Danıştay 13. Daire'nin 28.03.2011 tarihli bu kararına ilişkin Danıştay 13. Dairesi Başkanlığı'na sunulmak üzere Ankara 8. İdare Mahkemesi'ne yazdığı 23.05.2011 tarihli dilekçede özetle;

- Kararın, 03.03.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6112 sayılı yeni RTÜK Kanunu hükümlerine aykırılık taşıdığı, bu bağlamda yeni bir değerlendirme yapılması gerektiği,

- 6112 sayılı Kanun'da 3984 4. maddesinin (v) bendi *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması"* şeklinde olup 6112 sayılı yeni Kanun'un 8. maddesinin hiçbir bendinde bu bendin muadilinin olmadığı,

- 6112 sayılı yeni Kanun'un 8. maddesinin bentlerinde düzenlenen yayın ilkelerine aykırılık durumlarında "Program Durdurma" müeyyidesinin olmadığı,

- 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 7. maddesinin 2. fıkrasında "Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur" hükmünün yer aldığı, dolayısıyla yeni hukuki durumun dikkate alınması gerektiği,

- Yerel mahkeme ve Danıştay kararına esas teşkil eden bilirkişi raporu içeriğinin bilimsel açıdan kabulünün mümkün olmadığı, dava konusu haberlerin gerçek olduğu,

- Dava konusu haberlerin haber ajanslarından temin edildiği ve diğer tüm ulusal kanallarda da aynı şekilde yer aldığı ancak onlara bir müeyyide uygulanmadığı,

- Dava konusu yayınlarla ilgili haber müdürü Hakan Aygün ve müvekkil şirketin sorumlu müdürü Şenay Şenol hakkında, halkı ırk ve bölge farkı gözeterek yayın yoluyla kin ve düşmanlığa alenen tahrik etmek suçundan kamu davası açılması için soruşturma yapılmış ise de Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı'nın takipsizlik kararı verdiği, bu kararda Ana Haber'deki dava konusu yayınların basın ve yayın özgürlüğü sınırları içinde olduğu, halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme sonucunun oluşmadığı, haber içindeki yorumlarda vatandaşın tahriklere kapılmaması gerektiği ve maksadı aşan eylemlerin bölücülüğe hizmet

ettiği şeklinde uyarıların yapılması nedeniyle de toplum için yararlı bir yayın olduğunun vurgulandığı halde bunun dikkate alınmaksızın eksik inceleme yapılması,

şeklinde özetlenen gerekçelerle eksik bir inceleme neticesinde verilmiş olan ve hukuki dayanaktan yoksun bulunan kararın Tashihi Karar yolu ile düzeltilmesi talebinde bulunmuştur. Yayıncı Kuruluş'un karar düzeltmesi talebine ilişkin süreç henüz sonuçlanmamıştır.

3.3.2.5. Örnek İnceleme 5: Ana Haber- Gece Hattı – Flash TV

3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik Yayın ilkeleri başlıklı 4. maddesinin (v) bendinde belirtilen hükmün ihlali gerekçesiyle incelenecek olan bir diğer RTÜK kararı da Flash TV Yayın Kuruluşu'nun 24.01.2008 tarihinde yayınladığı Ana Haber Bülteni'nde ve Gece Hattı adlı haber bülteninde yer alan, Mersin'de bir hastanenin acil servisinde iki grup arasında yaşanan kavgaya ilgili bir haber yayını hakkında olacaktır.

Söz konusu yayın hakkında hazırlanan 29.01.2008 tarih ve 175 sayılı raporda uzman; yaklaşık 2 dakika süre ile ekrana gelen haberdeki şiddet görüntülerini;

> "Habere konu hastanenin acil servisinde karşılaşan bıçaklama olayına taraf kişilerin birbirlerine saldırmaları, birbirlerine karşılıklı yumruk atanların görüntüleri, kolunda bağlı bulunan serum şişesine ait demiri sopa gibi kullanarak karşısındakilere defalarca vuran adam, oğlunu kavgadan uzak tutmaya çalışan anne, haber görüntüsü içinde (bazıları tekrar verilmiştir) herhangi bir flulaştırma, karartma uygulaması yapılmadan yer almıştır."

şeklinde anlatmış, kavga sırasında sarf edilen "Kolumdaki kanı görüyor musunuz?", "Lan, vurun, lan. Vurun, vurun" "Bu alemde siz kimsiniz, bize

vuracak?" şeklinde konuşmaları da rapor ekindeki deşifre metninde yer vermiştir.

Uzman, ilgili Yayın Kuruluşu'nun bu yayınını 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun ile değişik 4. maddesinin (v) bendinde yer alan *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması"* hükmüne aykırı bulmuştur. Konuyu 09.04.2008 günlü toplantısında değerlendiren Üst Kurul da, Yayın Kuruluşu'nca 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendinde belirlenen ilkesinin ihlal edilmiş olduğunu tespit etmiştir.

04.09.2007 tarihli yayınları nedeniyle daha önce (v) bendinden idari para cezası müeyyidesi uygulanan Flash TV Yayın Kuruluşu'ndan, 3984 sayılı Kanun'un 5728 sayılı kanun ile değişik 33'üncü maddesinin *"Uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunması alınır."* hükmü uyarınca söz konusu yayınlarında 3984 sayılı kanun'un 4756 sayılı Kanun ile değişik 4. maddesinin (v) bendinin tekraren ihlali nedeniyle yarı oranda artırımlı idari para cezası yaptırımı uygulamak üzere savunma almaya karar vermiştir.

Yayın Kuruluşu, 30.04.2008 tarihili savunmasında özetle;

- "Tekraren ihlal" gerekçesine dayanak alınan müeyyidenin iptali istemiyle dava açıldığını ve davanın halen devam etmekte olduğunu, dolayısıyla sonucunun beklenmesi gerektiğini,

- Söz konusu yayınlarda kapatılması gereken kanlı aşırı şiddet görüntülerinin bulunmadığını,

- Haberlerde "ölçülülük ilkesinin aşılmadığını belirterek müeyyide uygulamasından vazgeçilmesini talep etmiştir.

Üst Kurul Hukuk Müşavirliği, Yayıncı Kuruluş'un yukarıda özetlenen savunmasına ilişkin Başkanlık Makamı'na yazdığı 20.05.2008 tarih ve 764 sayılı raporunda söz konusu yayının; haberin veriliş biçimi yönünden ölçülülük sınırlarını aşmadığını ve şiddeti özendirici nitelikte olmadığını, haber verme sınırlarının aşılmadığını değerlendirerek 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (v) bendinin ihlal edilmediğini düşündüklerini belirtmiştir.

Üst Kurul'un, 28.05.2008 tarihli toplantısında, Hukuk Müşavirliği'nin raporu, Yayın Kuruluşu'nun savunması ile müeyyide sicilinin birlikte incelenmesi neticesinde, söz konusu yayında şiddet görüntülerinin ekrana getirildiği, yapılan araştırmalarda da bu tip şiddet içerikli yayınların izleyici kitle açısından saldırgan davranışları tetikleyici etkisi olabileceğinin belirlendiği belirtilerek (v) bendinin tekraren ihlali nedeniyle Yayın Kuruluşu'na artırımlı para cezası müeyyidesinin uygulanmasına oy birliği ile karar verilmiştir.

Yayın Kuruluşu, ihlale konu yayında ölçülülük sınırının aşılmadığını ve cezanın artırımlı olarak uygulanmasına dayanak alınan cezanın iptali istemiyle açılan davanın yargılamasının devam ettiği, kesinleşmeyen bir cezanın dayanak alınarak para cezasının artırımlı uygulanamayacağını belirterek söz konusu cezanın iptali istemiyle Ankara 14. İdare Mahkemesi'ne dava açmıştır.

Mahkeme, 2008/1030 Esas No'lu 2009/1335 No'lu kararında; artırımlı para cezasına dayanak olarak alınan Yayın Kuruluşu'nun 04.09.2007 tarihli yayınına ilişkin Üst Kurul'un 26.12.2007 tarih ve 2007/78-19 sayılı kararında öngörülen para cezasının iptali istemiyle açılan davanın, Mahkemelerinin 17.12.2008 gün ve E:2008/107, K: 2008/1701 sayılı kararı ile reddedildiğini, Yayın Kuruluşu'nun 24.01.2008 tarihli yayınları ile aynı yayın ilkesini tekraren ihlali nedeniyle de Üst Kurul'un 09.06.2008 gün ve 983/007018 sayılı kararı

ile artırımlı para cezası müeyyidesinin uygulandığının görüldüğünü belirtmiştir.

Ankara 14. İdare Mahkemesi, 25.12 2008 tarihli ara kararı ile; dava konusu yayında (v) bendinin ihlal edilip edilmediği hususunda bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar vermiştir. 15.06.2009 tarihinde Mahkeme'ye sunulan bilirkişi raporunda; söz konusu yayındaki görüntülerin özellikle çocuk ve gençlerde korku, kaygı, karamsarlık yaratacak ve şiddet eğilimlerini körükleyecek nitelikte olduğu belirtilerek (v) bendinin ihlal edildiği kanaati bildirilmiştir. Bilirkişi raporuna davacı tarafında yapılan itirazlar da Mahkeme tarafından yerinde görülmeyerek, hükme esas alınabilecek nitelikte bulunmuştur.

Sonuçta Mahkeme, Yayın Kuruluşu'nun 24.01.2008 tarihli davaya konu yayınında 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun ile değişik 4. maddesinin (v) bendini tekraren ihlal ettiğinin sabit olduğunu, Üst Kurul'un artırımlı para cezası uygulanmasına ilişkin kararında hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek Danıştay'a temyiz yolu açık olmak üzere 20.11.2009 tarihinde davanın reddine oybirliği ile karar vermiştir. Yayıncı Kuruluş tarafından temyiz edilen kararın Danıştay aşaması henüz sonuçlanmamıştır.

3.3.2.6. Örnek İnceleme 6: Spartacus:Blood and Sand– E2

Üst Kurul'un 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (v) bendinde yer alan yayın ilkesinin ihlali nedeniyle, müeyyide uygulama kararı aldığı bir başka program ise ilk bölümü 15.09.2010 tarihinde E2 Yayın Kuruluşu'nda yayınlanan "Spartacus: Blood and Sand" adlı yabancı diziye ilişkindir. Söz konusu dizide Roma ordusundan kaçtığı için yakalanarak köle yapılan, yurdundan ve sevdiği kadından koparılan bir adamın; gladyatör olarak arenalarda verdiği mücadeleyle yeniden doğmasının öyküsü anlatılmaktadır. Uzmanın 21.09.2010 tarih ve 627 sayılı raporunda verdiği

bilgilere göre dizinin gösterimine, içerdiği şiddet ve erotik sahneler nedeniyle, yayınlandığı birçok ülkede çeşitli sınırlandırmalar getirilmiştir. Buna göre, bazı ülkelerin dizinin izlenmesine sakınca görülmeyen yaş kategorileri şu şekildedir: Hollanda 16 yaş; Güney Kore 18 yaş; Yeni Zelanda R(restricted-kısıtlı)18 yaş; Amerika Birleşik Devletleri TV-MA (yalnızca yetişkin izleyici kitlesine uygun). Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda ve İngiltere gibi bazı ülkelerde dizi ancak bazı bölümleri makaslanarak gösterilebilmiştir. E2 Yayın Kuruluşu ise dizinin bazı aşırı sahnelerini makaslamakla birlikte, "13 yaş ve üzeri", "şiddet/ korku" ve "cinsellik" akıllı işaretlerini kullanarak diziyi yayınlamıştır. Görüleceği üzere diziyi izleyebilecek kitlenin yaş sınırı diğer ülkelerinki ile kıyaslandığında ülkemizde oldukça düşük kalmıştır. Uzman, dizinin daha ilk bölümünde yer alan çok sayıda şiddet sahnesi ve erotik görüntüye raporunda şu şekilde yer vermiştir:

> "Dizide dört farklı zamanda şiddet içeren görüntülerin yer aldığı sahneler tespit edilmiştir. Saat 22.24'te başlayıp 2 dakika 11 saniye süren bir sahnede maskeli, zırhlı, kalkanlı savaşçıların kılıç ve baltayla kafa kopardıkları, birbirlerine mızrak sapladıkları, balta fırlattıkları görüntülere; 22.45'te başlayıp 1 dakika 13 saniye süren bir sahnede yüzü kanlar içindeki Spartaküs'ün askerler tarafından dövüldüğü görüntüye yer verilmiştir. 22.56'da başlayıp 1 dakika süren ve 22.58'de başlayıp 2 dakika 58 saniye süren arenadaki dövüş sahnelerinde ise baltayla kafaların koparıldığı, kılıcın boğaza ve mızrağın sırta saplandığı görüntüler yer almıştır. Ayrıca dizinin üç farklı sahnesinde (22.21, 22.32, 22.44 saatlerinde) kişilerin vücutlarının çıplak olarak gösterildiği sevişme anı görüntüleri ekrana getirilmektedir. 10, 16 ve 48 saniye gibi kısa sürelerle bu sahnelere yer verilmiş olsa da gerek çıplaklığın yansıtılması gerekse sevişme anının ayrıntılı nitelikte gösterilmesinden ötürü bu sahnelerin cinsellik içeren görüntüler olduğu tespit edilmiştir."

"Spartacus: Blood and Sand" adlı dizinin ana temasının şiddet ve erotizme dayandığı görülmektedir. Bu tür sahnelerin çokça yer aldığı anlaşılan dizi Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in 5. maddesinin (z) bendi uyarınca ancak; saat 23.00'ten sonra gösterilebilir. Oysa E2 kanalı diziyi 22.15'te yayınlamaya başlamıştır. Ayrıca şiddet sahnesi içeren görüntülerin tamamı saat 23.00'ten önce yayınlanmıştır. Yapılan araştırmalar, ana konusu şiddete dayanan veya esas kahramanları şiddete başvuran yapımların çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin daha çok olduğunu ortaya koymuştur. Uzman bu konuda, şiddetin hayatın olağan bir parçası olarak gösterildiği yayınlar karşısında çocuk ve

gençlerin, olayları yetişkinler gibi değerlendiremeyeceğine dikkat çekmiştir. Uzmana göre, şiddet içeren yayınlar, şiddete maruz kalan çocuk ve gençlerde model alma yoluyla şiddet içeren davranışlara yönelme oranının artmasına ve zamanla şiddete karşı duyarsızlaşmaya neden olmaktadır. Aynı şekilde çocuk ve gençlerin belli evrelerden geçerek kazanması gereken cinsellik gelişimi, cinsellik içeren yayınlarla olumsuz etkilenebilmektedir. Dolayısıyla çocukların televizyon izledikleri saatlerde cinselliğin açık şekilde gösterildiği, eyleme geçmeyi cesaretlendiren ve özendiriciliği yüksek yayınların ekrana getirilmesi çocuk ve gençlerin sağlıksız cinsel gelişimine ve yanlış cinsellik algısı geliştirmelerine yol açabilmektedir.

Uzman, yayınlandığı birçok ülkede içerdiği şiddet sahneleri ve erotik görüntüler nedeniyle tartışma konusu olan "Spartacus: Blood and Sand" adlı diziyi yayınlayan E2 Yayın Kuruluşu'nun, bu yayını ile 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) bendinde belirtilen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici ..... nitelikte olmaması"* ve (z) bendinde belirtilen *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması"* hükümlerini ihlal ettiği kanaatinde olduğunu belirtmiştir. Konuyu görüşen Üst Kurul da uzmanla aynı yönde eğilim göstermiş ve sonuç olarak E2 Yayın Kuruluşu'nun bu yayınından ötürü 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) ve (z) bentlerinde belirtilen ilkelerin ihlali gerekçesiyle uyarılmasına 22.05.2010 tarih ve 2010/55 sayılı toplantısında karar verilmiştir.

Üst Kurul'un bu kararını Ankara 13. İdare Mahkemesi'ne taşıyan Yayıncı Kuruluş, dizide yer alan saniyelerle sınırlı bazı görüntülere atıfla; gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerinin zedelendiğinden söz etmenin mümkün olmadığı; tarihsel dönemin gerçekliği içinde aktarılan ve dizinin bütünselliği içinde değerlendirildiğinde kesinlikle şiddet tasviri olarak nitelendirilmesi mümkün olmayan sahnelerden hareketle şiddetin özendirildiğinden bahsedilmesinin Yasa'nın ruhuna aykırı olduğu

iddialarıyla Üst Kurul kararının iptali ve yürütmenin durdurulması için dava açmıştır. Ankara 13. İdare Mahkemesi Heyeti dosya üzerinde inceleme yapmak için bilirkişi tayin edilmesine ve bilirkişi raporu mahkemeye ibraz edilene kadar yürütmenin durdurulmasına 29.12.2010 tarih ve 2010/2275 esas numaralı duruşmada karar vermiştir.

Bilirkişi raporunun mahkemeye ibraz edilmesi üzerine mahkeme, 29.12.2010 tarihinde verdiği yürütmenin durdurulması kararını 16.03.20011 tarihinde yeniden görüşerek reddetmiş; yani yürütmenin durdurulması ortadan kalkmıştır.

Spartacus Blood and Sand adlı dizinin ihlale konu olan bölümünün, 3984 sayılı Yasa'nın 4/z ve 4/v maddelerinde yer alan yayın ilkelerine aykırılık taşıyıp taşımadığının tespiti amacıyla Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatri Bölümü'nden Doç. Dr. Cahit Kaan Gürkan, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. Levent Ünsaldı ve Psikoloji Bölümünden Yrd. Doç. Dr. Ayla Büyükşahin Sunal tarafından hazırlanan bilirkişi raporunda özetle;

Spartacus Blood And Sand adlı dizinin, içerdiği yoğun şiddet ve cinsellik sahneleriyle, çocukların ve gençlerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilecek nitelikte olduğunu, ilgili programda saldırganlık içerikli sahnelere yoğun olarak yer verilmesi (kılıç, kan, savaş) sebebiyle çocukların saldırganca davranış ve tutumlar sergilemesine yol açabileceğini belirtmişlerdir. Raporda ayrıca ilgili programda şiddet uygulayan karakterlerin kahramanlaştırılmasının şiddetin normalleşmesine, dahası kahramanlaştırma yoluyla dolaylı olarak özendirilmesine sebep olacağı ifade edilmiştir. Bu durumun ise diziyi izleyen çocukların bazılarında korku geliştirilmesine, yani şiddete daha duyarlı olmalarına, bazısında da tam tersi olarak şiddetin yaşamın bir parçası ve normal olağan bir davranış olarak kabul edilmesine yol açacağını, bir başka deyişle şiddete karşı duyarsızlaşabileceklerini ve şiddete tepki vermeyeceklerini belirten bilirkişiler, her iki durumun da

çocukların ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olacağını ifade etmişlerdir. Bilirkişiler, dizide yer alan yoğun erotik sahnelerin ise çocukların gelişim düzeyleri göz önüne alındığında onların iyilik hallerini ve ruh sağlığını olumsuz etkileyebileceğini tüm bu nedenlerle söz konusu dizinin 3984 sayılı Yasa'nın 4/v ve 4/z bentlerinde belirtilen yayın ilkelerinin her ikisine birden aykırılık taşıdığı kanaatinde olduklarını belirtmişlerdir.

Bilirkişiler tarafından hazırlanan raporu bilimsellik ve içerik yönünden yeterli gören mahkeme, raporun hükme esas alınmasına karar vermiş ve hem göze hem kulağa hitap eden televizyonun, ulaştığı seyirci sayısı ve etkileme gücüne dikkat çekerek yayıncının sorumluluğunu hatırlatmıştır. Sonuç olarak Üst Kurul'un kararında hukuka aykırılık görmeyen mahkeme, Yayıncı Kuruluş tarafından açılan iptal davasının reddine, 01.07.2011 tarih ve 2010/2275 esas numaralı duruşmada Danıştay'a temyiz yolu açık olmak üzere karar vermiştir. Yayıncı Kuruluş tarafından temyiz edilen kararın Danıştay aşaması henüz sonuçlanmamıştır.

3.3.2.7. Örnek İnceleme 7: Dexter – E2

Dexter adlı dizinin 12.07.2009 tarihinde yayınlanan bölümünü inceleyen uzmanın raporu; İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'nın 31.07.2009, tarih ve 1709 sayılı yazıları ekinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı'na gönderilmiş; ilgili rapor Üst Kurul'un 24.09.2011 tarih ve 2009/51 no'lu toplantısında incelenerek karara bağlanmıştır. Dexter adlı diziye ilişkin yazılan uzman raporunda; dizide Dexter karakterinin sempatik ve karizmatik olarak gösterildiği, "suçlu insanları öldürmenin kötülük olmadığı" mesajı verildiği ve böylece dizinin suçlu olduğuna inanılan kişilerin öldürülmelerini meşrulaştırdığı ve dizide suçluların cezasını bireyin kendisinin vermesini normalleştirdiği vurgulanarak, dizide gerek ana karakter Dexter'ın gerekse diğer katillerin cinayetlerine açıkça yer verildiği, böylelikle dizinin sürekli olarak aşırı şiddet içerdiği belirtilmiştir. Dizinin 12.07.2009 tarihli

bölümünü inceleyen uzman, söz konusu bölümde yer verilen bazı sahneleri şu şekilde aktarmıştır:

> "Bir masa üstünde bantlarla masaya bağlanmış bu nedenle hareketsiz kalmış kurban ve Dexter arasında geçen diyalogdan bir kesit ise şöyledir :
> Kurban : Seni kabul ediyorum Dexter bir kardeş gibi.
> Dexter : Ben kendi kardeşimi öldürdüm. Senin kardeşini de öldürdüm.
> Kurban : Oscar'ı mı, sen...
> Dexter : Planlamamıştım. Ama ben onu öldürmesem, o beni öldürecekti.
> Kurban : Sen Oscar'ı öldürdün...
> Bu diyalogun ardından "Dexter" bir iple masadaki kurbanın boğazını iple sıkarak, boğarak öldürmekte, bu görüntüler de tüm çıplaklığıyla ekrana yansıtılmaktadır. Ayrıca söz konusu dizi erken saatlerde yayınlanmasına rağmen cinsellik içeren sahneler de yayınlanmakta ve bu sahnelerde herhangi bir flulaştırma kullanılmamaktadır….Bir barda "bekarlığa veda partisinde" yarı çıplak durumda müzik eşliğinde erotik dans sergileyen kadınların göğüsleri mozaikleme yapılmadan ekrana getirilerek cinsel ilişkiyi çağrıştıran görüntülerle ekrana yansıtılmıştır."

Dexter adlı dizide yukarıda tasvir edilen şiddet görüntülerini, cinayet görüntülerini ve müstehcen görüntüleri mozaiklemeden açıkça gösteren Yayıncı Kuruluş hakkında uzman, 3984 sayılı Yasa'nın 4/v ve 4/z maddelerinden müeyyide uygulanmasını önermiştir.

Konuyu 24.09.2011 tarih ve 2009/51 no'lu toplantısında ele alan Üst Kurul, uzmanın görüşüne katılmış ve ilgili programın söz konusu tarihlerdeki yayınları nedeniyle E2 adlı Yayın Kuruluşu'na, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendinde belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici … nitelikte olmaması"* ilkesinin ihlali nedeniyle uyarı müeyyidesi uygulanmasına, ayrıca söz konusu yayının 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanunla değişik 4'üncü maddesinin (z) bendinde belirlenen *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması"* ilkesini tekraren ihlal ettiği gerekçesiyle kuruluştan savunma istenmesine karar vermiştir.

Yayın Kuruluşu, Üst Kurul'un 2009/51 no'lu toplantısında 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendinde belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici … nitelikte olmaması"* ilkesine aykırı bulunması nedeniyle, uyarı müeyyidesi uygulanmasına yönelik

verdiği karara karşı dava açmıştır. Davacı olarak 7. İdare Mahkemesine başvuran Yayın Kuruluşu özetle, söz konusu dizide şiddetin teşvik edilmediğini, karakterin rolünün normal insanlar tarafından asla hoş görülmeyeceğinin dizide vurgulandığını, kişilerin kendi hukuk düzenlerini kurmalarının özendirilmediğini, dizinin başında akıllı işaretlerle uyarı yapıldığını, ebeveyn kontrolünün üçüncü şahıslara yüklenerek sansürcü bir yaklaşım sergilendiğini belirterek savunma yapmıştır. Üst Kurul ise dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek davanın reddi gerektiğini savunmuştur. 10. İdare Mahkemesi 2010/859 no'lu kararında dava konusu işlemin dayanağı olan görüntüleri incelemiş ve söz konusu yayındaki görüntülerin içeriği itibariyle tartışmaya yer vermeyecek biçimde şiddet kullanımını özendirdiği ve yayın saati itibariyle de bu yayından etkilenebilecek yaş aralığının izleyebileceği saatte yayınlandığını gördüğünden bilirkişi incelemesi yapılmasına gerek görmemiştir. Mahkeme, Dexter adlı dizide barda çıplak olarak dans eden kadınların göğüslerinin mozaikleme yapmadan gösterildiğini, sahnenin sonunda ise filmin baş karakterinin masa üzerinde yatan kişiyi iple boğarak öldürdüğünü, söz konusu sahnede flulaştırma uygulanmadığını belirterek, Yayın Kuruluşu'nun bu yayınlar ile *"Yayınların şiddet kulanımını … özendirici nitelikte olmaması"* ilkesini ihlal ettiği sonucuna varmış ve davayı reddetmiştir.

Üst Kurul'un 2009/51 no'lu toplantısında 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (z) bendinde belirlenen *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması"* ilkesini ihlal ettiğine yönelik kararına karşı Yayıncı Kuruluş tarafından savunma gönderilmiştir. Yayıncı Kuruluş tarafından verilen savunma dilekçesinde; dizide yer alan 30 saniyelik konuşmaların ihlale konu edildiği, değerlendirmenin dizinin özünden kopuk olup, subjektif değer yargıları içerdiği, dizide yer alan diyalogların yazılmasının müeyyide uygulanması için yeterli gerekçe olamayacağı belirtilerek cezai müeyyide uygulanmaması talep edilmiştir. Üst Kurul'un 11.11.2009 tarih ve 2009/64 no'lu toplantısında

savunmaya ilişkin görüşler incelenmiş ancak savunma yerinde görülmeyerek ilgili programın yayınının (1) kez durdurulmasına karar verilmiştir.

Yayıncı Kuruluş, Üst Kurul'un Dexter adlı dizinin yayınının (1) kez durdurulmasına yönelik kararına karşı da dava açmıştır. Davacı Yayın Kuruluşu, Ankara 3. İdare Mahkemesi'nde açtığı davada diziye ilişkin değerlendirmelerin dizinin özünden kopuk olup, subjektif değer yargıları içerdiği, dizide yer alan diyalogların yazılmasının müeyyide uygulanması için yeterli gerekçe olamayacağı belirtilmiş, izleyicinin akıl ve algılama süreci hiçe sayıldığı yönünde iddialarda bulunmuştur. İlgili yayına ilişkin olarak bilirkişi heyeti tarafından da inceleme ve değerlendirme raporu düzenlenmiştir. Bu değerlendirme raporunda dizinin ana unsurunun aşırı şiddet olduğu, filmin ana karakteri olan Dexter'ın bir kahraman veya idol olarak tasvir edildiği, filmin işleyişinde son derece gerçekçi ve etkileyici sahnelere yer verildiği, şiddetin meşrulaştırılmasına yönelik algılara neden olabilecek kurgusal bir yapıya sahip olduğu, şiddetin olumsuz sonuçlarının yeterince açık olarak işlenmediği, Yayıncı Kuruluş tarafından yanlış akıllı işaretle yayınlandığı şeklindeki değerlendirmelerde bulunulmuş ve sonuç olarak; filmin çocuklar üzerinde olumsuz etkisi olabilecek unsurlar ihtiva ettiği, puanlamanın yanlış yapıldığı, ülkemizin sahip olduğu sosyo-kültürel yapı göz önüne alındığında ayrıca koruyucu mekanizmaların bulunmadığı, çocuk ve gençlerin rahatlıkla izleyebilecekleri bir zaman diliminde yayınlanması hususları dikkate alınmış ve programın 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanunla değişik 4'üncü maddesinin (z) bendinde *belirlenen "Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması"* ilkesini ihlal ettiği kanaati bildirilmiştir. Ankara 3. İdare Mahkemesi tarafından yukarıda bahsedilen bilirkişi raporu değerlendirilmiş ve 2011/16 sayılı karar ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun almış olduğu karar haklı bulunmuştur.

Sonuç olarak Üst Kurul'un Dexter adlı dizye, 3984 sayılı Yasa'nın 4/v ve 4/z maddelerinde belirlenen yayın ilkelerinin ihlali nedeniyle uyguladığı

uyarı ve program durdurma müeyyideleri ilk derece mahkemelerince de onanmış, Yayıncı Kuruluş farklı mahkemelerde Üst Kurul kararlarının iptali istemiyle açtığı iki davayı da kaybetmiştir. Yayıncı Kuruluş idare mahkemelerinin vermiş olduğu kararları temyiz etmiş olmakla beraber, bu aşama henüz sonuçlanmamıştır.

3.3.2.8. Örnek İnceleme 8: Kanlı Sevgililer Günü– Loca 1

3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (v) bendi çerçevesinde Üst Kurul tarafından hakkında müeyyide uygulama kararı alınan bir başka program ise, D-Smart yayın platformunda Loca 1 logosuyla şifreli olarak yayın yapan kuruluşun 19 Ağustos 2009 tarihinde 11:00 ile 13:00 saatleri arasında yayınlamış olduğu "Kanlı Sevgililer Günü" adlı filmdir.

Bir madende meydana gelen seri cinayetler üzerine inşa edilerek kurgulanan "Kanlı Sevgililer Günü" adlı film hakkında düzenlenen 24.08.2009 tarih ve 1742 sayılı uzman raporunda; filmde çeşitli uzuvları kopmuş, yaralanmış ve deforme olmuş insan görüntüleri, parçalanmış ceset görüntüleri, duvara sıçramış kan lekeleri gibi kanlı görüntülere yoğun olarak yer verildiği, şiddet öğesinin yer yer cinsellikle harmanlandığı ve bu kapsamda filmin 17. dakikasından itibaren yaklaşık 6 dakika boyunca ekrana gelen "cinsellik" içeren öğelerin oldukça kaba ve estetikten uzak bir formda ve "korku" öğesine eşlik edecek biçimde sunulduğu belirtilmektedir. Raporda söz konusu filmin yayınlandığı saat dilimi göz önüne alınarak çocukların soyut ve somut algısının yeterince gelişmediği, bu nedenle dünyayı gördükleri gibi algılama eğiliminde oldukları ve şiddet görüntülerine maruz kalan bu kitlenin insanların en önemli ihtiyaçlarından olan güvenlik konusunda zafiyete düşerek ruhsal açıdan dengeli olamayan, depresif, çoğu kere saldırgan ya da aksine içine kapanık ve etrafına güven duymayan bir kişiliğe sahip olabilecekleri; ayrıca cinsellik-çıplaklık olgusunun bahsi geçen yaş grubundaki çocuk ve gençlere sunulmasının, çocuk ve gençler tarafından cinselliğin yanlış biçimde algılanmasına ve anlaşılmasına, cinsellik yaşının

aşağıya düşmesine, bu durumun ise cinselliğin mahremiyet olgusu içinde sağlıklı biçimde yaşanmasına engel teşkil edebileceği, cinselliğin son derece kaba ve pazarlanan bir meta haline dönüşerek aile olgusunu ve yapısını zedeleyecek boyutlara ulaşmasına neden olabileceği ifade edilmiştir. Raporu düzenleyen uzman, sayılan nedenlerle ilgili Yayın Kuruluşu'nun bu yayını ile 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (t) bendinde yer alan *"Yayınların müstehcen olmaması"* ve (z) bendinde yer alan *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması."* hükümlerini ihlal ettiği yönünde görüş bildirmiştir.

Konuyu 09.10.2009 tarih ve 2009/57 numaralı toplantısında değerlendiren Üst Kurul, uzman raporundan farklı olarak söz konusu yayını şiddet kullanımını özendirici nitelikte bulmuş ve Yayın Kuruluşu'na 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendinde belirtilen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici nitelikte … olmaması"* ilkesinin ihlali nedeniyle, uyarı müeyyidesi uygulanmasına karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş, Üst Kurul'un aldığı bu kararın iptali ve yürütmenin durdurulması için Ankara 16. İdare Mahkemesi'nde dava açmıştır. Bunun üzerine Ankara 16. İdare Mahkemesi 29.12.2009 tarih ve 2009/1362 sayılı kararıyla filmde yer alan görüntüler üzerinde bilirkişi incelemesi yapılmasına karar vermiştir. Prof. Dr. Eser Köker, Prof. Dr. Semire Ruken Öztürk ve Prof. Dr. Mine Gencel Bek tarafından hazırlanan ve 05.04.2010 tarihinde Mahkeme kaydına alınan bilirkişi raporunda konuya ilişkin olarak şu açıklamalara yer verilmiştir.

> "LOCA 1 logosuyla yayın yapan yayın kuruluşunun 19.08.2009 tarihinde yayınladığı "Kanlı Sevgililer Günü" adlı film Türkiye'de sinemalarda gösterime giren bir filmdir. Teen slasher türündeki bu filmde insanlara yönelik katliam, öldürme ve iki kişinin sevişme sahneleri bütün açıklığıyla görüntülenmiştir. Sinemalarda pek çok film türü bulunur: Müzikal, western, romantik komedi vb. türler içinde düşünülen filmler farklı sanatsal nitelikleri ile seçilir. Sanatsal nitelikleri estetik ve felsefi yorumlarla çoğaltılan filmlerin "B movie" olarak yabancı dillerde nitelenen "slasher" filmler olarak da kategorize edilen sanatsal niteliği düşük, sıradan beğeniye hitap eden filmler de bulunmaktadır. Bu filmler doğası gereği hem grafik dehşet ve şiddet imgelerini, hem

de cinselliği en açık haliyle kullanır. Bu türü de seven bir kitlenin olacağı muhakkaktır. Bu filmler de sinemalarda insanların para vererek izlediği filmlerdir. Abonelik sistemine dayalı ve şifre girerek ücretini ödeyen kişinin yetişkin bir kişi olacağı varsayımından hareketle ebeveynlerin zaten çocuklarına böyle bir filmi izletmeyeceği de düşünülerek, ayrıca söz konusu filmden önce "18+", "Şiddet ve Korku" ve "Cinsellik" uyarı işaretlerinin kullanılmasını da göz önüne alarak yetişkinlerin özgürce her türlü filmi izleme hakkı bulunduğunu düşünüyoruz. Bu yoğunlukta olmasa bile gün içinde televizyon kanallarında gerek haberlerde gerekse dizilerde ve korku filmlerinde dehşet ve şiddet imgeleri görülmektedir. Bu tür aşırı temsiller şiddetle yaşamayı kolaylaştırabilir, bunları doğallaştırabilir ve şiddete tolerans eşiğini düşürebilirse de yetişkin bir insanın bu filmi izledikten sonra gündelik yaşamına doğrudan o şiddeti yansıtacağı düşünülemez. Yetişkin bir bireyin izlediği şiddet görüntüleri sonucunda mutlaka şiddete özeneceğini iddia etmek, mekanik bir bakış açısını yansıtmaktadır. Zira toplumsal bir sorun olarak şiddet, farklı sınıfsal konum, cinsiyet, ırk, din ve etnik köken gibi ayrıştırmalarla iç içe geçmekte ve estetik, felsefi, sosyolojik ve psikolojik açıklamaların birlikteliğinde anlam kazanmaktadır. Nasıl herhangi bir medya ürününde şiddet gösterimi yetişkin izleyenlerin davranışlarında doğrudan şiddet eylemine başvuracaklarına ilişkin bir sonuç yaratmazsa, gençler ve çocukların sürekli ve düzenli maruz kaldığı şiddet gösteriminin onların davranış ve düşüncelerinde hiçbir etkide bulunamayacağını söylemek de yanlış olacaktır. Bu nedenle medya dolayımıyla sınırlı ve denetimli şiddet gösteriminin izleyenlerin "bilinçaltlarını" etkilediği iddiası bilimsel olarak kanıtlanabilecek bir iddia niteliği taşımamaktadır. Davacı tarafın filmi, şifre girerek ve ücretini ödeyerek yetişkinlere uyarı işaretleriyle birlikte sunması nedeniyle söz konusu filmi yetişkin birey açısından "şiddet kullanımını özendirici" nitelikte bulmadığımızı düşünmekteyiz. Öte yandan şiddet gösterimine maruz kalabilecek çocuklar ve gençler için denetim ve düzenlemelerin de yapılmasının bir gereklilik olduğunu, bu gerekliliğin sadece ebeveynlere bırakılmasının ya da ev içi ortamda yaşananların kamu bakışından uzak tutulmasının doğru olmadığı görüşünü paylaşmaktayız. İncelemeye konu yayının yetişkin bireylerin şiddete tolerans eşiğini düşürebileceğini ve şiddet görüntülerini doğallaştırmalarına neden olabileceğini düşünmekle birlikte 3984 sayılı Kanunun 4756 sayılı Kanunla değişik 4 (v) bendindeki "Yayınların şiddet kullanımını özendirici … nitelikte olmaması" yayın ilkesini ihlal etmediğini düşünmekteyiz."

Bilirkişi raporunda; şiddet gösterimine maruz kalabilecek çocuklar ve gençler için denetim ve düzenlemelerin yapılmasının bir gereklilik olduğu, incelemeye konu yayının çocukları ve gençleri olumsuz etkileyebileceği, bunun yanı sıra yoğun şiddet gösteriminin filmi izleyen yetişkin bireylerin şiddete tolerans eşiğini düşürebileceği ve şiddet görüntülerini doğallaştırmalarına neden olabileceği ifade edilmiştir. Ancak raporun sonuç bölümünde, söz konusu yayının abonelik sistemi içinde ücret ödenerek ve şifre girilerek yayınlandığı ve filmden önce "18+", "Şiddet ve Korku" ve "Cinsellik" uyarı işaretlerinin kullanıldığı da göz önüne alındığında yayını izleyen kişinin yetişkin bir kişi olacağı ve ebeveynlerin zaten çocuklarına böyle bir filmi izletmeyeceği düşünülerek incelemeye konu yayının şiddet kullanımını özendirici nitelikte olmadığı yönünde tespitte bulunulmuştur.

Sonuç olarak Mahkeme, bilirkişiler tarafından hazırlanan raporda belirtilen görüş doğrultusunda karar vererek Üst Kurul tarafından tesis edilen dava konusu işlemin iptaline, 28.10.2011 tarih ve 2009/1362 esas numaralı duruşmada Danıştay'a temyiz yolu açık olmak üzere karar vermiştir.

3.3.2.9. Örnek İnceleme 9: Arka Sıradakiler– Fox TV

3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik Yayın İlkeleri başlıklı 4. maddesinin (v) bendinde belirtilen hükümlerin ihlali gerekçesiyle incelenecek olan bir diğer karar Fox TV Yayın Kuruluşu'nda yayınlanan "Arka Sıradakiler" adlı diziye ilişkin olacaktır. Günümüz eğitim sistemini konu edinen söz konusu dizide, bir öğretmenin, öğrencilerinin hayatını değiştirmek amacıyla vermiş olduğu mücadeleler işlenmektedir. Uzman, dizi hakkında yazdığı 12 Haziran 2009 tarih ve 1531 sayılı raporunda, dizinin peş peşe yayınlanan farklı bölümlerinde sürekli işkence görüntülerinin yer aldığını belirterek, raporuna konu olan 06.06.2009 tarihli bölümde ekranlara getirilen işkence görüntülerini şu şekilde aktarmıştır:

> "Söz konusu dizinin, 06.06.2009 tarihinde 16:08-18:21 saatleri arasında yayınlanan bölümünde, bir kişiye işkence edilmesine, bu kişinin dövülmesine, kafasının bir su deposunun içine sokularak uzun süre bekletilmesine ilişkin görüntülere yer verilmiştir. Ayrıca şiddete maruz kalan bu kişinin kanlar içindeki görüntüsü de tam olarak flulaştırılmadan ekrana taşınmıştır."

Uzman yukarıda anlatılan sahneler dışında, dizinin aynı bölümünün özetinde ve 07.06.2008 tarihli bölümünün farklı sahnelerinde de benzer görüntülerin yer aldığını belirtmiştir. Uzmanın yayın hakkında dikkatleri çektiği en önemli husus, liseli gençlerin okulda yaşadıkları olayları konu edinen dizinin izleyici kitlesinin, gençler ve çocuklar olmasıdır. Gençler ve çocuklara yönelik olduğu düşünülen bu dizide, yukarıda tanımlanmaya çalışılan işkence sahnelerinin, çocukların ve gençlerin televizyonları başında olduğu bir saatte, üstelik pek çok kez ekrana getirilmesi, onların şiddete karşı duyarsızlaşmasına ve şiddete meyilli gençlere olumsuz rol model oluşturmasına neden olabilecektir.

Yukarıda sayılan nedenlerle uzman, ilgili Yayın Kuruluşu'nun bu yayınını 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) bendinde yer alan *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici… nitelikte olmaması"* ve (z) bendinde yer alan *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması."* hükümlerine aykırı bulmuştur. Konuyu 05.08.2009 günlü toplantısında değerlendiren Üst Kurul, Yayın Kuruluşu'na 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendinde belirlenen ilkenin ihlali nedeniyle, uyarı müeyyidesi uygulanmasına karar vermiştir.

Üst Kurul'un bu kararına karşı Ankara 14. İdare Mahkemesi'nde dava açan Fox TV Yayın Kuruluşu itiraz dilekçesinde, kararın hukuka aykırı olduğunu; zira, idari işlem ile hukuki dayanağı olmayan uygulamaların yapılmasının istendiğini, iki yıldır yayında olan yeni yayın döneminde üçüncü sezon gösterimine başlayan dizide bugüne kadar tek bir ihlalin bile olmadığını, bu süre zarfı içerisinde birçok olumlu mesajlar verilerek izleyici kitlesine olumlu katkılarda bulunulduğunu, sadece bir bölümün incelenmesi ile karar verilemeyeceğini belirterek, kararın iptalini istemiştir.

Dava konusu uyuşmazlığın çözümünde özel ve teknik bilgi gerektirecek bir durum görmeyen mahkeme heyeti, bilirkişi incelemesi yaptırmaya gerek görmemiştir. Mahkeme, dava konusu dizide yaptırıma konu olan sahnelerin, dizinin konusu gereği yer aldığını, bu sahnelerin öz ve içerik olarak izleyiciyi şiddete özendirici veya teşvik edici nitelikte bulunmadığını, şiddete maruz kalan kişinin kanlar içindeki görüntüsünün flulaştırılarak yayınlandığını belirterek Üst Kurul'un uyguladığı uyarı müeyyidesini 10.05.2010 tarih ve 2009/1007 esas numaralı duruşmada iptal etmiştir. Üst Kurul Mahkeme'nin bu kararını Danıştay'da temyiz etmiş olmakla birlikte temyiz aşaması henüz tamamlanmamıştır.

3.3.2.10. Örnek İnceleme 10: Kalp Gözü – Kanal 7

Üst Kurul'un 3984 sayılı Yasa'nın 4/v maddesinin ihlali nedeniyle müeyyide uyguladığı programlardan biri de Kanal 7 Yayın Kuruluşu'nda yayınlanan Kalp Gözü adlı dizidir. Söz konusu dizinin 27 Mart 2006 ve 17 Nisan 2006 tarihlerinde yayınlanan bölümlerine ilişkin uzmanlar tarafından 30 Mart 2006 ve 24 Nisan 2006 tarihli iki rapor düzenlenmiştir. Dizinin belirtilen bölümlerinde dikkat çeken husus, şiddetin kötülüğünü ve ne kadar zalimce bir şey olduğunu göstermek için çocuklar ve kadınların maruz kaldıkları şiddet sahnelerine açıkça yer verilmiş olmasıdır.

30 Mart 2006 tarihli raporda uzman, 27.03.2006 tarihinde, saat 20.38'de yayınlanan Kalp Gözü adlı programın "Çocuk Yüreği" adlı bölümünde, üç farklı sahnede çocuk karaktere uygulanan dayak görüntülerinin gösterildiğini, söz konusu şiddet görüntülerinin çocukların duygusal gelişimine zarar verebileceğini ve çocukların ebeveynleri hakkında olumsuz kanaat edinebileceklerini belirtmiştir. Söz konusu dizinin çocukların ekran karşısında olduğu bir zaman diliminde yayınlandığına da dikkat çeken uzman, Kanal 7 Yayın Kuruluşu'nun bu yayını ile 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) ve (z) bentlerinin ihlal ettiği kanaatinde olduğunu ifade etmiştir.

24 Nisan 2006 tarihli raporda ise uzman, aynı dizinin 17.04.2006 tarihinde 19.38 ve 20.37'de yayınlanan "Affet Beni Anne" ve "Bir Şans Daha" adlı bölümlerini ele almıştır. Bu iki bölümde; eşinden şiddet gören bir kadının onu öldürmesi, gelininden intikam almaya çalışan kayınvalidenin gelinini öldürmeye çalışırken yanlışlıkla torununu vurması, borçlarını ödeyemeyen babanın çocuğunun yanında intihar etmesi, üvey babanın kızını taciz etmesi, kız kardeşini savunmaya çalışan erkek kardeşin üvey baba tarafından dövülmesi ve annenin üvey babayı bıçaklaması gibi çok sayıda aile içi şiddet görüntüsünün yer aldığını belirten uzman, Kanal 7 Yayın Kuruluşu'nun bu

yayınları ile 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanunla değişik 4. maddesinin (s) ve (u) bentlerinde belirtilen yayın ilkelerini ihlal ettiği kanaatinde olduğunu belirtmiştir.

10.05.2006 tarih ve 2006/33 numaralı toplantısında yukarıda belirtilen iki raporu birleştirerek ele alan Üst Kurul, dizinin her iki bölümündeki şiddet görüntülerinin çocuklar üzerinde olumsuz etkiler doğurabileceğini belirterek; Kanal 7 Yayın Kuruluşu'na 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) bendinde belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını… özendirici nitelikte olmaması"* ilkesine aykırı yayın yaptığı için uyarı müeyyidesi uygulamaya karar vermiştir.

Üst Kurul'un kararına karşı 10. İdare Mahkemesi'nde dava açan Yayın Kuruluşu, dava dilekçesinde özetle; söz konusu yayınların yaşanmış hayat hikâyelerinden esinlenerek oluşturulmuş dramatik yapımlar olduğunu, aile içi şiddetin vurgulanması nedeniyle çocuklar ve gençler üzerinde doğrudan genişleyen ve artan bir etki doğurmasının söz konusu olamayacağını, yayında şiddet tahrikinden özenle kaçınıldığını belirtmiştir. Üst Kurul ise dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek davanın reddi gerektiğini savunmuştur. 10. İdare Mahkemesi 25.01.2007 tarih ve 2007/114 no'lu kararında dava konusu işlemin dayanağı olan görüntüleri incelemiş ve programda yer alan çocuğun uzun süre dövülmesi, yüzünün kan içinde kalması görüntülerini dikkate alarak yayın kuruluşunun *"Yayınların şiddet kullanımını … özendirici nitelikte olmaması"* ilkesini ihlal ettiği sonucuna varmıştır.

10. İdare Mahkemesi'nin bu kararına karşı Danıştay 13. Dairesi'ne başvuran Yayın Kuruluşu özetle, programda şiddetin meşru olarak gösterilmediğini ve bazı koşullar altında kabul edilebilir olduğu yönünde mesaj verilmediğini belirterek kararın bozulmasını istemiştir. Danıştay 13. Dairesi 27.06.2008 tarih ve 2008/5123 no'lu kararı ile bozma istemini yerinde görmeyerek 10. İdare Mahkemesi'nin kararını onamıştır.

3.3.2.11. Örnek İnceleme 11: Tek Türkiye – STV

STV Yayın Kuruluşu'nda 2007–2010 yılları arasında "Tek Türkiye" adında Güneydoğu'da yaşanan terörü konu alan bir yerli dizi yayınlanmıştır. Dizinin kahramanı Tarık isimli başarılı bir cerrahtır. İstanbul'dan gelip kendisini Güneydoğu'daki bir köyde bulan Tarık, PKK Terör Örgütü'nün zulmüne karşı bölge halkına yardım etmek için çalışmaktadır. 2008 yılının yaz sezonunda tekrar bölümleri yayınlanan dizinin 01.08.2008'de yayınlanan bölümü ile 04.08.2008'de yayınlanan özet bölümü hakkında düzenlenen 13.08.2008 tarihli ve 1267 sayılı uzman raporunda, gerilim düzeyi yüksek olarak nitelendirilebilecek dizide terör örgütünün yapısal durumu ve düzenin sağlanması adına yapılan işkenceler göz önüne serilmeye çalışılırken, şiddet dozunun artan oranda, tekrarlayan şekillerde ve sık aralıklarla dizi içine yerleştirildiği belirtilmiştir. Uzman raporuna göre, dizinin bahse konu bölümünde suda nefessiz bırakma, çıplak ayaklarını taşla parçalama, kanlar içindeki ayaklarını ve yüzünü tuza bastırma, silahla bacağından vurma, öldüresiye dövme gibi işkence görüntülerinin ardından büyük bir araba lastiğine bağlayarak ateşte diri diri yakma gibi sahnelere yer verildiğinin görüldüğü anlatılmıştır. STV Yayın Kuruluşu'nun bu yayınlarını 3984 sayılı Yasa'nın, 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (v) ve (z) bentlerinde belirlenen yayın ilkelerine aykırı bulan uzman raporunu şu şekilde gerekçelendirmiştir:

> "Eğitimbilimciler, çocukların izledikleri yayınlardaki film kahramanlarını kendilerine model olarak seçme, etkilendikleri kişilerin yaptıklarını taklit etme ve özelliklerini yaşamlarına, oyunlarına yansıtarak, onlarla özdeşim kurma eğiliminde olduklarını, bu nedenle çocukların yayınlardaki yanlış figürlerle özdeşim kurma olasılığının göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamakta, çocuklarda dürtülerini frenleme yeteneği olmadığı için, film karakterlerinin şiddete dayalı davranışlarıyla çocuklardaki saldırganlık dürtülerini harekete geçirebileceklerini ve onları saldırgan davranışlara yönlendirebileceklerini, bu nedenlerle olumsuz mesajlar içeren şiddet yüklü televizyon yayınlarının çocukları saldırganlığa iten çeşitli etkenler içerisinde en güçlüsü ve en yaygını olduğunu savunmaktadırlar. Bu görüşlerden hareketle, filmlerdeki şiddet sahnelerinin çocukları yavaş yavaş ve artan oranda etkilediği, önce duyarsızlaştırdığı, ardından saldırganlaştırdığı düşünülmektedir. Söz konusu dizide de, çeşitli işkencelerden geçirilme ve ardından bir tekerleğe bağlanarak canlı olarak yakılma görüntülerinin, çocuk ve gençlerin seyredebileceği bir saatte ve Yasamızca belirlenen zaman dilimi dışında ekrana getirildiği, tüm çekimler boyunca kanlı görüntülerin uzun

sürelerle, sürekli yakın plan çekimlerle ve acı çığlıklar eşliğinde verilmesinin, olayın ürpertici etkisini artırdığı, ayrıca canlı olarak adam yakma sahnesinin, gerek görüntüler, gerek fondaki müzik, gerekse efektlerle son derece gerçekçi bir yaklaşımla izleyicilere sunulduğu görülmüştür."

Düzenlenen rapor üzerine konuyu görüşen Üst Kurul, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) bendinde belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması"* ilkesinin ihlali gerekçesiyle, 03.12.2008 tarih ve 2008/58 sayılı toplantısında aldığı 9 nolu karar ile Yayıncı Kuruluş'un uyarılmasına oy çokluğuyla karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş tarafından, Üst Kurul'un söz konusu kararının iptali istemiyle Ankara 10. İdare Mahkemesi'ne açılan dava sonucunda, Mahkeme, davaya konu dizi filmde yer alan görüntülerin 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (v) bendinde düzenlenen yayın ilkesini ihlal ettiğini ve Yayıncı Kuruluş'un aynı Kanun'un 33. maddesi uyarınca uyarılması yönünde tesis edilen dava konusu işlemde mevzuata aykırılık bulunmadığını belirterek, davanın reddine 09.04.2009 tarih ve 2008/2560 esas numaralı duruşmada oy birliğiyle karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş, Ankara 10. İdare Mahkemesi tarafından verilen davanın reddi kararının bozulması için temyiz talebinde bulunmuştur. Talebi görüşen Danıştay 13. Dairesi tarafından bozma istemi yerinde görülmemiş ve Mahkeme kararının onanmasına 28.04.2010 tarih ve 2009/4723 esas numaralı duruşmada oy birliğiyle karar vermiştir.

3.3.2.12. Örnek İnceleme 12: Ana Haber Bülteni – ATV

ATV Yayın Kuruluşu'nun 10.07.2009 tarihinde yayınladığı Ana Haber Bülteni'nde; Bursa'da, kızları taciz ettiği öne sürülen bir gencin çarşı esnafı tarafından dövülmesi ile ilgili habere 5 dakika 15 saniye süre ile yer verilmiştir. Bir gencin esnaf tarafından tekme, tokat dövülmesi ve kavganın

ötesinde bir linç girişimi olarak değerlendirilebilecek bu şiddet olayına ilişkin olarak yayınlanan habere, 17 Temmuz 2009 tarih ve 1673 sayılı uzman raporu düzenlenmiştir. Söz konusu uzman raporunda, haber sunucusunun bu olayı aşağıdaki ifadelerle anlattığı görülmektedir:

> "Bursa'da kızları taciz ettiği öne sürülen bir genç ölesiye dövüldü. Genci linçten polis kurtardı. Olayın görüntüleri kanı donduracak türden. Fondaki Ses- Bursa'da yayın yapan yerel bir televizyonun muhabiri ve kameramanı çekimdeydi. Ulu Cami yanında röportaj yapılırken aniden ortalık karıştı. Ne oluyor demeye kalmadan polisin gözü önünde saldırıya uğrayan bir genç kalabalık bir çarşı esnafı grubu tarafından tekme tokat dövüldü. Polis engel olmaya çalıştı ama saldırganlar durmadı. Polisi aşarak yerde nerdeyse cansız yatan gence öldürücü darbeler indirdiler. Yere düşen gencin vücuduna tekmeler yağarken bir polis silahını çıkarıp havaya uyarı ateşi açtı. Uyarı ateşi de saldırganları durduramadı. Gencin yüzü acımasızca tekmelendi. Polis saldırganları etkisiz hale getirmek için çaba harcarken yüzlerce meraklı göz de olan biteni izledi. Yarı baygın halde yerde yatan gence bir kaç kişi yardım etmeye çalıştı, ama onlarda korkup geri çekildi. Öldüresiye dövülen Yüksel Demir'e sağlık görevlileri polis gözetiminde müdahale etti. 37 yaşındaki Demir, ilk müdahalenin ardından hastaneye kaldırıldı..."

Bu ifadelerle sunulan ve bir gencin acımasızca dövüldüğü şiddet görüntülerinin yer aldığı habere ilişkin, Uzman raporunda yer alan değerlendirme şu şekildedir:

> "5 dakika 15 saniye süre ile verilen haberde, Bursa'da çarşı esnafı tarafından linç edilmeye çalışılan gencin yerde çaresiz bir şekilde yatarken ve bir vatandaş tarafından yüzü tekmelenirken ki, kanlı görüntüsünün yakın plan ve hiç bir görüntü engeli konulmadan ekrana taşınmasının sorumlu yayıncılık anlayışı ile bağdaşmadığı düşünülmektedir.

Çocukların ve genç kitlenin ekran başında olduğu bir saatte yayınlanan ve insan onuruna yakışmayan bu tür dayak görüntülerinin ekran başındaki izleyenleri üzeceği ve karamsarlığa sevk edeceğini ifade eden uzman, ATV Yayın Kuruluşu'nun bu yayını ile 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (s) bendinde yer alan *"Program hizmetlerinin bütün unsurlarının insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olması"* ilkesini ve aynı maddenin (z) bendinde yer alan *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması"* ilkesini ihlal ettiği kanaatinde olduğunu belirtmiştir.

Üst Kurul, 08.09.2009 tarih ve 2009/49 sayılı toplantıda aldığı 19 numaralı kararda, Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in Yayın İlkeleri başlıklı 5. maddesinin (v) bendindeki *"…Haber, haber program ve güncel programlarda şiddet unsuru taşıyan görüntüler flulaştırma ve benzeri tekniklerle, sadece olayın gerektirdiği ölçüde aşırıya kaçmadan kullanılmalıdır…"* düzenlemesini belirtmiş ve söz konu yayında, 3984 sayılı Kanunun 4756 sayılı Kanunla 4 üncü maddesinin (v) belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması."* ilkesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir. Ancak ilgili Kuruluş'a; 13.12.2004 tarihli yayını nedeniyle, 3984 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinin (v) bendinin ihlal ettiği gerekçesiyle evvelce uyarı müeyyidesi uygulandığından, 3984 sayılı Kanun'un 5728 sayılı Kanunla değişik 33'üncü maddesinin *"uyarı cezasını gerektiren haller dışındaki ihlallerde ilgili tarafın savunması alınır."* hükmü uyarınca Yayın Kuruluşu'nun savunmasının alınmasına karar verilmiştir.

Yayın Kuruluşu'nun savunma dilekçesinde özetle;

- Basının tek görevinin insanların eğlenmesini ve güzel vakit geçirmesini sağlama olmadığı, bunun yanında ülkemizde meydana gelen ekonomik, siyasal ve sosyal olayların da toplumun bilgisine sunulması gerektiği,

- Olayın gerçek ve güncel olduğu, yayın ile halkın bilinçlenmesinin sağlandığı, bölge sakinleri ile röportajlar yapılarak halkın tepkisinin ölçüldüğü, bu tür görüntülerin yayınlanmaması halinde; haksızlığa ve şiddete karşı kamuoyu baskısı oluşmayacağı,

- Yayının şiddet kullanımını özendirici nitelikte olmadığı, bu nedenle Kanun'un (4/v) maddesinin ihlalinden söz edilemeyeceği ileri sürülmüştür.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Hukuk Müşavirliği'nin, Yayın Kuruluşu'nun savunmasına ilişkin olarak Üst Kurul'a sunduğu, değerlendirme raporunda özetle; linç edilmeye çalışılan gencin yerde çaresiz yatarken ve yüzü tekmelenirkenki kanlı görüntülerinin yakın plandan ve flulaştırmadan yansıtıldığı; şiddet öğesi taşıyan yayınların toplumun maddi manevi değerlerinin yok olmasına, bireylerin duyarsızlaşmasına ve saldırganlık eğilimine yol açtığının bilimsel araştırmalar sonucu ortaya çıktığı belirtilerek, söz konu yayında; 3984 sayılı Kanunun 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) bendinde belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması."* ilkesinin ihlal edildiğinin düşünüldüğü ifade edilmiştir.

Yayıncı Kuruluş'tan gelen savunma, Hukuk Müşavirliği'nin bu savunmaya ilişkin değerlendirme raporu ve Kuruluş'un müeyyide sicilini birlikte inceleyen Üst Kurul, 20.10.2009 tarih ve 2009/60 sayılı toplantısında aldığı 23 numaralı karar ile söz konusu yayında; 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) bendinde belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici… nitelikte olmaması."* ilkesinin tekraren ihlalinin sabit olduğuna ve 17 Kasım 2009 tarihinde saat 18.50'de "Ana Haber Bülteni" yayınının bir (1) kez durdurulmasına oy birliği ile karar vermiştir.

Uzmanın raporunda yaptığı değerlendirme sonucunda, 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (s) ve (z) bendinin ihlali yönünde kanaate ulaştığı görülürken, Üst Kurul 'un oy birliği ile 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (v) bendinin ihlal edildiği yönünde karar verdiği görülmektedir.

Yayıncı Kuruluş, Üst Kurul'un bu kararının hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle Ankara 5. İdare Mahkemesi'nde dava açmıştır. Cezaya esas alınan yayın bandı ile deşifre metnini inceleyen Ankara 5. İdare Mahkemesi, anılan programda yer verilen görüntülerin şiddet kullanımın özendirici nitelikte olduğu sonucuna vararak 25.03.2010 tarih ve 2010/436 numaralı kararı ile davanın reddine karar vermiştir. Mahkemenin dava konusu işlemi

değerlendirmesi sonucu, Üst Kurul kararının hukuka uygun olduğu sonucuna ulaştığı görülmektedir.

3.3.2.13. Örnek İnceleme 13: Gülbence - ATV

3984 sayılı Yasa'nın 4/v maddesinde belirtilen yayın ilkesinin ihlali nedeniyle Üst Kurul'un müeyyide uygulama kararı verdiği programlardan biri de ATV Yayın Kuruluşu'nda yayınlanan "Gülbence" isimli program olmuştur. Söz konusu programa, "Biz Evleniyoruz" , "Gelinim Olur musun?" türü evlilik programlarına yarışmacı olarak katılan kişilerin, adı geçen evlilik programları dâhilinde ve sonrasında yaşadıkları olayları kamuoyuna aktarmak üzere canlı yayın ve telefon konuğu olarak katıldıkları görülmektedir. Söz konusu programa ilişkin İzleme Değerlendirme Dairesi Başkanlığı uzmanlarınca hazırlanan iki farklı rapor Üst Kurul tarafından 07.07.2009 tarih ve 2009/38 sayılı toplantıda birleştirerek ele alınmıştır.

03 Mart 2005 tarih ve 282 sayılı uzman raporuna göre, 09.02.2005 tarihlerinde yayınlanan Gülbence isimli programa katılan "Sinem" isimli konuk "Caner" ve "Tülin" isimli yarışmacılar hakkında bir takım sözler sarf etmiş bunun üzerine telefonla canlı yayına bağlanan "Caner" isimli kimse "… *Anneme karşı bir laf söylesin yemin ediyorum, gelirim oraya anneme laf söyleyenlerin kafasını, gözlerini kırarım…", "… kafa da koparırım…",* şeklinde ifadeler kullanmıştır. 18 Şubat 2005 günü canlı yayın konuğu olduğu programda ise Caner *"Bir buçuk senedir benle köpek gibi oynadınız… Sizin yüzünüzden ailemle kötü oldum…. Azrail'iniz olmayayım defolun gidin. Kendimi kestim…"* şeklinde tehditlerde bulunmuş, ardından sinir krizi geçirerek sehpada bulunan bardağı alnında kırmıştır. Üst Kurul uzmanları değerlendirmelerinde, bahsi geçen yarışma programlarının gerilim yaratma esasına dayalı programlar olduğunu, bu programlarda yaşananların haber bültenleri de dahil olmak üzere çeşitli programlarda tekrar tekrar ele alındığını

ve bu suretle bir tür gerilim yayın sektörünün oluşturulduğunu ifade etmişlerdir. Uzmanlar söz konusu yayını;

> " … daha önce başka bir televizyon kanalında yayınlanan, yukarıda belirtilen nitelikteki farklı yarışma programı katılımcılarının ATV Yayın Kuruluşu tarafından, birisinin konuk olarak platoda, diğerinin telefon konuğu olarak katılımlarının sağlandığı; bunların birbirlerine yönelik suçlamalar ve zaman zaman da tehditlere yol açacak ortamın, gerek sunucu, gerek platodaki davetlilerin katılımı ile yaratıldığı; bu ortamın, sunucu tarafından yatıştırılmak yerine, daha da gerilmesi yönünde teşvik edildiği, dolayısıyla yarışmacı niteliğindeki katılımcıların bir birlerini kaba sözlerle tehdit etmelerine ve şiddet gösterilerine yol açıldığı değerlendirilmektedir…"

şeklinde yorumlayarak, yayının her yaştan izleyici ile çocuklar ve gençler üzerinde olumsuz etki yarattığı ve topluma yarar sağlamadığı kanaatiyle, Yayın Kuruluşu'nun 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (v) bendinde yer alan *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması."* ilkesi ile aynı maddenin (z) bendinde yer alan *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması"* ilkesini ihlal ettiğini değerlendirmişlerdir.

04 Mart 2005 tarih 293 sayılı raporda ise, bazı özel olaylardan bahisle programın formatı eleştirilmiştir. Bu raporda, çeşitli evlilik programlarına katılarak, yarışma süresince birçok kişinin baskısına rağmen evlendirilemeyen ya da yarışma süresince birbirlerine hakaretler eden kavgalı şahısların, sırf reyting uğruna yeniden programa çağrılarak aynı gerginliklerin yeniden yaşanmasına aracılık edilmesi milli manevi değerlerimize aykırı bulunmuştur.

Üst Kurul, 07.03.2005 tarih ve 2005/11 numaralı toplantısında İzleme ve Değerlendirme Dairesi uzmanları tarafından değerlendirilen yayına ilişkin olarak genel hatlarıyla uzmanların yazdığı raporlara ve önerdiği yayın ihlallerine katılmıştır. Sonuç olarak Üst Kurul ATV Yayın Kuruluşu'nun bu yayınları ile 3984 sayılı Yasa'nın 4756 sayılı Yasa ile değişik 4'üncü

maddesinin (e), (v) ve (z) bentlerinde belirlenen yayın ilkelerini ihlal etmesi nedeniyle uyarılmasına oybirliği ile karar vermiştir.

Üst Kurul'un tesis etmiş olduğu müeyyideye ilişkin olarak Yayıncı Kuruluş, Ankara 6. İdare Mahkemesi'ne kararın iptali için dava açmıştır. Üst Kurul, söz konusu dava kapsamında verdiği savunmada özetle; Gülbence adlı programa, farklı kanallardaki evlilik programlarına katılan ve kavgalı olan şahısların konuk olarak katılımları sağlanarak gerginliğin sürekli tutulduğu; programda argo-küfürlü kelimelerin kullanıldığı; uygunsuz ilişkilerin yayına konu edildiği; evlilik, arkadaşlık, dostluk kavramlarının basite indirgendiği; öte yandan söz konusu programın çocukların ve gençlerin ekran başında olduğu saatlerde yayınlandığını belirterek davanın reddini istemiştir. 6. İdare Mahkemesi uyuşmazlığın çözümü için ihtisas gerektiren bir konu niteliğindeki davayı bilirkişi incelemesine sevk etmiştir. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatri Bölümü, Gazi Üniversitesi Eğitim bilimleri Fakültesi Eğitim ve Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı ve Eğitim Programları Öğretim Anabilim Dalı uzmanları tarafından oluşturulan üç kişilik bir komisyon tarafından söz konusu yayına ilişkin olarak hazırlanan bilirkişi raporunda;

> "Benzer içerikli olan ve bir grubun belirli bir süre birlikte yaşaması sağlanan programlarda gerçekleşen aşk, kıskançlık, kapris, hırs, kavga vs. içeren bölümlerinin, dava konusu yayında olduğu gibi sık sık tekrarlanmak ve kişileri karşı karşıya getirmek suretiyle, sözü edilen davranış ve yaşam biçimlerinin, önce ruhsal sonra da toplumsal etkiler oluşturarak normalleştirme-benimsenme sonucuna yol açıldığı, toplumsal kanıt ilkesi çerçevesinde; bağlılık duygusu, kibarlık, iyiliğe karşılık vermek, geleneklere saygı, olgun sevgi, sosyal saygınlık, aile güvenliği, olumlu insan ilişkileri gibi değerlerin yükseltilmesi yerine, güvensizlik, şüphe, aşağılamak, hor görmek, kötü söz söylemek gibi ceza uygulamalarının şiddet ve tutarsızlığın altının çizildiği, bu niteliği itibariyle, dava konusu yayın içeriğinin model arayan çocuklar ve gençler bakımından olumsuz sonuçlar doğuracağı gibi, yetişkinler ve toplumsal boyut bakımından da bulanık belirsiz ve kuşkulu koşullar altında doğru davranışı ararken başkalarının davranışlarına bakma ve kabul etme eğilimi nedeniyle olumsuzluklar içerdiği…"

belirtilerek, yayının Üst Kurul'un kararı doğrultusunda Yasa'nın bahsi geçen ilkelerini ihlal ettiği yönünde görüş bildirilmiştir.

Bilirkişi raporunu inceleyen mahkeme heyeti, 22.02.2007 tarih ve 2007/392 sayılı kararında dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulmayarak davayı reddetmiştir.

Davacı Yayın Kuruluşu 6. İdare Mahkemesi'nin kararını Danıştay'a taşınmış, 13. Dairede görülen davada yürütmenin durdurulması talebi ile yapılan başvuru reddedilerek, 27.10.2008 yılında yerel Mahkemenin yaptırmış olduğu bilirkişi incelemesi ve vermiş olduğu karar yerinde bulunarak Üst Kurul'un tesis etmiş olduğu müeyyidenin mevzuata aykırı olmadığı karara bağlanmıştır. Böylece yapılan yayının şiddeti tırmandıran, şiddet üzerinden izlenebilirliği artırmaya çalışan ve şiddeti pazarlanabilir bir meta olarak ortaya koyan bir yapım olduğu olumsuz davranış kodları içerdiği kamusal yararının bulunmadığı ifade edilmiş, söz konusu yayının şiddet içerikli sunumunun ise gençler, çocuklar ve yetişkinler üzerinde olumsuz etki yaptığı hem uzman düzeyinde hem üst Kurul nezdinde hem de Yerel ve Üst Derece Mahkemelerce onaylanmıştır.

3.3.2.14. Örnek İnceleme 14: Sağır Oda – Kanal D

"Sağır Oda" adlı dizinin 10 Aralık 2006 tarihinde yayınlanan bölümünü inceleyen uzman, 14 Aralık 2006 tarih ve 1441 sayılı raporunda, dizide bir kadın ve bir erkeğe yapılan işkence görüntülerinin flulaştırma vb. teknikler kullanılmadan ekrana getirildiğini tespit etmiştir.

Dizinin belirtilen bölümünde, Ukraynalı mafya elemanları tarafından kaçırılan evli bir çifte, bilgi almak amacıyla yapılan işkence net bir şekilde gösterilmiştir. Şöyle ki, yarı çıplak ve çarmıha gerilmiş bir şekilde el ve ayaklarından bağlanmış kadının iki göğsünün ortasına ve sol göğsünün altından karnına kadar mafya elemanlarından birisinin çantasından çıkardığı ruj ile işaretleme yaparak önce karnına bıçağı saplayıp çıkarması, kocasından istediği bilgiyi alamadığı için de aynı yerden yine bıçaklayarak bu

sefer kadının kalbini söküp çıkarması ve kocasının cebine bu kalbi bırakması ve onu da bıçaklayarak öldürmesi görüntüleri ekrana getirilmiştir. Söz konusu görüntülerde flulaştırma, sadece sökülen kalbin kadının kocasının cebine bırakıldığı sahnede uygulanmıştır.

Uzman, yetişkinlerin bile izlerken rahatsız olabilecekleri bu abartılı şiddet sahnelerinin yer aldığı söz konusu diziyi, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4. maddesinin (v) bendinde yer alan *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici … nitelikte olmaması."* ve (z) bendinde yer alan *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması."* hükümlerine aykırı bulmuştur. Üst Kurul ise yaptığı değerlendirmede, Yayıncı Kuruluş'un 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin yalnızca (v) bendini ihlal ettiğini tespit etmiş ve söz konusu yayın nedeniyle Kanal D Yayın Kuruluşu'nun, 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanunla değişik 33'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre uyarılmasına karar vermiştir.

Yayıncı Kuruluş, Üst Kurul'un bu kararına karşı Ankara 15. İdare Mahkemesi'ne başvurarak, söz konusu yayının şiddeti özendirici niteliği taşımadığını ve Üst Kurul tarafından yapılan işlemin hukuka aykırı olduğunu belirterek karara itiraz etmiştir.

Ankara 15. İdare Mahkemesi, 10.12.2006 tarihinde yayınlanan "Sağır Oda" adlı dizi filmde kullanılan şiddet sahnelerinin 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendinde belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici … nitelikte olmaması"* ilkesini ihlal ettiğine ve bu ilkenin ihlal edilmesi nedeniyle Yayın Kuruluşu'na uyarı müeyyidesi uygulanmasında hukuka aykırılık bulunmadığına 15.11.2007 tarih ve 2007/483 esas numaralı duruşmada karar vermiştir.

Ankara 15. İdare Mahkemesi'nin kararına karşı Kanal D Yayın Kuruluşu, Danıştay 13. Dairesine, söz konusu yayın ilkesinin ihlal edilebilmesi için dizide yer alan şiddet görüntülerinin tek başına bulunmasının yeterli olmayıp, aynı zamanda izleyicilerin şiddete özendirilmesi gerektiğini, programda da özendirme unsurunun bulunmadığını belirterek temyizde bulunmuştur. Ancak 13. Daire, ilk derece mahkemesinin gerekçelerini ve kararını yasaya ve usule uygun bularak Yayın Kuruluşunun temyiz istemini reddetmiş ve anılan mahkeme kararını 20.04.2004 tarih ve 2008/2581 esas numaralı duruşmada onamıştır.

3.3.2.15. Örnek İnceleme 15: Günah Şehri, Desperado, Bir Zamanlar Meksika'da - STAR TV

Star TV Yayın Kuruluşu'nda 09.01.2007 tarihinde "Günah Şehri" 20.01.2007 tarihinde "Desperado" ve 21.10.2007 tarihinde de "Bir Zamanlar Meksika'da" isimli filmler yayınlanmış; adı geçen üç film ile ilgili ihlal tespitleri uzman tarafından 23.01.2007 tarihli raporda bir araya getirilerek değerlendirmiştir. Rapora göre; "Günah Şehri" adlı filmde ürkütücü coğrafyalarda, ürkütücü kıyafetli ve ürkütücü silahlarla donanmış çetelerin kavga ve mücadeleleri, her türlü dövüş, kesme, yaralama, öldürme ve hatta yaralı insanları hayvanlara parçalatma sahneleri yer almıştır. "Desperado" adlı filmde yanlışlıkla öldürülen sevgilisinin intikamını almak isteyen bir gitaristin ölüm makinesi haline gelmesi konu edilmiştir. "Bir Zamanlar Meksika"da adlı filmde ise eski bir CIA ajanının Meksika Başbakanı'na yönelik bir suikastı engellemek ve eski bir kan davasını halletmek için girdiği zorlu savaş işlenmektedir.

Bu üç filmle ilgili yazdığı raporda filmlerdeki yoğun şiddet sahnelerine dikkat çeken uzman, belirli bir yaşın altındaki izleyicileri olumsuz yönde etkileyebilecek vahşi dövüş sahnelerinin ve abartılı şiddet sahnelerinin yer aldığı bu üç filmi yayınlayan söz konusu Yayın Kuruluşu'nun bu görüntüleri yayınlamak suretiyle 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4.

maddesinin (v) bendinde yer alan *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici… nitelikte olmaması."* ve (z) bendinde yer alan *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması."* hükümlerine aykırı yayın yaptığını değerlendirmiştir.

16.03.2007 tarih ve 2007/21 numaralı toplantısında konuyu ele alan Üst Kurul, Uzman raporu doğrultusunda yapılan bu yayınların, çocukların ve gençlerin ekran başında olduğu saatlerde yer alması, vahşi dövüş sahneleri ve abartılı şiddet görüntüleri içermesinden dolayı 3984 sayılı Yasa'nın 4756sayılı Yasa ile değişik 4. maddesinin (v) bendinde yer alan *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması"* ilkesini ihlal ettiği tespitinde bulunmuştur. Bu doğrultuda evvelce 09.05.2004 tarihli yayını nedeniyle uyarı müeyyidesi uygulanan Yayıncıdan, 3984 sayılı Yasa'nın 4/ (v) maddesinin ihlali nedeniyle Yasa'nın 33. maddesinin 1. fıkrasına göre savunmasının alınmasına karar verilmiştir.

Kuruluş tarafından süresi içinde verilen savunmada özetle:

- Filmlerde ırkçı bir unsur bulunmadığı, değerlendirmenin şiddet üzerinden yapılması gerektiği,

- Üç filmde de şiddet unsurunun yan tema olarak yer aldığı, izleyicinin şiddete özendirilmediği,

- "Günah Şehri" isimli filmin çizgi film teknikleri ile yapıldığı, gerçekçi olmayan bir filmin şiddeti özendirmesinin mümkün olmadığı,

- Sakıncalı oldukları gerekçesi ile zaten filmlerdeki bazı sahnelerin kesildiği ifade edilmiştir.

Bu savunmaya karşı Üst Kurul Hukuk Müşavirliği'nin verdiği değerlendirme raporuna göre:

Vahşi dövüş sahnelerinin ve abartılı şiddetin yer aldığı filmlerin erken saatlerde yayınlanmasının zararları konusunda uzman şahısların bilirkişi raporlarında gerekli açıklamaların yer aldığı,

Medyadaki sağlıklı-sağlıksız tüm yayınlardan, en çok çocukların etkilendiği,

Yayın Kuruluşu verdiği savunmada her ne kadar film yayın sürelerinin kısaltılarak, ihlal oluşturabileceği düşünülen kısımları çıkardığını iddia etse de vahşi dövüş sahnelerinin, abartılı şiddetin yer aldığı sahnelerin izleyiciler üzerinde bırakacağı etki düşünülmeden yayınlandığı belirtilmiştir.

Sonuç olarak Hukuk Müşavirliği, kuruluşun ilgili (v) ilkesini ihlal ettiği ve aynı maddeden Yasa'nın 33. maddesi gereği daha önceden uyarı cezası aldığından "program durdurma" müeyyidesi uygulanabileceği kanaatini belirtmiştir.

23.05.2007 tarih ve 2007/37 sayılı toplantısında Yayıncı Kuruluş'tan gelen savunma, Hukuk Müşavirliği'nin bu savunmaya ilişkin değerlendirme raporu ve kuruluşun müeyyide sicilini birlikte inceleyen Üst Kurul, çocukların ekran başında olduğu bir saatte yoğun şiddet sahneleri içeren "Günah Şehri", "Desperado" ve "Bir Zamanlar Meksika'da" isimli filmleri yayınlayan Yayıncı Kuruluş hakkında 3984 sayılı Kanun'un 4756 sayılı Kanun'la değişik 4'üncü maddesinin (v) bendinde belirlenen *"Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması"* ilkesinin tekraren ihlali nedeniyle, 1 kez program durdurma müeyyidesi uygulamaya karar vermiştir.

Bu karar üzerine Yayıncı Kuruluş yaptığı yayınların ilgili yasa hükümlerini ihlal etmediği, uygulanan müeyyidenin hukuka aykırı olduğu gerekçesi ile Üst Kurul aleyhine Ankara 3. İdare Mahkemesi'ne dava açmıştır. Mahkeme, Yayın Kuruluşu'nun 2004 yılında yaptığı ve uyarı müeyyidesi aldığı yayın dolayısıyla da Üst Kurul'a dava açtığını ve bu davanın reddedildiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda davacı yayın kuruluşunun daha önce de aynı yayın ilkesinin ihlali nedeniyle uyarıldığını, tekerrür şartlarının oluştuğunu belirten mahkeme 07.03.2008 tarih ve 2007/686 sayılı kararında yayın durdurma yolunda tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulmamıştır.

Bu karardan sonra Yayın Kuruluşu, temyiz istemi ile Danıştay 13. Dairesi'ne başvurmuş, yayında ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı hiçbir unsur bulunmadığını, şiddet temasının yasak bir tema olmadığı ve cezaya konu olan filmlerdeki şiddet sahnelerinin çok abartılı olmadığını ileri sürerek kararın bozulmasını talep etmiştir. Danıştay ise kararın bozma nedenlerinin bulunmadığını belirterek, bozma istemini yerinde görmemiş ve anılan mahkeme kararının onanmasına 31.05.2010 tarih ve 2008/10968 esas numaralı duruşmada karar vermiştir.

Yukarıda şiddet içerikli yayınlar nedeniyle RTÜK tarafından verilmiş 18 karar incelenmiş olup; incelenen bu kararların Üst Kurul'un, ilk derece mahkemelerinin ve Danıştay'ın televizyon yayınlarındaki şiddet olgusuna karşı yaklaşım tarzını ortaya koymakta yeterli olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Televizyon yayınlarındaki şiddete ilişkin yapılan çalışmalar, televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin, izleyiciler üzerinde bazı olumsuz etkileri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bir çok araştırma, televizyonda yayınlanan şiddet içeriğini izlemenin; saldırgan davranışa neden olma, şiddete karşı duyarsızlaşma, yaşanılan dünyadan korkma (kötü dünya sendromu), şiddetin çözüm yöntemi olarak benimsenmesi gibi olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir. Bazı bilim adamları, bu araştırmaların sonuçlarını şüpheyle karşılasa da televizyondaki şiddetin izleyici üzerinde olumsuz etkisi olmadığına dair herhangi bir kanıt sunamamışlardır. Buna karşın birçok araştırma, televizyonda sunulan şiddet içeriğinin, izleyici üzerinde yukarıda bahsedilen olumsuz etkileri bıraktığına dair güçlü kanıtlar sunmaktadır. Bugün, televizyondaki şiddetin, izleyicilerde olumsuz etkilere sebep olduğuna dair, toplumda genel bir kabulün oluştuğu görülmektedir. Bu sebeple, artık televizyondaki şiddetin izleyicileri etkileyip etkilemediğini tartışmaya devam etmek, çok anlamlı görünmemektedir. Bugünün tartışma konusu, televizyondaki şiddetin olumsuz etkilerinden çocukların nasıl korunması gerektiği olmalıdır. Çünkü televizyondaki şiddet, yalnız çocukları değil, geleceğin büyükleri olan çocuklar aracılığıyla, toplumun geleceğini de etkilemektedir.

Toplumun geleceği üzerinde bu denli etkili olan televizyonda yayınlanan şiddetin, çocuklar ve gençler üzerindeki olası etkilerini azaltmak için dünyanın birçok ülkesinde çeşitli yollara başvurulmuştur. Başvurulan bu çözüm yollarının, temel olarak farklı ülkelerde benzer şekilde uygulandığı görülmektedir. Çözüm yollarından birincisi, şiddet içeren yayınların belli bir yayın saatiyle sınırlandırmasını içermektedir. İkinci çözüm yolu, yayından önce, yayının içeriği hakkında izleyiciye bilgiler veren semboller kullanılmasıdır. Üçüncü çözüm yolu, çocukların medya ve medya içeriği hakkında daha bilinçlenmesini sağlamak için medya okuryazarlığı dersinin okullarda okutulmasıdır. Dördüncü çözüm yolu ise çeşitli teknolojik aygıtların

kullanılması sonucu programın izleyici tarafından engellenmesidir. Sayılan bu çözüm yollarından ilk üçü RTÜK'ün çalışmaları sonucu, ülkemizde de devreye sokulmuştur. V-chip adlı aygıtın televizyonlara yerleştirilmesini içeren son çözüm yolu ise kullanıcılara belli bir maliyet getirmekle birlikte, son derece etkili bir sistem olarak görünmektedir. Bu sistemde V-chip adlı aygıt, programların sınıflandırmalarını, elektronik olarak algılamakta ve ailelere istemedikleri programları bloke imkânı vermektedir. Ebeveynlere, çocuklarını televizyonun zararlı etkilerinden koruma imkânı veren bu sistemin ülkemizde de RTÜK tarafından gündeme getirilerek tartışmaya açılması yerinde olacaktır.

Televizyonda yayınlanan şiddet içeriğinin olumsuz etkilerinden çocukları koruma konusunda yukarıda sayılan tedbirlere rağmen en büyük sorumluluk hâlâ ailelere düşmektedir. Her şeyden önce ailelerin, televizyonun potansiyel bir tehlike olduğunun bilincine varması ve buna karşı bazı önlemler alması gerekmektedir. Burada ailelere düşen ilk görev çocuklarına karşı sürekli ilgili ve şefkatli olmalarıdır. Aileler öncelikle kendi televizyon izleme alışkanlıklarını düzenleyerek çocuklarına örnek olmalı, evde televizyon sürekli olarak açık kalmamalıdır. Gerekirse çocukların televizyon izleme süreleri ve izledikleri bazı programlar kısıtlanmalıdır. Zaman zaman çocukla birlikte televizyon izlenmeli, verilen mesajların nasıl çözümlenmesi gerektiği ve televizyonda gösterilenlerin her olayın gerçek olmadığı çocuğa öğretilmelidir. Çocuğun izlediği programda şiddete başvuran karakterler varsa, bu karakterlerin şiddete başvurmadan problemlerini nasıl çözebilecekleri çocukla tartışılarak onlara yol gösterilmelidir.

Çocuğu televizyonun olumsuz etkilerinden koruma sorumluluğu, ikinci derecede devlete düşmektedir. Devletin bu sorumluluğu, görsel işitsel iletişim alanını düzenleme ve denetleme yetkisini elinde bulunduran RTÜK'e yüklenmiştir. 1990–1994 yılları arasında defakto olarak yapılan özel yayıncılık, devlet denetimi olmadan yayıncıların, izleyicileri olumsuz etkileyecek her tür içeriği kolaylıkla yayınlayabileceklerini göstermiştir. 1994

yılında RTÜK'ün kurulması ile radyo televizyon yayıncılığına bazı asgari standartlar kazandırılmıştır. Ancak yapılan bütün yasal düzenlemelere karşın, ülkemizdeki radyo televizyon yayıncılığının kamu yararı gözetilerek yapıldığını söylemek zordur.

Televizyondaki şiddetin önlenmesi konusunda RTÜK'e düşen öncelikli görev, düzenleme yetkisini ön plana çıkararak, yayıncı kuruluşların özdenetim mekanizmalarını kullanmaları ve etik değerlere uymaları konusunda yönlendirici olmaktır. Zira, RTÜK'ün düzenleyici işlevi sonucu yaptığı bazı çalışmaların, başarılı sonuçlar verdiği görülmektedir. Ancak RTÜK'ün düzenleme işlevi ile yaptığı çalışmalar, televizyondaki şiddetin önlenmesi noktasında her zaman başarılı sonuçlar vermeyebilir. Bu noktada RTÜK'ün denetleme ve yaptırım yetkileri devreye girmektedir.

Son bölümde yer verilen dökümlerden de anlaşılacağı üzere RTÜK, yayıncı kuruluşlara şiddet içeren yayınlara yer vermeleri sebebiyle çok sayıda müeyyide uygulamıştır. Ancak televizyon ekranlarında her an karşımıza çıkabilen şiddet görüntüleri, bu yaptırımların yetersiz kaldığını göstermektedir. Birçok yayıncı kuruluş, programlarında şiddeti, adeta reyting artırıcı bir unsur olarak kullanmaktadır. 2011 yılına kadar yürürlükte kalan 3984 sayılı Yasa'nın 33. maddesiyle düzenlenen kademeli ceza sisteminin, RTÜK'ün aldığı kararların caydırıcılığı konusunda büyük bir engel teşkil ettiği söylenebilir. Bu madde uyarınca her türlü ihlal durumunda RTÜK yayıncı kuruluşlara ihlalin ağırlığına bakmaksızın önce uyarı cezası verebilmekteydi. Yargı yoluna açık olan RTÜK'ün idari müeyyideleri, yayıncılar tarafından yargıya taşınarak daha ağır cezalar olan program durdurma ve para cezasının uygulanma süreçleri ise sekteye uğratılmaktaydı. 03 Mart 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6112 sayılı Yasa ile bu sorunun büyük ölçüde çözüldüğü görülmektedir. Yeni Yasa'nın 32. maddesine göre kademeli ceza sistemi kısmen korunmakla birlikte, RTÜK'e tanınan takdir yetkisi büyük oranda artırılmıştır. Görece daha ağır yayın ihlallerinde bulunan yayıncı kuruluşlara, uyarı cezası uygulanmaksızın program durdurma ve para cezası

verebilmenin yolu açılmıştır. Ayrıca aynı maddenin 9. fıkrasına göre yayıncı kuruluşların İdare Mahkemesi'ne iptal davası açmış olmaları, RTÜK kararının uygulanmasına engel teşkil edemeyecektir. İncelenen bazı örneklerde yayıncıların, RTÜK'ün uyguladığı idari müeyyidelere karşı 5326 sayılı Kabahatler Kanunu kapsamında Sulh Ceza Mahkemesi'ne dava açtıkları ve 3984 sayılı Yasa'nın bazı hükümlerini bu yolla aşmaya çalıştıkları görülmektedir. 6112 sayılı Yasanın 32. maddesinde bu kanun hükümlerine göre verilen idari yaptırım kararlarına karşı İdare mahkemelerinde yargı yoluna başvurulacağı açıkça belirtilerek bu durumun önüne geçildiği görülmektedir.

Yeni yürürlüğe giren 6112 sayılı Yasa birçok açıdan Avrupa'daki benzer düzenlemelerin önünde görünmektedir. Ancak hızla gelişen teknoloji karşısında en mükemmel yasal düzenlemeler bile yayın ihlallerinin önüne geçmede yetersiz kalacaktır. Bu noktada sorumluluk yayıncı kuruluşlara düşmektedir. Öncelikle televizyon kuruluşları, sorumlu yayıncılık anlayışı çerçevesinde çocukların ekran başında olduğu saatlerde, onları olumsuz etkileyebilecek yayınlara yer vermemelidir. Yapılan birçok çalışma, ekranda yer alan şiddetin sıklığı, süresi, canlılığı, sunuluş biçimi gibi unsurların şiddetin izleyiciler üzerindeki etkisini artırdığını ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla şiddet içeren durum, olay ve konuları mümkün olduğunca görselleştirmemek ve tekrar tekrar vermemek oldukça önemlidir. Bu tür görüntüler, başta çocuklar olmak üzere, izleyicide kaygı, korku ve gerilim yaratmakta, buna paralel olarak da insanları şiddete, ölüme, acıya ve kana karşı duyarsızlaştırmaktadır. Aynı zamanda yine bu görüntüler, çocuklar ve gençler için yanlış davranış modelleri oluşturarak, sağlıksız değer, tutum ve davranışlar benimsemelerine zemin hazırlamaktadır.

Sonuç olarak televizyondaki şiddetin olumsuz etkilerinden çocukları koruyabilmek için konunun tarafları olan aileler, yayıncılar ve RTÜK'ün; sorumluluk bilinciyle, işbirliği içinde, çalışmalarını artırarak devam ettirmeleri elzem görünmektedir.

KAYNAKÇA

Adak, Nurşen (2004), "Bir Sosyalizasyon Aracı Olarak Televizyon ve Şiddet" *Bilig Dergisi*, Sayı 30, Yaz, s. 27–38.

Adaklı Aksop, Gülseren (2000), "Reality Showlarda Kadına Yönelik Şiddet", (Ed.) Nur Betül Çelik, *Televizyon Kadın ve Şiddet*, KİV Yayınları, Ankara.

Akarcalı, Sezer (1996), "Televizyon ve Şiddet", *Yeni Türkiye Dergisi*, Medya Özel Sayısı, Sayı:11, s.553–557.

Avcı, Müjdat, (2006) "Televizyon ve Öğrenilen Bir Davranış: Şiddet", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:6, Sayı:37, s.131–145

Avsallı, Hüseyin (1997), *Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ayrancı, Ünal, Köşgeroğlu, Nedime ve Günay (2004), "Televizyonda Çocukların En Çok Seyrettikleri Saatlerde Gösterilen Filmlerdeki Şiddet Düzeyi", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 3, s. 133–140.

Balcıoğlu, İbrahim (2001), *Şiddet ve Toplum*, Bilge Yayınları, İstanbul.

Baltaş, Zuhal ve Baltaş, Acar (1997), "Türk Televizyonlarında En Çok İzlenen Dört Kanaldaki Görüntülerin Nitelik ve Nicelik Açısından Değerlendirilmesi", *Televizyon'da Şiddet ve Çözüm Önerileri Paneli*, 6 Ocak 1997, Reklamverenler Derneği Yayını, İstanbul.

Bandura, Albert, Ross, Dorothea ve Ross, Sheila A. (1961), "Transmıssıon Of Aggressıon Through Imıtatıon Of Aggressıve Models", *Journal of Abnormal and Social Psychology*, Sayı:63, s.575-582.

Baron Robert A., Richardson Deborah R.(1994), *Human Agression*, Plenum Pres, Newyork.

Bilgin, Vejdi (1997), *Sosyal Çözülme ve Din*, Etüt Yayıncılık, Samsun.

Büker, Seçil, Kıran, Ayşe E. (1999), *Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Şiddet*, Alan Yayıncılık, İstanbul.

Çaplı, Bülent (1996), "Çocuk ve Televizyon", *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı:12, s.1334–1337.

Çöloğlu, Defne Özonur (2010), *Televizyon Mesih Mi Şeytan Mı?*, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Dağ, İhsan, Öktem, Ferhunde ve Yazıcı, Güvenç, Rezaki, Demir, Özer, Akil Ö., Tunçel, (RTÜK Özel Çalışma Grubu) (2006), *Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri*, RTÜK Yayını, Ankara.

Devellioğlu, Ferit (1993), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitapevi, Ankara.

Dinçer, Müjde K. ve Yılmazkol, Özgür (2009), "Televizyon: Çocuklara Gerçek Hayatı Şiddetle Öğreten Çağdaş Masal Anlatıcı", (Ed.) Selda İçin Akçalı, *Çocuk ve Medya*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Dündar, Can (1996), "Televizyon ve Şiddet", *Cogito Dergisi*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı:6–7, s.385–389

Ergil, Doğu (2001), "Şiddetin Kültürel Kökenleri", *Bilim ve Teknik Dergisi*, Sayı: 399, s.40–41.

Eron, Leonard D. Huesmann, L. Rowell Lefkowitz, Monroe M. ve Walder, Leopold O. (April 1972), “Does Television Violence Cause Aggression?”, *American Psychologist*, s. 253-263.

Erten, Yavuz ve Ardalı, Cahit (1996), “Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları”, *Cogito Dergisi*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı:6–7, s.143–163

Eslin, Martin (2001), *TV Beyaz Camın Arkası*, (Çev. Murat Çiftkaya), Pınar Yayınları, İstanbul.

Gerbner, George ve Gross, Larry (Apr. 1972), “Living With Television: The Violence Profile”, *Journal of Communication,* Volume:26, No:2.

Güz, Hanife (2007), “Şiddet ve Gençliğin Şiddeti Algılaması”, *Çocuk ve Ergene Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sempozyumu*, 15–16 Mayıs 2006, Aem Kitap, Ankara.

Karatay, Gülnaz ve Kesgin Makbule T. (2005), *Çocuk Televizyon ve Şiddet*, HASAK Yayını, Ankara.

Köknel, Özcan (2000), *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, Altın Kitaplar, İstanbul.

Künüçen, A. Şükrü (2004), “Televizyonda Haber Programları, Şiddet ve Çocuk”, *Selçuk İletişim Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, s. 57–67.

Meral, Pınar (2007), “Televizyon Reklam ve Gerçeklik: Kozmetik Reklamlarında Kadına Yönelik Şiddet”, (Ed.) Can Bilgili ve Nesrin Tan Akbulut, *Medya Eleştirileri*, Beta Yayınları İstanbul.

Michaud, Yves(1994), *Şiddet*, (Çev. Cem Muhtaroğlu), İletişim Yayınları, İstanbul.

Murray, John P. (2008), "Media Violence: The Effects Are Both Real and Strong", *American Behavioral Scientist*, Volume: 51, Number: 8, s.1212-1230.

Mutlu, Erol (1991), *Televizyonu Anlamak*, Gündoğan Yayınları, Ankara.

Mutlu, Erol (1997), "Televizyon, Çocuklar ve Şiddet*", İletişim Fakültesi Dergisi*, 1997, s. 41–75.

Mutlu, Erol (1999), *Televizyon ve Toplum*, TRT Yayınları, Ankara.

Mutlu, Erol (2005), *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*, Ütopya Yayınları, Ankara.

Özer, Ömer (2007), *Medya Şiddet ve Toplum*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Palabıyıkoğlu, Refia (1997), "Medya ve Şiddet", *Kriz Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, s. 123-126.

Riches, David (1989), *Antropolojik Açıdan Şiddet*, (Çev. Dilek Hattatoğlu), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul.

Rigel, Nurdoğan (1995), "Haber, Çocuk ve Şiddet", Der Yayınevi, İstanbul.

Rigel, Nurdoğan (1996), "Reality Show ve Haber Programlarının 1994–1995 Karşılaştırmalı Etki Analizi", *Yeni Türkiye Dergisi*, Medya Özel Sayısı, Sayı:11, s.590–635

Rigel, Nurdoğan (2008), “TV, Çocuk ve Şiddet Araştırmalarında 50 Yıl”, (Ed.) Yasemin Giritli İnceoğlu; Nurdan Akıner, *Medya ve Çocuk Rehberi,* Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.

RTÜK, Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması–2, 2009, Ankara.

Sezgin, Suat (1996), “Göstergesel Şiddet,” *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı 11, s. 558-560.

Sungur, Suat (2008), “Televizyon Yayınlarının Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri”, (Ed.) Yasemin Giritlioğlu ve Nurdan Akıner, *Medya ve Çocuk Rehberi*, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.

Tezcan, Mahmut (1996), “Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul”, *Cogito Dergisi*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 6-7, s. 105-108

Trend, David (2008), *Medyada Şiddet Efsanesi*, (Çev. Gül Bostancı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Türk Dil Kurumu (1998), *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Uysal, Meral, “Medyada Şiddet”, *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu*, 20-21 Mayıs 2006, Eğitim Sen Yayınları, Ankara.

Ünsal, Artun (1996), “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, Yapı Kredi Yayınları, *Cogito Dergisi,* 6–7, s. 29-36.

Yavuzer, Haluk (2003), *Anne-Baba ve Çocuk*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yazar Öztürk, Serap (1996), “Televizyon Haberciliği Ve Türkiye’deki Uygulamalar”,*Yeni Türkiye Dergisi*, Medya Özel Sayısı, Sayı:12, s.1086-1101

Yörükân, Ayda (1995), “Saldırganlık ve Yıkıcılık”, *Cogito Dergisi*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı:3, s.175–183.

Radikal Gazetesi, 20 Ekim 2010 tarihli sayı.

E- Kaynak

Altekin, Serap, “Televizyon Şiddet ve Toplum”, http://www.genbilim.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=6034, Erişim: 13.10.2010

Dünya Sağlık Örgütü, “World report on violence and health” http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/a77019.pdf, Erişim: 28/07/2010.

Göka, Erol ve Türkçapar, M. Hakan, “Şiddet ve Gençlik”, http://www.erolgoka.com/makale/007.htm, Erişim: 04/08/2010

http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/neden.html, Erişim: 02.12.2010

http://www.rtukisaretler.gov.tr/RTUK/index.jsp Erişim: 03.12.2010
Karaboğa, Tahir, “Bir Kitle İletişimsizlik Aracı Olarak Televizyon”, http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=3192, Erişim: 06.12.2011

Kaskun, Ahu ve Öztunç, Selen, “Çocuk, Televizyon ve Şiddet”, http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=799 Erişim: 15.10.2010.

www.tuik.gov.tr, Erişim: 17/03/2011

Mevzuat

Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, RG:12.12.1993, 21786

Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, http://www.rtuk.org.tr/, Erişim: 14.12.2011

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, RG: 20/4/1994, 21911

Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik, RG: 17.04.2003, 25082

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, RG.:03/03/2011, 27863

Radyo Ve Televizyon Üst Kurulu Teşkilatı İle Hizmet Birimlerinin Görev, Yetki Ve Sorumluluklarına Dair Yönetmelik, RG: 21.09.2011, 28061

Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu, RG: 14/11/1983,18221

ÖZET

Yapılan birçok bilimsel çalışma, televizyonun izleyiciler üzerinde bazı olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir. Televizyonun olumsuz özelliklerinden en çok etkilenen izleyici grubu ise çocuklardır. Cinsellik, şiddet, kötü dil, alkol ve uyuşturucu kullanımı gibi unsurlar içeren yayınların, çocuklar üzerinde en çok olumsuz etkiye sahip yayınlar olduğu bilinmektedir. Şiddet içeren televizyon yayınlarının etkileri ise bu sayılanlar arasında üzerinde en çok araştırma yapılan konu olmuştur. Yapılan araştırmaların sonuçlarına göre televizyonda yer alan şiddet içeriğini izlemenin, kısa ve uzun vadede saldırgan davranışa neden olma, şiddete karşı duyarsızlaşma ve yaşanılan dünyadan korkma (kötü dünya sendromu) gibi olumsuz etkileri vardır. Televizyonda yer alan şiddetin sıklığı, süresi, canlılığı gibi bazı unsurlar ise etkinin gücünü artırmaktadır.

Çocukları televizyondaki şiddetin etkilerinden koruma konusunda ailelere, devlete ve yayıncılara büyük sorumluluk düşmektedir. Bu tezde öncelikle televizyonda şiddet konusunda genel bir çerçeve çizilmiş; daha sonra ise RTÜK'ün bu konuya ilişkin aldığı karar ve yaptığı çalışmalar incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Televizyonda Şiddet, RTÜK Kararları, Duyarsızlaştırma, Kötü Dünya Sendromu, Sosyal Öğrenme

ABSTRACT

Scientific studies have shown that television has some negative effects on viewers. The most effected group of viewers by the negative features of television is children. The audiovisual media which contain bad language, alcohol and drug use; sexuality and violence have the most negative effect on children. Within these harmful elements, television violence is the most researched subject. According to the results of these research, watching violence on television has some negative effects such as causing short-and long-term aggressive behavior, desensitization to violence and fear of the living world (mean world syndrome). Frequency, duration and brightness of television violence increase the strength of the effect.

Families, government and television broadcasters have a great responsibility to protect children from the negative effects of violence on television. In this study, firstly, it is drawn a general framework on television violence. Then, we tried to examine RTÜK's decisions and works about television violence.

Key Words: Violence on television, RTÜK's decisions, Desensitization, Mean world syndrome, Social learning

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Yozgat'ta doğdu. İlköğrenimini Aydıncık İlkokulu'nda tamamladı. 1993–1996 yılları arasında Erdoğan Akdağ Ortaokulu'nda okudu. 2000 yılında Erdoğan Akdağ Anadolu Öğretmen Lisesi'nden mezun oldu. 2004 yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nden lisans diploması aldı. 2005 yılında Devlet Su İşleri Bursa Bölge Müdürlüğü'nde memuriyete başladı. 2007 yılı Ağustos ayından beri Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nda Üst Kurul Uzman Yardımcısı olarak çalışmaktadır. İngilizce bilmektedir. Evli ve iki çocuk sahibidir.